T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

5. SINIF PEYGAMBERİMİZİN HAYATI DERS KİTABINA İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

Mustafa YILDIRIM

2501161146

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Ayşe Zişan FURAT

İSTANBUL – 2020

ÖZ

5. SINIF PEYGAMBERİMİZİN HAYATI DERS KİTABINA İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

MUSTAFA YILDIRIM

Bu araştırma 5. sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabını öğretmen görüşleri ekseninde değerlendirmeyi hedeflemektedir. Bu kapsamda İstanbul ilinin Avcılar, Büyükçekmece, Kartal, Pendik ve Sancaktepe ilçelerinde ortaokul/İmam Hatip Ortaokullarında görev yapan ve 5. Sınıf Peygamberimizin Hayatı dersine giren 100 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenine anket uygulanmıştır. Tarama modeli temel alınarak gerçekleştirilen bu araştırmada, veri toplama yöntemi olarak araştırmacı tarafından oluşturulmuş anket formu kullanılmıştır. Dört bölümden oluşan araştırmada; birinci bölümde çalışmanın kavramsal çerçevesi, ikinci bölümde metodolojisi, üçüncü bölümde bulgu ve yorumlar, dördüncü bölümde ise tartışma, sonuç ve öneriler dile getirilmiştir. Araştırmada 5. sınıf Peygamberimiz Hayatı ders kitabı, öğretim programına uygunluk, içerik, dil-anlatım, görsel tasarım ve düzenleme, ölçme-değerlendirme boyutlarıyla öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmiştir.

Araştırmanın sonucuna göre öğretmenler, genel anlamda kitabı olumlu ve yeterli bulmuşlardır. Ders kitabının öğretim programına uygun hazırlandığı, içeriğin Hz. Muhammed'in örnekliğini yansıttığı, kitabın içerik ve dil-anlatım yönünden öğrencilerin yaş düzeylerine uygun olduğu araştırmanın sonuçları arasındadır. Öğretmenlere göre, kitaptaki eksikliklerin başında; görsel ögelerin, etkinlik ve ölçme-değerlendirme sorularının yeterli olmaması gelmektedir. Bu itibarla araştırmadan elde edilen bulgular, ders kitabındaki etkinlikler, ölçme-değerlendirme sorularının ve görsel ögelerin artırılması gerektiğine işaret etmektedir. Araştırmada ders kitabının değerlendirmesinde yaş, cinsiyet, öğrenim durumu ve hizmet süreleri gibi değişkenler açısından anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Peygamberimizin Hayatı, Ders Kitabı, Öğretmen Görüşleri, Seçmeli Ders

ABSTRACT

ANALYZING TEXT OF THE 5TH GRADE THE LIFE OF THE PROPHET COURSEBOOK IN ACCORDANCE WITH TEACHERS' VIEWS

Mustafa YILDIRIM

This study aims to evaluate the 5th grade the Prophet's life coursebook on the axis of teacher views. In this context, 100 Religious Culture and Ethics teacher of the 5th Grade elective Prophet's Life course. The sample was selected from the secondary school / Imam Hatip secondary schools in five districts of Istanbul, namely Avcılar, Büyükçekmece, Kartal, Pendik and Sancaktepe. As a result of the questionnaire applied, it was tried to put forward the investigation and evaluations related to the textbook of 5th grade Prophet's life. In this study, which is based on a screening model, a questionnaire was used to collect data. The study consists of four parts; In the first part, the conceptual framework of the study, in the second part the methodology, in the third part the findings and comments, in the fourth part the results and suggestions are handled.

In the research, 5th grade Prophet's Life textbook was evaluated by the teacher's opinions in terms of suitability of the curriculum, content, language-expression, visual design and regulation, measurement-evaluation. According to the results of the study, teachers found the book positive and sufficient in general terms. Preparing the coursebook by the curriculum, reflecting the model of Hz. Muhammad in the context and suiting content of the book language-expression for the age level of students are among the results of the research. It is seen that there are deficiencies in some aspects of the book and the most important of these deficiencies are the lack of visual elements, activities, measurement and evaluation questions.

Keywords: The Prophet's Life, Text Book, Optional Course, Teacher Opinions

ÖNSÖZ

Eğitim bir toplumun geleceğini şekillendiren, bireyleri hayata hazırlayan önemli bir süreçtir. Bu süreçte birey ve toplumun geleceği için bazı temel hedeflere ulaşılması istenilmektedir. Eğitim sürecindeki bu temel hedeflere ulaşılması farklı değişkenlerden destek alınması ile mümkün olabilir. Bu değişkenler; öğretmen, okul, aile ve bazı araç-gereçler olarak sıralanabilir.

Ders araç ve gereçleri içerisinde önemli bir yere sahip olan ders kitapları hem eğitim sürecinde birer yardımcı kaynak hem de derslerin daha verimli ve kalıcı olmasında rol oynayan vazgeçilmez kaynaklardandır. Yazılı ve basılı gereçler grubunda olan ve öğrencinin öğrenme yaşantısına kaynaklık eden materyallerin başında yer alan ders kitaplarının, öğrenciye bilgi aktarmanın yanı sıra eğitim-öğretim sürecinde, sınıf içi ve sınıf dışı ortamlarda öğrenci ve öğretmenlere kılavuzluk yapma yönü de bulunmaktadır. Bu açıdan nitelikli bir eğitim için ders kitaplarının kaliteli, öğrenmeye yardımcı olan ve öğrencilerin ilgisini çekecek niteliklere sahip olması büyük önem arz etmektedir.

Tarihi süreç içerisinde ülkemizde eğitim sistemiyle ilgili pek çok değişiklik yapılmıştır. 2012 yılında yapılan ve kamuoyunda 4+4+4 şeklinde bilinen kanun da bu değişikliklerden biridir. Bu kanunla birlikte örgün eğitim ilkokul, ortaokul ve lise olarak yapılandırılmış, ortaokul ve liselerin haftalık ders çizelgelerine farklı alanlara ait seçmeli dersler konulmuştur. Bu dersler arasında din, ahlak ve değerler alanına ait Kur'an-ı Kerim, Peygamberimizin Hayatı ve Temel Dini Bilgiler dersleri de bulunmaktadır.

Din, ahlak ve değerler alanı dersleri arasından yer alan Peygamberimizin Hayatı dersi ortaokullarda seçmeli, İmam Hatip Ortaokullarında zorunlu olarak, haftalık iki saat şeklinde okutulan bir derstir. Bu dersle İslam dininde önemli bir konuma sahip olan Hz. Muhammed'in hayatı, ahlakı ve örnekliğinin öğretilmesi hedeflenmektedir. Dersin bu hedeflerine ulaşılmasında birçok faktör etkilidir. Bu faktörlerden biri de ders kitabının biçim, içerik, dil-anlatım, görsel tasarım ve ölçme-değerlendirme boyutları bakımından yeterli olmasıdır. Bir ders kitabının sayılan bu özelliklere yeterli derecede sahip olup olmadığının tespit edilmesinde başvurulan

yöntemlerden biri de söz konusu kitabının dersin uygulayıcıları olan öğretmenler tarafından değerlendirilmesidir.

Ders kitabının öneminden hareketle bu araştırmanın amacı, 5. sınıf Peygamberimiz Hayatı ders kitabını öğretmen görüşleri doğrultusunda incelemektir. Araştırma için öncelikle çeşitli ders kitaplarının incelemesini konu edinen tez, makale, kitap vb. akademik yayınlar gözden geçirilmiş, bu çalışmalardan faydalanarak araştırmanın veri toplama aracı olan anket formu hazırlanmıştır. Anket sorularıyla 5. sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabı; öğretim programına uygunluğu, içerik, görsel tasarım-düzenleme ve ölçme-değerlendirme boyutlarıyla öğretmen görüşleri doğrultusunda incelenmiştir. Bu araştırma öğretmen görüşleri doğrultusunda, 5. sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabının hangi yönlerinin yeterli olduğu ve ders kitabında ne tür eksikliklerin bulunduğunu tespit edilmesi açısından önemlidir.

Araştırma süreci boyunca desteği ve rehberliğiyle bana yol gösteren değerli hocam Doç. Dr. Ayşe Zişan FURAT'a teşekkür ederim. Anketlerin doldurulmasında bana destek olan Din kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerine ve son olarak desteğiyle her zaman yanımda olan kıymetli eşime teşekkürlerimi sunarım.

Mustafa YILDIRIM

İstanbul, 2020

İÇİNDEKİLER

ÖZ ..... **ii**
ABSTRACT ..... **iii**
ÖNSÖZ ..... **iv**
İÇİNDEKİLER ..... **vi**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **viii**
KISALTMALAR LİSTESİ ..... **ix**
GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM
KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Seçmeli Dersler 18
1.1.1. Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Dersleri 20
1.1.1.1. Peygamberimizin Hayatı Dersi ve Öğretim Programı 22
1.1.1.2. Peygamberimizin Hayatı Dersi 5. Sınıf Konuları 24
1.2. Ders Kitapları 26
1.2.1. Ders Kitaplarının Hazırlanması 28
1.2.2. Ders Kitaplarının İncelenmesinde Ölçütler 29
1.2.3. Ders Kitaplarının Boyutları 30
1.2.3.1. Ders Kitaplarının İçerik Boyutu 30
1.2.3.2. Ders Kitaplarının Dil-Anlatım Boyutu 31
1.2.3.3. Ders Kitaplarının Görsel Tasarım Boyutu 32

İKİNCİ BÖLÜM
METODOLOJİ

2.1. Araştırma Modeli 33
2.2. Evren ve Örneklem 34
2.3. Sınırlılıklar 34
2.4. Kullanılan Veri Toplama Aracı ve Özellikleri 35
2.5. Verilerin Analizi ve Yorumlanması 36

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

3.1. Demografik Bulgular ve Yorumlar 37
3.2. Problemlere İlişkin Bulgular ve Yorumlar 41
3.2.1. Ders Kitabının Öğretim Programına Uygunluğuna Yönelik Bulgular 41
3.2.2. İçerik Boyutuyla İlgili Bulgular 42
3.2.3. Dil ve Anlatım Boyutuyla İlgili Bulgular 46
3.2.4. Görsel Tasarım ve Düzenleme Boyutuyla İlgili Bulgular 50
3.2.5. Ölçme–Değerlendirme Boyutuyla İlgili Bulgular 55

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARTIŞMA

4.1. Öğretim Programına Uygunluk 58
4.2. İçerik 60
4.2.1. Okuma Parçaları 61
4.2.2. Etkinlikler 63
4.2.3. Hz. Muhammed'in Örnekliği 64
4.2.4. Güncellik 65
4.2.5. Ayet ve Hadislerin Kullanımı 66
4.3. Dil ve Anlatım 68
4.4. Görsel Tasarım ve Düzenleme 71
4.4.1. Görsellerin Yeterliliği 71
4.4.2. Görsellerde Bütünlük İlkesi 72
4.4.3. Görsellerin Renk ve Tasarımı 74
4.5. Ölçme–Değerlendirme 75
SONUÇ 78
KAYNAKÇA 82
EKLER 94

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo. 1. 1. Te İlköğretim Kurumları (İlkokul ve Ortaokul) Haftalık Ders Çizelgesi 21
Tablo 1. 2. Ortaokul-İmam Hatip Ortaokulu Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı Öğrenme Alanları ve Üniteleri 24
Tablo 1. 3. Peygamberimizin Hayatı dersi (5. Sınıf) Öğretim Programının Üniteleri, Kazanım Sayıları ve Süreleri 24
Tablo 1. 4. Peygamberimizin Hayatı dersi (5. Sınıf) Öğretim Programının Ünite ve Konuları…… ……..26
Tablo 2. 1. 5'li Likert Tipi Derecelendirme Ölçeği ve Puan Sınırları 36
Tablo 3. 1. Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılım 37
Tablo 3. 2. Lisans Mezuniyet Durumuna Göre Dağılım 38
Tablo 3. 3. Mezuniyet Durumu Değişkenine Göre Dağılım 39
Tablo 3. 4. Tablo 3.4. Çalıştığı Okul Türü Değişkenine Göre Dağılım 39
Tablo 3. 5. Tablo 3.5. Çalışma Yılı Değişkenine Göre Dağılım 40
Tablo 3. 6. Tablo 3.6. Çalıştığı İlçe Değişkenine Göre Dağılım 41
Tablo 3. 7. Öğretmenlerin Ders Kitabının Öğretim Programına Uygunluğuna Yönelik Vermiş Oldukları Cevapların Dağılımının İncelenmesi 41
Tablo 3. 8. Öğretmenlerin İçerik Boyutuyla İlgili İfadelere Vermiş Oldukları Cevapların Dağılımının İncelenmesi 42
Tablo 3. 9. Öğretmenlerin Ders Kitabının İçerik Boyutuyla İlgili İfadelere Vermiş Oldukları Cevapların Genel Dağılımının İncelenmesi 46
Tablo 3. 10. Öğretmenlerin Dil ve Anlatım Boyutuyla İlgili İfadelere Vermiş Oldukları Cevapların Dağılımının İncelenmesi 46
Tablo 3. 11. Öğretmenlerin Ders Kitabının Dil ve Anlatım Boyutuyla İlgili İfadelere Vermiş Oldukları Cevapların Genel Dağılımının İncelenmesi 49
Tablo 3. 12. Öğretmenlerin Görsel Tasarım ve Düzenleme Boyutuyla İlgili İfadelere Vermiş Oldukları Cevapların Dağılımının İncelenmesi 50
Tablo 3. 13. Öğretmenlerin Ders Kitabının Görsel Tasarım ve Düzenleme Boyutuyla İlgili İfadelere Vermiş Oldukları Cevapların Genel Dağılımının İncelenmesi 54
Tablo 3. 14. Öğretmenlerin Ölçme ve Değerlendirme ile İlgili İfadelere Vermiş Oldukları Cevapların Dağılımının İncelenmesi 55
Tablo 3. 15. Öğretmenlerin Ders Kitabının Ölçme-Değerlendirme Boyutuyla İlgili İfadelere Vermiş Oldukları Cevapların Genel Dağılımının İncelenmesi 56

KISALTMALAR LİSTESİ

ABİDE : Akademik Becerilerin İzlenmesi ve Değerlendirilmesi
Bkz : Bakınız
Çev : Çeviren
DKAB : Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
EARGED : Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı
Ed : Editör
F : Frekans
İHL : İmam Hatip Lisesi
İHO : İmam Hatip Ortaokulu
MEB : Milli Eğitim Bakanlığı
Ort : Ortalama
SPSS : Statistical Package for Social Sciences
Ty : Tarih yok
X : Ortalama

GİRİŞ

Eğitim nitelikli insan yetiştirmeyi sağlayan, insana bilgi ve beceri kazandıran, toplumsal değişim ve dönüşümü oluşturan önemli bir süreçtir. Eğitim sürecinde hedeflenen bireysel ve toplumsal kazanımlara ulaşılmasında birçok değişken etkilidir. Bu değişkenler; öğretmenin yeterliliği, öğrencinin motivasyonu, velinin ilgisi ve durumu, derslerde kullanılan yöntem ve materyaller şeklinde ele alınabilir (Sarıer, 2016; Seven ve Engin, 2008; Ertürk ve Akan, 2018; MEB Akademik Becerilerin izlenmesi ve Değerlendirmesi: ABİDE, 2019).

Ders materyalleri arasında önemli bir yere sahip olan ders kitapları da eğitim-öğretim sürecinde eğitimin niteliğini doğrudan etkilemektedir. Bu açıdan nitelikli bir eğitim için ders kitaplarının öğrenmeye yardımcı olması ve öğrencilerin ilgisini çekecek niteliklere sahip olması önem arz etmektedir. Bir ders kitabının sayılan bu niteliklere sahip olması ve verimli kullanılabilmesi için bu kitapların biçim, içerik, tasarım, dil-anlatım ve ölçme-değerlendirme açısından bazı temel özellikleri taşıması gerekmektedir.

Eğitim-öğretim sürecinde ders kitapları, hem öğretmenlere hem de öğrencilere rehberlik eden temel araç ve gereçlerdendir. Yazılı ve basılı gereçler grubunda olan ve öğrencinin öğrenme yaşantısına kaynaklık eden materyallerin başında yer alan ders kitapları, öğretim programındaki konu ve kazanımların planlı bir biçimde öğrenciye aktarılmasını sağlayan materyallerdir. Ders kitaplarının öğrenciye bilgi aktarmanın yanı sıra, eğitim-öğretim sürecinde, sınıf içi ve sınıf dışı ortamlarda öğrenci ve öğretmenlere kılavuzluk yapma yönü de bulunmaktadır (Güzel ve Şimşek, 78-80). Bu itibarla ders kitapları, teknolojinin hızla ilerlemesine rağmen eğitim-öğretim ortamlarındaki önemini hala korumaktadır.

Pek çok tanımı yapılan ders kitabı, Epçaçan ve Okçu (2010:41) tarafından "Bir dersin öğretimiyle ilişkili olarak hazırlanan veya seçilen bir kitaptır." şeklinde tanımlanmıştır. Ders kitabı, Oğuzkan'a (1993:93) göre, "Belirli ölçülere göre incelendikten sonra belli bir okul, sınıf ve ders için öğretmen ve öğrencilere temel kaynak olarak önerilen bir kitaptır." Demirel ve Kıroğlu'na (2005:2) göre ise ders kitabı, "Eğitim programında yer alan hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ile ölçme ve değerlendirme boyutlarına uygun olarak hazırlanmış ve öğrenme amaçlı kullanılan

basılı bir öğretim materyalidir." Zikredilen tanımlardan hareketle ders kitaplarında sunulan bilgi ve görsellerin, dersin daha iyi işlenmesine katkı sağlayan materyallerin başında geldiği söylenebilir. Ders kitaplarının eğitim-öğretim sürecinde bu fonksiyonlarından dolayı onların değerlendirilmesi sonucunda ortaya çıkacak veri, kitapların kalitesinin artırılmasına katkı sağlayacağından ders kitaplarına ilişkin yapılan çalışmalar önem arz etmektedir.

Bir ders kitabının eğitim-öğretim sürecinde etkin ve kullanışlı olabilmesi için bazı temel işlevleri yerine getirmesi gerekmektedir. Bu işlevlerin başında sınıf içi ve sınıf dışı öğrenme faaliyetlerine rehberlik etmesi, gerekli bilgileri vermesi, sunduğu bilgiler arasında ilişki kurması, öğrenciye daha önce öğrendiği bilgileri tekrar ettirme ve pekiştirme gibi özelliklere sahip olması gelmektedir (Dane ve arkadaşları, 2004:2). Ders kitabının sayılan bu işlevleri yerine getirip getirmediğinin tespit edilmesinde ise öğretmenlerin değerlendirmeleri önemli bir etkiye sahiptir.

11 Nisan 2012 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan 6278 sayılı "İlköğretim ve Eğitim Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile Türk eğitim sisteminde yapılan köklü değişiklik sonucunda genel örgün eğitim; 4+4+4 sistemi ile ilkokul, ortaokul ve lise şeklinde yeniden yapılandırılmıştır (MEB, 2012a; s.1 ve s.2). Bu kanunla birlikte ortaokul ve liseler için farklı alanlara ait seçmeli dersler tanımlamıştır. Bu doğrultuda 2012-2013 eğitim-öğretim yılından itibaren kademeli bir şekilde uygulamaya konulan seçmeli dersler arasında din, ahlak ve değerler alanı dersleri de bulunmaktadır.[1] Bu tez çalışmasının odak noktasını oluşturan Peygamberimizin Hayatı dersi[2] söz konusu dersler arasında yer almaktadır.

İslam dininin öğretilmesi ve esaslarının benimsenmesinde Hz. Muhammed'in hayatı, sözleri ve örnek ahlakı önemli bir konuma sahiptir. Müslüman bir bireyin hayatını düzenlemede kendisine örnek aldığı Hz. Muhammed'in özelliklerini doğru bir şekilde öğrenmesi mühimdir (Yılmaz, 2018:426). Bu itibarla Peygamberimizin Hayatı dersinin örgün eğitim kurumlarında yer alması dinin doğru ve anlaşılır bir

[1] Karar no: MEB, Talim ve Terbiye Kurulu sayı 22/28.05.2013.

[2] Dersin adı MEB Talim ve Terbiye Kurulu 18.01.2018 Tarihli ve 3 Sayılı kararı ile 2018 yılında Peygamberimizin Hayatı şeklinde değiştirilmiştir.

şekilde öğretilmesine katkı sağlaması açısından önemli bir gelişme olarak kabul edilebilir.

İslam dininin ikinci kaynağı olan sünnet ve hadislerin öğrenilmesinde Hz. Muhammed'in hayatı son derece önemlidir. Bu çerçevede Hz. Muhammed'in sözleri, tavır ve davranışları, iletişimi ve insanlığa rehber olan öğretisinin güzel bir şekilde anlaşılması ve anlatılması adına "Peygamberimizin Hayatı" dersinin eğitim ve öğretim süreci içinde yer alması, toplumumuzun büyük bir kesimi tarafından önemli bir gelişme olarak kabul görmüştür (Bahçekapılı, 2013: 54).

İslam dinin anlaşılmasında merkezi bir role sahip olan Hz. Muhammed'in hayatı, onun örnek yaşamı ve ahlakının öğrencilere aktarılması Siyer ve Peygamberimizin Hayatı gibi derslerin temel hedeflerindendir (Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı, 2018:7). Peygamberimizin Hayatı ders kitabında; Hz. Muhammed'in hayatı, davranışları, ahlakı ve örnekliği yer almalıdır. Bununla birlikte Peygamberimizin Hayatı ders kitabı, öğretim programında yer alan bu temel hedeflere ulaşılması ve dersin öğrenciler tarafından daha ilgi çekici bulunmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Dersin öğretim programındaki temel hedeflere ulaşılmasında ve öğrenci tarafından daha ilgi çekici bulunmasında, yukarıda açıklandığı üzere, ders kitabı belirleyici bir etkiye sahiptir. Bu açıdan ders kitabının, dersin uygulayıcıları olan öğretmenler tarafından değerlendirilmesi, ders kitabının eğitim ve öğretim sürecinde ne derecede yeterli bulunduğunun tespit açısından önemli bir konuma sahiptir.

Ders kitaplarının eğitim ortamlarındaki öneminden hareketle bu araştırmanın amacı, İmam Hatip Ortaokullarında (İHO) zorunlu ve ortaokullarda da seçmeli olarak okutulan 5. sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabının; öğretim programına uygunluğu, biçimsel, tasarımsal, içerik, dil-anlatım ve ölçme-değerlendirme gibi özellikleri açısından Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin görüşlerine dayalı olarak incelenmesidir. Ortaokul ve lise kademelerinin bütün sınıflarındaki din, ahlak ve değerler alanına ait derslerin değerlendirilmesi bir yüksek lisans tezinin kapsamını aşacağından bu araştırma, 5. Sınıf Peygamberimizin Hayatı dersiyle sınırlandırılmıştır. Bu gerekçelerden hareketle bu araştırmada, temel olarak **"Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin ortaokul ve İmam Hatip Ortaokul 5. sınıf**

Peygamberimizin Hayatı ders kitabı hakkında görüşleri nelerdir?" sorusuna yanıt aranacaktır. Bu temel sorunun yanında;

- Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) öğretmenleri, 5. sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabını öğretim programında yer alan kazanımlar açısından ne derecede uygun bulmaktadırlar?
- DKAB öğretmenleri, 5. sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabını içerik açısında yeterli ve uygun buluyorlar mı?
- DKAB öğretmenleri, 5. sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabını dil ve anlatım açısından yeterli ve uygun buluyorlar mı?
- DKAB öğretmenleri, 5. sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabını görsel tasarım ve düzenleme özellikleri açısından yeterli ve uygun buluyorlar mı?
- DKAB Öğretmenleri, 5. sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabını ölçme ve değerlendirme açısından yeterli buluyorlar mı?

şeklindeki sorulara da yanıt aranacaktır.

Bu araştırmada, 5. sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabını öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirmek amacıyla tarama modeli temel alınmıştır. Tarama modelinde araştırmacının amacı, olay ve olgulara ilişkin verileri olduğu gibi, nesnel ve tarafsız bir şekilde ele almaktır (Arıl ve Nazik, 2004:5).

Araştırmada verilerin toplanması için anket hazırlanmıştır. Anket bireylerin bir olay, olgu, inanç karşısında tutum ve düşüncelerini betimlemeye yönelik sorulardan oluşan bir veri toplama aracıdır (Akgün ve diğerleri, 2011; Cebeci, 2018:99). Çalışmada kullanılan anket sorularını oluşturmak amacıyla daha önce farklı ders kitaplarının değerlendirilmesi için hazırlanan nitel ve nicel araştırmalardan faydalanılıp farklı başlıklar altında bir anket formu oluşturulmuştur. Üç bölümden oluşan anket formunun birinci bölümünde katılımcıların demografik özelliklerini öğrenmeye yönelik sorular yer almaktadır. Anket formunun ikinci bölümünde yer alan 10 (on) soruyla ders kitabında yer alan somut örnek, resim, grafik, şema, okuma parçası, üniteye hazırlık ve üniteyi değerlendirme sorularının yeterli olup olmadığıyla ilgili öğretmen görüşlerine başvurulmuştur. Anket formunun üçüncü bölümünde ise ders kitabında yer alan metin, resim, grafik, ölçme ve değerlendirme sorularının

öğretim programına ve öğrencilerin düzeylerine uygunluğunu ele alan sorulara yer verilmiştir. Anket sorularıyla elde edilen verilerin analizinde, betimsel istatistiksel ölçüleri (frekans, yüzde ve aritmetik ortalama) ve gruplar arasındaki farlılıkları tespit etmek amacıyla parametrik testlerden olan t-Testi ve Anova testleri kullanılmıştır. Fakat ders kitabının değerlendirmesinde yaş, cinsiyet, öğrenim durumu ve hizmet süreleri gibi değişkenler açısından anlamlı bir farklılık ortaya çıkmadığı için t-Testi ve Anova testleri ile ilgili bulgular araştırmaya eklenmemiştir.

Ülkemizde 2012 yılında yapılan değişlikle beraber seçmeli din dersleri örgün eğitim kurumlarında okutulmaya başlanmıştır. Bu itibarla seçmeli din dersiyle ilgili akademik çalışmaların 2012 yılından itibaren artmaya başladığı anlaşılmaktadır. 2012 yılından önce, Peygamberimiz Hayatı (Siyer), Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler dersiyle ilgili yapılan çalışmalar genel itibarıyla İmam Hatip Liselerinde (İHL) okutulan Meslek Dersleri içinde veya Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ile ilgili yapılan çalışmalarla ilişkilidir (Zengin, 2008; Songur, 2014; Elmas, 2017; Kahraman, 2019; Sarıkaya, 2019). 2012 yılından itibaren ise, ilgili literatür Hz. Muhammed (sav)'in Hayatı ve Peygamberimizin Hayatı dersleri; bu derslerin ders kitapları ve öğretim programları ve din, ahlak ve değerler alanı seçmeli derslerine yönelme başlanmıştır.

Bu tez çalışması için yapılacak literatür değerlendirmesinde kronolojik (geçmişten günümüze doğru) sıra dikkate alınarak, çalışmayla ilgili araştırmalar genelden özele doğru değerlendirilmiştir. Bu itibarla önce seçmeli dersler, sonra din, ahlak ve değerler alanına ait seçmeli dersler ve son olarak ise Hz. Muhammed'in Hayatı, Peygamberimizin Hayatı dersleriyle ilgili yapılan çalışmalar ele alınmıştır.

Çelik, Boz, Gümüş ve Taştan'ın (2013) "4+4+4 Eğitim Reformunu İzleme Raporu" adlı araştırmasında, 2012-2013 eğitim öğretim yılından uygulamaya konulan 4+4+4 sisteminin başarılı yönleri, sorunları ve sorunlu yönlerine yönelik çözüm önerileri ele alınmıştır (Çelik ve diğerleri, 2013:14). Bu araştırmanın çalışmamızı ilgilendiren kısım ise seçmeli dersler bölümüdür. Bu bölümde (Çelik ve diğerleri, 2013:53), hem imam-hatip hem de normal ortaokullarda ders saatlerinin artmasının öğretmen, yönetici, veliler ve öğrenciler tarafından olumsuz karşılandığı belirtilmiştir.

Araştırmaya göre (Çelik ve diğerleri, 2013:56-61), 2013 yılında Türkiye genelinde en çok tercih edilen derslerin Matematik Uygulamaları, Yabancı Dil, Kur'an-ı Kerim,

Hz. Muhammed'in Hayatı (Peygamberimizin Hayatı) olduğu ifade edilmiştir. Öğrencilerin yaklaşık beşte biri (256 bin) Hz. Muhammed'in Hayatını seçmiştir. Araştırmada, seçmeli derslerin genellikle okul idaresinin öğrencileri yönlendirmesiyle veya doğrudan okul yönetimi tarafından belirlendiği dile getirilmiştir. Araştırmaya göre velilerin çoğu, Hz. Muhammed'in Hayatı dersinin seçmeli olarak müfredata konulmasını olumlu bulmuşlardır. Öğretmen ve derslik eksikliğinden dolayı okul yönetiminin seçmeli derslerin belirlenmesinde bazı kısıtlamalara gittiğinden bahsedilmektedir. Seçmeli Kur'an-ı Kerim, Temel Dini Bilgiler ve Hz. Muhammed'in Hayatı derslerine, öğretmen eksikliğinden dolayı, lisans veya iki yıllık üniversite öğrencilerinin girdikleri dile getirilmiştir.

Yıldız ve Çelik'in (2017) "Ortaokullarda Okutulan Seçmeli Derslerin Verimliliğine İlişkin Öğretmen Görüşleri" adlı araştırması Sivas ili merkezinde çalışan öğretmenler örneklem alınarak, 2012-2013 eğitim öğretim yılında ortaokul haftalık ders çizelgesine konulan seçmeli derslerle ilgili öğretmen görüşleri ele alınmıştır. Araştırmada, 4+4+4 sisteminin uygulamasıyla eğitim sistemine eklenen seçmeli derslerin seçilme süreci, veli ve öğrencilerin bu derslere bakışı, bu derslerde kullanılan materyal ve kitapların yeterliliği gibi konular öğretmen görüşleri doğrultusunda ortaya konulmuştur (Yıldız ve Çelik, 2017:57). Araştırmanın sonuçlarına göre (Yıldız ve Çelik, 2017:72-74), seçmeli derslerin belirlenmesinde veli ve öğrencilerin istekleri ve öğrencinin ilgi ve yeteneklerinin göz önünde bulundurulduğu ifade edilmiştir. Araştırmada, farklı sınıf düzeylerindeki öğrencilerin, aynı seçmeli ders grubu içinde bulunmasının doğru olduğu; seçmeli derslerde kullanılan kitap ve materyalin yeterli bulunmadığı öğretmenler tarafından dile getirilmiştir. Öğretmenler, seçmeli derslerde en çok karşılaştıkları sıkıntıların; materyal ve ders kitabı eksikliği olduğunu söylemiş ve bu derslerde istenilen verimin sağlanması için, ders kitabının hazırlanmasını, derslerle ilgili araç-gereç eksikliğinin giderilmesini önermişlerdir. Yıldız'ın araştırmasında ulaştığı seçmeli ders kitaplarının yeterli bulunmaması durumu, bu çalışmanın bütününde öğretmen görüşleri doğrultusundan ele alınacaktır.

Ülkemizde din öğretimi alanındaki seçmeli derslerle ilgili yapılan ilk çalışmalar arasında Din Öğretimi Formu Sonuç Raporu yer almaktadır (2012). Birçok akademisyenin katılımıyla gerçekleşen bu çalışmada seçmeli din dersleri, DKAB dersi, Kur'an Kursları, öğretmen yeterlilikleri ve ders materyalleri gibi konular ele

alınmıştır. Çalışmada (Türkiye Din Eğitim Formu Raporu, 2012:6), Hz. Muhammed'in Hayatı dersinde, Hz. Peygamber'in kronolojik hayatının yanı sıra; Hz. Peygamber'in sosyal ve bireysel yönleri ve ahlakı üzerinde durulması gerektiği ifade edilmiştir.

Görer'in (2015) "Ortaokul Düzeyindeki Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Öğretmen-Öğrenci Görüşlerine Göre Program Açısından Değerlendirilmesi (Denizli Yatılı Bölge Ortaokulları Örneği)" adlı yüksek lisans araştırmasında, ortaokullarda öğrenim gören öğrencilerin seçmeli din, ahlak ve değerler alanındaki Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı (Peygamberimizin Hayatı) ve Temel Dini Bilgiler derslerinin öğretim programı verimliliği ve yeterliliği, derslerin önceki yıllara göre memnuniyet düzeyleri, derslerden hedeflenen kazanımlar ve bu derslerin DKAB dersi ile benzer/farklı noktaları ele alınmıştır (Görer, 2015:3-4). Araştırmanın verileri, Denizli ilindeki üç yatılı ortaokulda öğrenim gören 230 öğrenci, on öğretmen ile gerçekleştirilen anket çalışması ve öğrenci/öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucunda elde edilmiştir (Görer, 2015:4).

Araştırmanın sonuçlarına göre (Görer, 2015:60), üç yıllık uygulamadan sonra bu dersleri seçen öğrencilerin sayısında düşüşlerin görüldüğü, öğrencilerin çoğunluğunun DKAB dersinde öğrenme imkânı bulamadıkları konuları bu dersle öğrendikleri; buna karşın bazı konuların DKAB derslerindeki konularla benzer olduğu dile getirilmiştir.

Seçmeli din dersleriyle ilgili yapılan diğer bir çalışma da Kotan'ın (2015) "Ortaöğretimde Bazı Seçmeli Dini Derslere İlişkin Öğrenci Öğretmen ve Yönetici Görüşlerinin İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans araştırmasıdır. Araştırma, 2012-2013 eğitim-öğretim yılı itibariyle okullarda okutulmaya başlanan Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerine ilişkin, Antalya il merkezindeki liselerdeki öğrenci, öğretmen ve yönetici görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır (Kotan, 2015:5). 2014-2015 eğitim-öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı iki lisede görev yapan yedi yönetici, yedi öğretmen ve on iki öğrenci olmak üzere toplam 26 kişilik bir çalışma grubuyla yapılan çalışmada öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin seçmeli din dersleriyle ilgili düşünceleri, öneri ve eleştirileri ele alınmıştır (Kotan, 2015:54).

Kotan'nın yaptığı çalışmanın sonucuna göre (Kotan, 2015:117) öğrenciler, en çok "eksik bilgileri tamamlamak" için din ile ilgili seçmeli dersleri seçtiklerini ve bu dersleri seçmelerinde ailelerinin etkisi çok olduğunu dile getirmişlerdir. Çalışmaya katılan öğrencilerin yarısı, bu dersleri içerik yönünden yetersiz olarak gördüklerini ve bu yetersizliğin "konular ayrıntılandırılmalı", "güncel konular yetersiz", "hikâyeleştirme yetersiz", "tekrarlanan konular" ve "ahlak konusu yetersiz" gibi eksikliklerden kaynaklandığını ifade etmişlerdir. Bu sonucu göre ders kitaplarının içerik boyutunda bazı eksiklikler olduğu öğrenciler tarafından ortaya konulmuştur. Bu durum çalışmamızda öğretmen görüşleri üzerinden ele alınacaktır.

Gürer ve Keskiner (2016) tarafından hazırlanan "Öğretmenlerin Görüşleri Doğrultusunda Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerine Dair Bir İnceleme" adlı araştırmada, program geliştirme açısından din, ahlak ve değerler alanı seçmeli dersleri ele alınmıştır. 26 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeniyle yapılan görüşmelere dayanan araştırma, din alanıyla ilgili seçmeli derslerin yeterlilik ve verimliliklerine ilişkin DKAB öğretmenlerinin görüş ve değerlendirmelerini içermektedir (Gürer ve Keskiner, 2016:228, 229). Araştırmaya göre (Gürer ve Keskiner, 2016:230, 232), din, ahlak ve değerler alanıyla ilgili derslerin tercih edilmesinde en önemli faktörün aile olduğu; bunun yanı sıra bazı yerlerde seçmeli derslerin tercih edilmesinde okul yönetiminin yaptığı yönlendirmelerin de etkili olduğu dile getirilmiştir.

Araştırmanın sonucuna göre (Gürer ve Keskiner, 2016:251, 252) din, ahlak ve değerler alanı seçmeli derslerinin öğretim programlarında, ihtiyaç, hedef ve kazanımlar, içerik ve metot gibi program geliştirme boyutları bakımından eksikliklerin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu eksikliklerin giderilmesi için söz konusu öğretim programlarının gözden geçirilmesi gerektiği, Temel Dini Bilgiler ve Hz. Muhammed'in Hayatı derslerinin DKAB dersleriyle içerik yönünde benzerlikler göstermesi söz konusu seçmeli derslerin tercih edilmesini olumsuz etkilediği, ders kitaplarının içerik açısından yeterli derecede güncel bulunmadığı ifade edilmiştir. Gürer ve Keskiner'in ulaştığı, ders kitaplarının yeterli derecede güncel olmaması durumu, bu araştırmada içerik boyutuyla ilgili bazı anket sorularıyla irdelenecektir.

Kaymakcan, Aşlamacı, Yılmaz ve Telli (2013) tarafından hazırlanan "Seçmeli Din Eğitimi Dersleri İnceleme ve Değerlendirme Raporu" adlı çalışmada, ortaokulu

ve lisede okutulan seçmeli Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı ve Temel Dini Bilgiler (İslam I-II) derslerinin, Talim Terbiye Kurulunca 2013-2014 eğitim-öğretim yılı için kabul edilen öğretim programları incelenmiş ve değerlendirilmiştir. İncelemede, söz konusu dersler içerik, öğrenme-öğretme süreçleri ve ölçme-değerlendirme boyutlarıyla ele alınmıştır (Kaymakcan ve diğerleri, 2013:6). Alan uzmanlarının yaptığı bu çalışmaya göre (Kaymakcan ve diğerleri, 2013:19, 20, 21), seçmeli derslerle Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin öğretim programı karşılaştırılmış ve seçmeli derslerle DKAB dersleri arasında ortak konuların bulunduğu tespit edilmiştir.

Raporun çalışmamızla ilgili olan kısmı, Hz. Muhammed'in Hayatı dersinin öğretim programının ele alındığı bölümdür. Bu bölümde (Kaymakcan ve Diğerleri, 2013:52, 53), söz konusu dersin adının "Hz. Muhammed'in Sünneti", "Hz. Muhammed'i Anlamak" veya "İslam Peygamberi Hz. Muhammed'in Hayatı" şeklinde, bazı konu ve ünite isimlerinin değiştirilmesi, ünite kazanımlarının öncelikle duyuşsal alana ve daha sonra ise öğrencide davranış değişikliğine katkı sağlayacak alanlara göre yeniden düzenlenmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Meydan (2013) tarafından gerçekleştirilen "Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinin Öğrenci Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi" adlı araştırmada, 2012-2013 eğitim öğretim yılından uygulanmaya başlanan seçmeli Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı ve Temel Dini Bilgiler derslerinin, uygulamaya konulduğu ilk yıl itibarıyla öğrenciler tarafından nasıl algılandığı değerlendirilmiştir (Meydan, 2013:227). Zonguldak il merkezi örneklem alınarak 340 öğrenciyle yapılan anket (Meydan, 2013:229) ile oluşturulan bu araştırmada (Meydan, 2013:247-248); öğrencilerin büyük çoğunluğunun (%69,7) seçmeli din derslerini kendi ilgi ve istekleri doğrultusunda seçtikleri ifade edilmiştir.

Meydan'ın yaptığı bu araştırmasına göre (2013:247-248), seçmeli din derslerini seçen öğrencilerin sonraki yılda bu dersleri seçme isteğinin düştüğü, öğrencilerin çoğunun DKAB derslerinde öğrenme imkânı bulamadığı konuları seçmeli derslerde öğrenme imkânı bulduğu; ancak bazı konuların DKAB derslerindeki konuların tekrarı olduğu da ifade edilmiştir. Araştırmanın sonucunda, seçmeli din derslerinin materyal ve etkinlik bakımında öğrencilerin seviyesine uygun olarak yeniden düzenlenmesi gerektiği ortaya konulmuştur. Meydan'ın araştırmasında

ulaştığı din derslerindeki materyal ve etkinliklerin öğrenci seviyesi açısından değerlendirme yönü bu araştırmada farklı anket maddeleriyle öğretmen görüşleri üzerinden değerlendirilecektir.

Bahçekapılı (2013) tarafından hazırlanan "Yeni Eğitim Sisteminde Seçmeli Din Dersleri İmkânlar, Fırsatlar, Aktörler Sorun ve Çözüm Önerileri" adlı çalışmada, 2012-2013 eğitim-öğretim yılından itibaren ortaokul ve liselerde okutulan seçmeli Kur'an-ı Kerim, Temel Dini Bilgiler, Hz. Muhammed'in Hayatı (Peygamberimizin Hayatı) dersleri hakkında öğretmen, öğrenci ve velilerin ilgi ve ihtiyaçlarının neler olduğu ele alınmıştır (Bahçekapılı, 2013:27). Bu çalışmada, öğrencilerin çoğu, bu dersi seçmelerinde en büyük etkenin Hz. Muhammed'e duydukları sevgi, O'nun hayatını ve insanlarla olan ilişkilerini daha iyi öğrenme isteği olduğunu ifade edilmişler (Bahçekapılı, 2013:70). Çalışmada, alan dışı öğretmenlerin bu dersi öğretmelerinin, dersten beklenilen kazanımların tam olarak karşılanmasına engel oluşturduğu belirtilmiştir. Ayrıca öğretmenlerin, öğretim programına sadık kalmayarak; sadece Hz. Muhammed'in kronolojik hayatına odaklanıp (Bahçekapılı, 2013:121); ahlak ile ilgili tematik konuları yüzeysel bir şekilde işlemelerinin de dersten beklenilen verimi düşürdüğünden bahsedilmiştir. (Bahçekapılı, 2013:254).

Çalışmaya göre (Bahçekapılı, 2013:255), seçmeli din dersleri programlarının bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanlara hitap edecek şekilde yeniden yapılandırılmalıdır. Hz. Muhammed'in Hayatı dersinde tematik konuların korunması ve kronolojik konulara sebep-sonuç ilişkisi içinde yer verilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Bu derste, Hz. Muhammed'in örnek ahlakı ve rol modelliğine daha fazla yer verilmesi, programda İslam'ın kadına verdiği değerin yerinde ve uygun bir tarzda işlenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bahçekapılı'nın çalışmasında ulaştığı Hz. Muhammed'in rol modelliğine yer verilmesi durumu araştırmamızda, "kitabın anlatımında Hz. Muhammed'in örnekliği ön planda tutulmuştur." anket maddesinden hareketle ele alınacaktır.

Yorulmaz (2014) tarafından hazırlanan "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Seçmeli Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı ve Temel Dini Bilgiler Derslerine İlişkin Öz Algıları" adlı makalede, 2012 yılında Türkiye'nin farklı illerinde görev yapan 806 DKAB öğretmenin seçmeli din dersleriyle ilgili öz yeterlilik algıları anket yoluyla belirlenmeye çalışılmıştır (Yorulmaz, 2014:305). Araştırmada

elde edilen bulgulara göre (Yorulmaz, 2014:322), öğretmenlerin %27,5'i her üç derste de (Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı ve Temel Dini Bilgiler) kendini üst düzeyde yetkin görmektedirler. Öğretmenlerin tek başına kendilerini en yetkin hissettikleri ders ise %22,3 ile Kur'an-ı Kerim dersidir. Bu dersi %21,7 ile Peygamberimizin Hayatı dersi takip etmektedir. Araştırmanın verilerine göre, öğretmenler kendilerini Hz. Muhammed'in hayatı öğretimi konusunda, tecvit ve mahreç bilgisi gerektiren Kur'an-ı Kerim dersine göre daha yeterli görmektedirler. Araştırmada öğretmenlerin yarısından fazlasının Kur'an-ı Kerim öğretim tecrübesine daha önce sahipken, Hz. Muhammed'in hayatı öğretiminde ise DKAB dersleri dışında az tecrübeye sahip oldukları dile getirilmiştir.

Araştırmada, çalışmamızı ilgilendiren "Sizce yetişkinler için en iyi Siyer kitabı hangisidir?" sorusuna öğretmenlerin %31'i ve "Sizce öğrencileriniz için en iyi Siyer kitabı hangisidir?" sorusunda da öğretmenlerin %45 "hiçbir fikrim yok" şeklinde cevap vermiştir. Ayrıca Peygamberimizin Hayatı dersi için kitap tavsiyesinde bulunan öğretmenlerin çoğunun ise yetişkin kitapları tavsiye etmesi ve bir kısmının da bu kitapların sadeleştirilerek kullanılması gerektiğini ifade etmesi, öğrencilerin seviyesine uygun kitaplarının yazılmasının bir ihtiyaç olduğunu göstermektedir (Yorulmaz, 2014:322).

Gündoğdu'nun (2017) "Seçmeli Din Dersleri Neden Tercih Edilmiyor? (Ordu İli Örneği)" adlı makalesi, 2016-2017 eğitim öğretim yılında Ordu iline bağlı beş okulda eğitim gören 559 öğrenci üzerinde gerçekleştirilen çalışma (Gündoğdu, 2017:563), Kur'an-ı Kerim, Peygamberimizin Hayatı ve Temel Dini Bilgiler derslerinin öğrenciler tarafından tercih edilmeme nedenleri tespit etmek amacıyla yapılmıştır (Gündoğdu, 2017:562). Çalışmanın bulgularına göre (Gündoğdu, 2017:579, 580), öğrencilerin din alanıyla ilgili dersleri seçmeme nedenlerinin başında dini bilgi alanında kendilerini yeterli görmeleri ve ilahiyat/din alanı dışında eğitim almak istemeleri gelmektedir. Söz konusu derslerde benzer konuların sürekli tekrarlanması da öğrenciler tarafından bu dersleri tercih etmeme nedenleri arasında görülmektedir Ayrıca öğrencilerin DKAB derslerini din konusunda bilgilenmede yeterli ve etkili bulmaları; üniversite sınavında din dersiyle ilgili az sayıda soruya yer verilmesi, din derslerinin seçilmemesini etkileyen nedenler arasında sayılmaktadır.

Çalışmanın sonuçlarına göre (Gündoğdu, 2017:521, 580) seçmeli din dersleriyle zorunlu DKAB dersinin konuları arasında tekrarların olduğu, öğrencilerin seçmeli din derslerini nasıl ve kaç kere seçecekleri hakkında eksik bilgilerinin olduğu, seçmeli Kur'an-ı Kerim dersini seçen öğrencilerin sınıf seviyelerine göre değil, öğrencilerin bilgi seviyelerine göre oluşturulması gerektiği ifade edilmiştir.

Yazıbaşı'nın (2018) "Ortaöğretim Öğrencilerinin Gözünden Seçmeli Din Dersleri: Kırıkkale Örneği" adlı çalışmasında, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Kırıkkale ilinde bulunan beş lisede öğrenim gören 413 öğrenci üzerinden din alanıyla ilgili seçmeli dersler; içerik, kitap ve öğretmen yeterlilikleri açısından incelenmektedir (Yazıbaşı, 2018:154, 155). Seçmeli ders kitaplarının içerik ve şekil olarak öğrenciler tarafından değerlendirildiği bu çalışmada, seçmeli ders kitaplarının DKAB ders kitaplarıyla arasında benzerliklerin bulunduğu ifade edilmiştir (Yazıbaşı, 2018:154, 164). Çalışmada, ders kitaplarının etkinlik açısından yeterli bulma oranın düşük olmasına rağmen görsel malzeme (resim, foto, tablo vb.) açısından ders kitapları yeterli bulunmuştur. Yazıbaşı'nın çalışmasına göre (Yazıbaşı, 2018:164), ders kitabının etkinlik açısından yeterli bulunmaması ve ders kitaplarındaki görsel malzeme boyutunu yeterli olması durumları bu çalışmada, "Ders kitabında konuların anlaşılması ve pekişmesi için yeterli etkinliğe yer verilmiştir." ve "Kitapta yeterli görsel (resim, fotoğraf, tablo, grafik, diyagram vb.) malzeme kullanılmıştır." anket maddeleriyle ele alınacaktır.

Çiftçi'nin (2017) "Ortaokul Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinin Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşleri İle Değerlendirilmesi" adlı yüksek lisans çalışmasında, öğretmen, öğrenci ve veli görüşleri doğrultusunda ortaokullarda okutulan seçmeli din dersleri incelenmiştir (Çiftçi, 2017:7). Bu çalışmada ortaokul seçmeli din, ahlak ve değerler grubunda yer alan Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı (Peygamberimizin Hayatı) ve Temel Dini Bilgiler dersleri DKAB öğretmenleri, öğrenci ve velilerin görüşleri doğrultusunda, farklı boyutlarıyla ele alınmıştır (Çiftçi, 2017:7). Çalışmada Temel Dini Bilgiler, Hz. Muhammed'in Hayatı ve Kur'an-ı Kerim derslerinin seçilme/seçilmeme nedenleri, bu derslerin amaçları, içerikleri, programları, işlenişleri vb. boyutları hakkında tespit ve değerlendirmelerde bulunulmaktır (Çiftçi, 2017:7, 8). Nitel durum desenli bir çalışma olan bu çalışmada, görüşme ve doküman incelemesi teknikleri ile veriler toplanmıştır (Çiftçi, 2017:19).

Araştırmanın sonuçlarına göre (Çiftçi, 2017:265), seçmeli din derslerinin okullarda okutulmasının katılımcılar tarafından olumlu karşılandığı, Hz. Muhammed'in Hayatı ve Temel Dini Bilgiler derslerinin DKAB derslerinin bir devamı olarak algılandığı dile getirilmiştir. Veli ve öğrencilere derslerin seçiminde yeterli bilgilendirmenin yapılmaması, okul müdürlüklerinin seçmeli dersleri kendilerince belirlemesi, öğrenci ve veliler tarafından sorun olarak görülmektedir.

Çiftçi'ye göre (2017:266) Hz. Muhammed'in Hayatı (Peygamberimizin Hayatı) dersinden öğrenci ve velilerin öncelikli beklentileri Hz. Muhammed'i tanımak ve O'nun örnek davranışlarını benimsemektir. Hz. Muhammed'in Hayatı dersinin içerik olarak öğrenci ve veli beklentilerini karşılamada yetersiz olduğu, bu ders ile DKAB dersi arasında konular bakımında tekrarların olduğu çalışmanın sonucunda ortaya konulmuştur. Yine çalışmaya göre seçmeli din derslerinin kitaplarının görsellik yönünden öğretmenlerin ilgisini çekmediği, ders kitaplarındaki etkinliklerinin öğrenci farklılıkları dikkate alınarak hazırlanmadığı dile getirilmiştir. Araştırmaya göre kitaplarda farklı etkinliklerin bulunmasıyla birlikte, kitapların içerik olarak tek düzeyli olduğu da katılımcılar tarafından vurgulanmıştır. Çiftçi'nin ulaştığı bu sonuçlar çalışmamız açısında önemlidir. Bu bağlamda çalışmamızda 5. Sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabının görsellik ve etkinlik boyutları anket soruları ile ele alınacaktır.

Songur'un (2014) "Siyer Dersi Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Isparta Örneği)" adlı yüksek lisans araştırmasında, seçmeli Hz. Muhammed'in Hayatı (Siyer) dersinin öğretim programlarına ilişkin öğretmen görüşleri incelenmektedir (Songur, 2014:33). Araştırmada ortaokul ve ortaöğretim kurumlarında okutulan Hz. Muhammed'in Hayatı dersinin öğretim programının amaçları, içeriği, öğretim-öğrenim süreci, ölçme ve değerlendirme boyutları öğretmen görüşleri üzerinden ele alınmıştır (Songur, 2014:33). Araştırmada, Isparta İl merkezindeki ortaokul ve liselerde görev yapan 73 öğretmenin görüşleri hazırlanan anket forumuyla toplanmıştır (Songur, 2014:33, 34).

Songur'un araştırmasında (2014:84-89), Hz. Muhammed'in Hayatı dersinin öğretim programı dört ana başlık altında incelenmiştir. Öğretmenlerin çoğunluğu (%63) tarafından, siyer dersindeki konuların içerik itibariyle öğrencilerin yaş gruplarına uygun olduğu, programdaki konu ve kazanımların hazırlanmasında,

program hazırlamanın temel ilkelerine dikkat alındığı, Hz. Muhammed'in Hayatı (Siyer) dersinin öğrencilerin eleştirel yönlerini geliştirdiği ifade edilmiştir

Koç ve Güzel'in (2015) hazırladığı "Ortaöğretim 'Hz. Muhammed'in Hayatı' Dersi Hakkında Bir Değerlendirme" adlı araştırmada, 2012 yılında uygulamaya konulan "Hz. Muhammed'in Hayatı Dersi (9-12. Sınıflar) Öğretim Programı" ve "Hz. Muhammed'in Öğretim Materyalleri" incelenmiştir. Ayrıca, araştırmada İstanbul ilinde bu dersi okutan 36 öğretmenle, 13 sorundan oluşan bir anket çalışması ile söz konusu dersle ilgili öğretmen görüşleri ele alınmıştır (Koç, Güzel, 2015: 258). Araştırmada Hz. Muhammed'in Hayatı dersi öğretim programı, programın temel yaklaşımı, programın yapısı, kazanımlar, etkinlikler, öğrenme-öğretme süreçleri, ölçme-değerlendirme boyutlarıyla incelenmiştir (Koç, Güzel, 2015: 258). Araştırmanın sonuçlarına göre (Koç ve Güzel, 2015: 269, 270), Hz. Peygamberin Hayatı dersi öğretim programının tematik yaklaşımla hazırlanmasının isabetli bir karar olduğu; fakat bu yaklaşımın yeterince program ve ders materyaline yansıtılmadığı, buna karşın programda kronolojik yaklaşımın ön planda olduğu dile getirilmiştir. Öğretim programındaki genel amaç ve kazanımların daha çok bilişsel alanın 'bilgi' ve 'kavrama'; duyuşsal alanın ise 'alma' basamağına yönelik olmasının bir sonucu olarak dersin sadece bilgi ve teorik düzeyde kalmasına yol açacağına işaret edilmiştir. Bu olumsuz durumun düzeltilmesi için dersin, çocuk ve gençlerin dünyasına anlam katacak şekilde yeniden düzenlemesi gerektiği ifade edilmiştir.

Siyer Vakfı ve Uluslararası Siyer Araştırmaları Enstitüsü (2015) tarafından düzenlenen 1. Siyer Çalıştayı'nda; "Türkiye'de Siyer Öğretimi ve Çözümleri", "Ortaokul ve Ortaöğretim Kurumlarında Siyer Öğretim Problemleri ve Çözüm Önerileri" başlıkları altında örgün eğitim sisteminde Siyer öğretiminde karşılaşılan problemler ve çözüm önerileri ele alınmıştır. Çalıştay sonucunda tebliğci ve katılımcıların değerlendirmesiyle on maddeden oluşan sonuç bildirisi hazırlanmıştır. Hazırlanan on maddelik bildiride; Siyer dersinin din eğitim ve öğretiminde önemli bir yer tuttuğu, bu itibarla ilköğretim ve ortaöğretimde bu dersin seçmeli olarak okutulmasının önemli bir gelişme olarak görüldüğü ifade edilmiştir. Ders müfredatında bazı sorun ve eksiklikler bulunduğu için, ders müfredatının alan uzmanlarınca gözden geçirilip yeniden hazırlanması, dersin adının "Siyer" olarak değiştirilmesi, yürürlükte olan ders materyallerinin görsellik, kaynak, dil ve yöntem

açısından gözden geçirilerek yeniden hazırlanması gerektiği üzerinde durulmuştur. Siyer derslerinin öğretim programları ve ders materyallerinin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanları içine alacak şekilde hazırlanması, hazırlanacak yeni kitapların içeriği kadar bu içeriğin öğrencinin psikolojisine, yaş seviyesine ve öğrenim gördüğü eğitim kurumuna (normal ortaokul, imam hatip vs.) uygun olmasına dikkat edilmesi gerektiği dile getirilmiştir (I. Siyer Çalıştayı, 2015). Siyer Çalıştayı'nda ders kitaplarıyla ilgili dile getirilen kitapların dil-anlatım, görsellik ve içeriğin öğrencilerin yaş seviyesine uygunluk yönleri bu çalışmanın anket sorularıyla ele alınacaktır.

Katipoğlu'nun (2015) yaptığı "Liselerde (9. ve 10. Sınıf) Seçmeli Olarak Okutulan Hz. Muhammed'in Hayatı Dersinin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi" adlı yüksek lisans araştırması, Samsun İli örnekleminde liselerde öğrenim gören 9., 10. sınıf öğrenci ve DKAB öğretmenlerinin bu dersle ilgili görüş ve düşüncelerini (Katipoğlu, 2015:8), bu derste ne tür problemlerle karşılaştıklarını ve bu derste karşılaşılan bazı problemlere yönelik çözüm önerilerini belirlemek amacıyla yapılmıştır (Katipoğlu, 2015:4). Betimsel bir yöntemle hazırlanan bu araştırmada, Hz. Muhammed'in Hayatı dersinin öğrenci ve öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirmek amacıyla iki farklı anket formu oluşturmuştur (Katipoğlu, 2015:11, 12). Araştırmanın sonucuna göre (Katipoğlu, 2015:82-89) lise öğrencilerin genel anlamda Hz. Muhammed'in hayatına yönelik olumlu bir tutuma sahip oldukları, öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun bu dersi kendi ve velilerinin istekleri doğrultusunda seçtikleri dile getirilmiştir. Araştırmada öğrencilerin çoğunluğu tarafından Hz. Muhammed'in Hayatı dersi ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde işlenen konular arasında benzerlik bulunduğu, bu durumun, bu dersteki konuların yeterince özgün olmasına engel teşkil ettiği ifade edilmiştir.

Akgül'ün (2016) "Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının Amaçlarının ve İçeriğinin Alan Uzmanı Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi" adlı yüksek lisans araştırmasında, Hz. Muhammed'in Hayatı dersinin öğretim programı; genel amaçlar, kazanımlar ve içerik boyutları bakımından alan uzmanlarının görüşlerine dayalı olarak incelenmiştir (Akgül, 2016:33). Araştırmada İstanbul ve Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültelerindeki 60 alan uzmanının görüşleri anket formuyla toplanmıştır (Akgül, 2016:34).

Araştırmanın sonuçlarına göre (Akgül, 2016:102-111), alan uzmanlarının programda yer alan genel amaçları, 5. 6. 7. ve 8. sınıflardaki kazanımları yeterli gördükleri ifade edilmiştir. Ayrıca alan uzmanları öğretim programlarında yer alan ünite başlıklarını, konularını ve programın sarmal bir yapıda olmasını yeterli ve yerinde görmüşlerdir. Araştırmada genel olarak; 5. 6. 7. ve 8. sınıf Hz. Muhammed'in Hayatı dersi öğretim programının genel amaçları, kazanımları ve içeriğine ilişkin alan uzmanları olumlu yönde görüş bildirmişlerdir.

Yukarıda yer verilen literatür analizinde işaret edildiği üzere konuya ilişkin yapılan çalışmalarda, seçmeli dersler ve Peygamberimizin Hayatı (Siyer, Hz. Muhammed'in Hayatı) dersi ve öğretim programları, bu derslerin öğrenciler tarafından nasıl seçildiği, öğrencilerin bu dersleri tercih etme ve etmeme nedenleri, bu derslerin öğretim programlarının öğrenci, öğretmen ve veli tarafından ne derecede yeterli bulunduğu ve bu derslerde kullanılan materyaller üzerinde durulmuştur.

Yapılan birçok araştırmada, seçmeli derslerle zorunlu DKAB dersinin içerik itibarıyla benzer yönlerinin olduğu ifade edilmiştir. Peygamberimizin Hayatı dersinin sadece bilişsel boyunun ön plan çıkartılıp, duyuşsal ve ahlaki boyutunun yeterince vurgulanmaması da dile getirilen eksikliklerdendir. Yapılan bazı çalışmalarda, seçmeli din derslerinin kitaplarında eksikliklerin bulunduğu dile getirilmiştir (Bkz. Kaymakcan ve diğerleri, 2013:52, 53, Meydan, 2013:247,248, Kotan, 2015:117, Gürer ve Keskiner, 2016:251, 252, Çiftçi, 2017:266, Yazıbaşı, 2018:164, Aşlamacı ve Gök, 2019:373, 374, 382, Turgut, 2019:77-80). Ancak söz konusu ders kitaplarındaki eksikliklerin neler olduğu ile ilgili öğretmen görüşlerine dayalı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu tez çalışmasında, daha önceki araştırmalarda seçmeli din dersleri kitaplarıyla ilgili genel olarak işaret edilen eksiklikler, 5. sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabından hareketle öğretmen görüşleri üzerinden ele alınacaktır. Ders kitapları eğitim-öğretim sürecinde öğretmenler tarafından uygulandığı için, bir ders kitabının yeterli ya da yetersiz noktalarını tespit etmede öğretmen görüş ve düşünceleri belirleyici bir etkiye sahiptir.

Bu araştırma giriş ve dört ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümü araştırmanın amacı, önemi, temel problemi, hedefleri ve konuyla ilgili daha önce yapılmış çalışmaların ele alındığı literatür değerlendirmesinden oluşmaktadır.

Araştırmanın kavramsal çerçevesine dair genel bilgilere yer verildiği birinci bölümünde, Peygamberimizin Hayatı dersi ve öğretim programı, ders kitabı ve ders kitaplarını değerlendirme ölçütleri, ülkemizde ders kitaplarının hazırlanma ve kabul edilme süreçleri ele alınmıştır.

Araştırmanın ikinci bölümünde, metodoloji başlığı altında, çalışmanın evren ve örneklemi, araştırma modeli, sınırlılıkları gibi konular açıklanmış; üçüncü bölümünde ise anket maddeleriyle elde edilen bulgular çerçevesinde Peygamberimizin Hayatı ders kitabının öğretim programına uygunluğu, dil-anlatım, içerik, görsel tasarım ve düzenleme, ölçme-değerlendirme boyutları değerlendirilmiştir. Bu bölümde anket sonuçları istatistiksel olarak tablolar aracılığıyla ifade edilmiş, ulaşılan veriler yorumlanmıştır.

Araştırmanın dördüncü ve son bölümünde ise bir önceki bölümdeki bulgu ve yorumlardan hareketle ulaşılan sonuçlar tartışılmıştır. Bu bölümde, aynı zamanda araştırmanın sürecinde elde edilen veriler ışığında öneriler dile getirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM
KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde Türk eğitim sisteminde seçmeli dersler, ortaokullarda (seçmeli) ve İmam Hatip Ortaokullarında zorunlu olarak okutulan Peygamberimizin Hayatı dersi ve öğretim programı değerlendirilecektir. Ayrıca ders kitaplarının eğitim-öğretim sürecindeki önemi ve ilköğretim kurumlarında okutulan ders kitaplarının hazırlanmasında uyulması istenilen ölçütler ele alınacaktır.

1.1. Seçmeli Dersler

Bireylerin hayatta daha başarılı olmaları ve değişen hayat şartlarına uyum sağlamaları, kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda eğitim almalarına bağlıdır. Bireysel farklılıkları dikkate alarak farklı ilgi, yetenek ve ihtiyaçlara cevap verebilecek ders seçenekleri sunmak; bireyin gerek eğitim ve gerekse sosyal hayattaki başarısına olumlu katkı sağlamaktadır (Yıldız ve Çezik, 2017:54). Bunun yanı sıra, eğitimin bireylerin, yaşam becerilerini geliştiren, onları hızla değişen hayat koşullarına ve geleceğe hazırlayan bir yapıda olması beklenmektedir. Eğitimin hem bireyin ilgi ve yeteneklerine cevap verebilmesi hem de bireyi geleceğe hazırlamada katkı sağlaması için esnek ve öğrencilere kendi ilgi ve yeteneklerini geliştirme imkânı tanıyan bir yapıda olması gerekir. Eğitimde söz konusu bu imkânı oluşturmanın yollarından biri de temel derslerin yanında farklı ilgi alanlarına ait ders seçeneklerinin sisteme dahil edilmesidir.

Eğitim sisteminde, bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri bilgi ve becerileri kazandıran zorunlu dersler yanında bireyin yeteneklerine uygun, kendi ilgi ve istekleri doğrultusunda seçebildikleri ders uygulamalarının bulunması günümüz toplumlarında istenilen bir durumdur. Toplumun bu isteğini karşılamanın bir yolu da eğitim-öğretim kurumlarının haftalık ders programlarına seçmeli derslerin eklenmesi ile sağlanabilir. Bu durum, öğrenciyi hayata hazırlamada daha güçlü ve etkin kılarken, öğrenciye farklı alternatifler sunarak öğrencinin okula karşı olumlu tutum geliştirmesine de olumlu katkı sağlamaktadır (Durmuş Çelebi ve Mertoğlu, 2018:172).

Seçmeli dersler, en kapsamlı tanımıyla, örgün eğitim sistemi içinde zorunlu derslerin dışında kalan, öğrencilerin kendi ilgi ve istekleri doğrultusunda seçtikleri; veli onayı ve okulun fiziki imkân ve yeterliliği göz önüne alınarak okul yönetiminin

kararları doğrultusunda açılan derslerdir (Kotan, 2015:10). Eşbahaoğlu'nun tanımlamasına göre (2015:7), seçmeli dersler, zorunlu/temel derslerin yanında bireylerin kendi ilgi, yetenek ve ihtiyaçları doğrultusunda seçebildikleri ders türlerdir.

Durmuşçelebi ve Mertoğlu göre (2018:173), seçmeli dersler genel olarak iki başlıkta/grupta ele alınmaktadır. Birinci gruptaki seçmeli dersler öğrencinin ilgi, yeteneklerini tespit etmeye, çevresini tanımaya yardımcı olan, daha çok araştırma merkezli ve herhangi bir alanda derinleşmeyi hedefleyen seçmeli derslerdir. İkinci tür seçmeli dersler ise, toplumdaki farklı kesimlerin ihtiyaçlarından hareketle oluşturulan derslerdir. Bu ikinci türden seçmeli dersler genellikle din, tarih ve dil derslerinden oluşmaktadır. Türkiye'deki seçmeli ders uygulamalarına bakıldığında, bu iki türden de seçmeli dersleri görmek mümkündür. Bu bağlamda seçmeli derslerin türünün belirlenmesi aşamasında bireysel, toplumsal ve kültürel ihtiyaç ve farklılıkların dikkate alındığı söylenebilir. Ayrıca genel olarak eğitim sürecinin ilk, orta ve genel ortaöğretim basamaklarında birinci türden seçmeli derslerin bulunması daha uygun görülmektedir. Mesleki ortaöğretim basamağında ise ikinci türden seçmeli derslerin, öğrencilerin mesleki beceri kazanması açısından tercih edilmesi uygun bulunmaktadır (Bucak, 2019:27,28).

Türkiye'de 30 Mart 2012 tarihinde kabul edilen ve 11 Nisan 2012'de Resmî Gazete'de yayınlanan 6278 sayılı[3] "İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"la eğitim sisteminde yapılan köklü değişikliklerle beraber genel örgün eğitim; ilkokul, ortaokul ve lise şeklinde kademeli olarak yapılandırılmıştır. Yapılan bu değişiklikle birlikte ilkokul, ortaokul ve lise dörder yıl olarak belirlenmiş ve İmam Hatip Ortaokulları açılmış, ortaokul ve liselerde zorunlu derslerin yanında farklı alanlarda seçmeli dersler haftalık ders çizelgelerine eklenmiştir.

[3] Kanunun ilgili maddesi hususu şu şekilde izah etmektedir: "İlköğretim kurumları; dört yıl süreli ve zorunlu ilkokullar ile dört yıl süreli, zorunlu ve farklı programlar arasında tercihe imkân veren ortaokullar ile imam hatip ortaokullarından oluşur. Ortaokullar ile imam hatip ortaokullarında lise eğitimini destekleyecek şekilde öğrencilerin yetenek, gelişim ve tercihlerine göre seçimlik dersler oluşturulur. Ortaokul ve liselerde, Kur'ân-ı Kerim ve Hz. Muhammed'in hayatı ve temel dinî bilgiler dersleri isteğe bağlı seçmeli ders olarak okutulur. Bu okullarda okutulacak diğer seçmeli dersler ile imam hatip ortaokulları ve diğer ortaokullar için oluşturulacak Program seçenekleri Bakanlıkça belirlenir" (Resmî Gazete, S: 28261, Madde:9).

1.1.1. Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Dersleri

Kamuoyunda 4+4+4 şeklinde bilinen 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 25. maddesinde 11. 04. 2012 tarihinde yapılan değişiklikle; ortaokullar ile İmam Hatip Ortaokullarında, lise eğitimini destekleyecek şekilde öğrencilerin ve tercihlerine göre seçmeli derslerin oluşturulabileceği belirtilmiş, ortaokul ve liselerde Kur'an-ı Kerim ve Peygamberimizin Hayatı derslerinin seçmeli ders olarak okutulması kararlaştırılmıştır. Bu kanundan hareketle Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurunca alınan bir kararla farklı alanlara ait çeşitli seçmeli dersler, ortaokul, İmam Hatip ortaokulu ve lise kademelerinin haftalık ders programına eklenmiştir. Bu doğrultuda seçmeli dersler için "Din, Ahlak ve Değerler", "Dil ve Anlatım", "Fen ve Matematik", "Sanat ve Spor", "Sosyal Bilimler" ve "Yabancı Diller" olmak üzere altı (6) alanda toplam 21 ders ortaokul ve ortaöğretim eğitim kurumlarının haftalık ders çizelgelerine eklenmiştir (MEB, Talim ve Terbiye sayı 22/28.05.2013). Bu alanlar içinde çalışmamızı ilgilendiren "Din, Ahlak ve Değerler" alanına ait Kur'an-ı Kerim, Peygamberimizin Hayatı ve Temel Din Bilgiler[4] dersleri bulunmaktadır. Bu üç ders, ortaokul ve liselerin haftalık ders çizelgesine, her kademede iki (2) saat seçmeli olarak eklenmiştir (Bkz. Tablo 1.1.).

[4] Temel Dini Bilgiler dersi bir saatlik olarak da seçilmektedir.

Tablo. 1.1. Temel Eğitim Genel Müdürlüğünün 09/02/2018 tarihli ve 43769797-101.01.01-E.2859989 sayılı İlköğretim Kurumları (İlkokul ve Ortaokul) Haftalık Ders Çizelgesi

İLKÖĞRETİM KURUMLARI (İLKOKUL VE ORTAOKUL) HAFTALIK DERS ÇİZELGESİ

DERSLER			SINIFLAR							
			İLKOKUL				ORTAOKUL			
			1	2	3	4	5	6	7	8
ZORUNLU DERSLER	Türkçe		10	10	8	8	6	6	5	5
	Matematik		5	5	5	5	5	5	5	5
	Hayat Bilgisi		4	4	3					
	Fen Bilimleri				3	3	4	4	4	4
	Sosyal Bilgiler					3	3	3	3	
	T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük									2
	Yabancı Dil			2	2	2	3	3	4	4
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi					2	2	2	2	2
	Görsel Sanatlar		1	1	1	1	1	1	1	1
	Müzik		1	1	1	1	1	1	1	1
	Oyun ve Fiziki Etkinlikler		5	5	5	2				
	Beden Eğitimi ve Spor						2	2	2	2
	Teknoloji ve Tasarım								2	2
	Trafik Güvenliği					1				
	Bilişim Teknolojileri ve Yazılım						2	2		
	Rehberlik ve Kariyer Planlama									1
	İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi					2				
ZORUNLU DERS TOPLAMI			26	28	28	30	29	29	29	29
SEÇMELİ DERSLER	Din, Ahlak ve Değerler	Kur'an-ı Kerim (4)					2	2	2	2
		Peygamberimizin Hayatı (4)					2	2	2	2
		Temel Dinî Bilgiler (2)					2	2	2	2
	Dil ve Anlatım	Okuma Becerileri (1)					2	2		
		Yazarlık ve Yazma Becerileri (4)					2	2	2	2
		Yaşayan Diller ve Lehçeler (4)					2	2	2	2
		İletişim ve Sunum Becerileri (1)							2	2
	Yabancı Dil	Yabancı Dil (Bakanlar Kurulu Kararı ile Kabul Edilen Diller) (4)					2	2	2	2
	Fen Bilimleri ve Matematik	Bilim Uygulamaları (4)					2	2	2	2
		Matematik Uygulamaları (4)					2	2	2	2
		Çevre Eğitimi (1)							2	2
		Bilişim Teknolojileri ve Yazılım (2)							2	2
	Sanat ve Spor	Görsel Sanatlar (Resim, Geleneksel Sanatlar, Plastik Sanatlar vb.) (4)					2/(4)	2/(4)	2/(4)	2/(4)
		Müzik (4)					2/(4)	2/(4)	2/(4)	2/(4)
		Spor ve Fizikî Etkinlikler (Alanlara Göre Modüller Oluşturulacaktır) (4)					2/(4)	2/(4)	2/(4)	2/(4)
		Drama (2)					2	2		
		Zekâ Oyunları (4)					2	2	2	2
	Sosyal Bilimler	Halk Kültürü (4)					2	2	2	2
		"Şehrimiz …" (1)					2	2	2	2
		Ortak Türk Tarihi (1)								2
		Medya Okuryazarlığı (1)							2	2
		Hukuk ve Adalet (1)						2	2	2
		Düşünme Eğitimi (2)							2	2
Seçilebilecek Ders Saati Sayısı							6	6	6	6
SERBEST ETKİNLİKLER			4	2	2					
TOPLAM DERS			30	30	30	30	35	35	35	35

1.1.1.1. Peygamberimizin Hayatı Dersi ve Öğretim Programı

İslam dininde Hz. Muhammed'in hayatı, uygulamaları ve ahlakı merkezi bir role sahiptir. İslam dinin doğru öğrenilmesi Hz. Muhammed'in hayatı ve ahlakının doğru bir şekilde benimsenmesi ile mümkün olabilir. Bireylerin Hz. Muhammed'in hayatından haberdar olmaları, onların ahlaki ve manevi gelişimine önemli katkısı olacağı söylenebilir. Bu çerçevede Hz. Muhammed'in hayatı ve ahlakının anlaşılması ve anlatılması adına "Peygamberimizin Hayatı" dersinin eğitim ve öğretim süreci içinde yer alması, din eğitim ve öğretimi açısından önemli bir gelişme olarak ele alınabilir.

Hz. Muhammed'in hayatı, ahlakı ve örnekliğini öğrencilere kazandırmak amacıyla 2012-2013 eğitim öğretim yılında "Hz. Muhammed'in Hayatı" adıyla İmam Hatip Ortaokullarında zorunlu, ortaokul ve liselerde de seçmeli olarak haftada 2 saat şeklinde bir ders konulmuştur. 2018 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 19.01.2018/3 sayılı kararı ile Hz. Muhammed'in Hayatı dersinin isimi "Peygamberimizin Hayatı" şeklinde değiştirilmiş ve öğretim programında da pek çok değişiklik yapılmıştır.

Öğretim programları eğitim kurumlarında, eğitim-öğretim süreçlerini planlı bir şekilde yürütülmesini sağlayan ve okullarda gerçekleştirilen eğitsel faaliyetlerin hedef ve sınırlarını belirleyen ana metinlerdir. Bu programlar öğretimin amaçlarını, içeriğini ve ders kitabının nasıl yazılması gerektiğini, öğretmenin neyi, nasıl yapması gerektiğini gösteren üst planlardır (Büyükkaragöz, 1997: 17-18). Bu bağlamda öğretim programı, okulda ya da okul dışında bireye/öğrenciye kazandırılması planlanan bir dersin öğretimiyle ilgili tüm etkinlikleri kapsayan yaşantılar düzeneği olarak da kabul görülmektedir. Ayrıca öğretim programı yapısı ve genel özellikleri ile eğitim sisteminin genel amaçlarına bağlı; ancak kendi içinde özel amaçları, içeriği ve belirli bir eğitim kademesine yönelik olan bir program da anlaşılmaktadır (Demirel, 2006: 105).

Her öğretim programında olduğu gibi Peygamberimizin Hayatı dersi öğretim programının genel amaçları bulunmaktadır. Bu amaçlar şu şekilde sıralanmıştır:

"Ortaokul-İmam Hatip Ortaokulu Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı ile 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda yer alan "Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri"ne uygun olarak öğrencilerin;

- Peygamberlik kavramını ve peygamberlerin özelliklerini açıklaması,
- Peygamberimizin doğduğu çevrenin genel özelliklerini tanıması,
- Peygamberimizin beşerî ve nebevî yönlerini fark etmesi,
- Peygamberimizin örnek kişiliğini bireysel ve toplumsal açılardan kavraması,
- Peygamberimizi severek kendisine örnek alması,
- Sahabe kavramını ve sahabenin örnekliğini kavraması,
- Kültür ve medeniyetimizdeki peygamber sevgisinin tezahürlerini fark etmesi,
- Peygamberimizin hayatını bütüncül bir yaklaşımla tanıması amaçlanmaktadır" (Ortaokul-İmam Hatip Ortaokulu Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı, MEB, 2018:7).

Ortaokul ve İmam-Hatip ortaokulunda okutulan Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı, ilgili dersin bilgi, beceri, ahlaki tutum ve değer kazandırma yönleri göz önünde bulundurularak beş öğrenme alanından oluşmaktadır. Bu alanlar;

1. Ana Hatlarıyla Peygamberimizin Hayatı,
2. Sosyal Hayatta Peygamberimiz,
3. Peygamberimizin Nebevi Yönü,
4. Peygamberimizin Örnekliği,
5. Peygamberimizin Ashabı

Tablo 1.2. Ortaokul-İmam Hatip Ortaokulu Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı Öğrenme Alanları ve Üniteleri (Ortaokul-İmam Hatip Ortaokulu Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı, MEB, 2018:8, 15)

ÖĞRENME ALANI	ÜNİTELER			
	5.SINIF	6.SINIF	7.SINIF	8.SINIF
ANA HATLARIYLA PEYGAMBERİMİZİN HAYATI	PEYGAMBERİMİZİN ÇOCUKLUK YILLARI	PEYGAMBERİMİZİN GENÇLİK YILLARI	PEYGAMBERİMİZİN MEKKE YILLARI	PEYGAMBERİMİZİN MEDİNE YILLARI
PEYGAMBERİMİZİN NEBEVÎ YÖNÜ	PEYGAMBERLİK VE PEYGAMBERİMİZ	KUR'AN-I KERİM'DE PEYGAMBERİMİZ	PEYGAMBERİMİZİN EVRENSEL MESAJLARI	PEYGAMBERİMİZİN DİNDEKİ KONUMU
SOSYAL HAYATTA PEYGAMBERİMİZ	PEYGAMBERİMİZ VE ÇOCUKLAR	PEYGAMBERİMİZ VE GENÇLER	PEYGAMBERİMİZ VE YAKIN ÇEVRESİ	PEYGAMBERİMİZ VE SOSYAL HAYAT
PEYGAMBERİMİZİN ÖRNEKLİĞİ	EN GÜZEL ÖRNEK PEYGAMBERİMİZ	EN GÜZEL ÖRNEK PEYGAMBERİMİZ	EN GÜZEL ÖRNEK PEYGAMBERİMİZ	EN GÜZEL ÖRNEK PEYGAMBERİMİZ
PEYGAMBERİMİZİN ASHABI	PEYGAMBERİMİZ VE SAHABE	SAHABENİN FAZİLETİ	SAHABEDEN ÖRNEK DAVRANIŞLAR	İSLAM DAVETİ VE SAHABE

1.1.1.2. Peygamberimizin Hayatı Dersi 5. Sınıf Konuları

Milli Eğitim Bakanlığının 2018 yılında yayınladığı Ortaokul ve İmam-Hatip Ortaokulu Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programına göre 5. sınıf ders öğretim programı, **"Peygamberimizin Çocukluk Yılları", "Peygamberlik ve Peygamberimiz", "Peygamberimiz ve Çocuklar", "En Güzel Örnek Peygamberimiz" ve "Peygamberimiz ve Sahabe"** şeklinde beş üniteden oluşmaktadır (Bkz. Tablo 1. 3.).

Tablo 1.3. Peygamberimizin Hayatı dersi (5. Sınıf) Öğretim Programının Üniteleri, Kazanım Sayıları ve Süreleri (Ortaokul-İmam Hatip Ortaokulu Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı, MEB, 2018:16)

ÜNİTELER		KAZANIM SAYILARI	DERS SAATİ	DERS SAATİ YÜZDESİ
1.	Peygamberimizin Çocukluk Yılları	7	18	25
2.	Peygamberlik ve Peygamberimiz	6	14	16,66
3.	Peygamberimiz ve Çocuklar	5	12	16,66
4.	En Güzel Örnek Peygamberimiz	6	14	16,66
5.	Peygamberimiz ve Sahabe	6	14	16,66
TOPLAM		**30**	**72**	**100**

Peygamberimiz Hayatı 5. sınıf **1. Ünitesi** (Peygamberimizin Çocukluk Yılları) 4 konu ve 7 kazanımdan oluşmaktadır. Bu ünitede Peygamberimizin doğduğu çevre, çocukluğu ayrıntılı bir şekilde; Mekke ve Medine dönemi hayatıysa genel hatlarıyla ele alınmıştır.

Peygamberimiz Hayatı 5. sınıf **2. ünitesi** (Peygamberlik ve Peygamberimiz), 6 konu ve 6 kazanımından oluşmaktadır. Bu ünitede "Peygamberlik, "Kur'an-ı Kerimde Adı Geçen Peygamberler", "Peygamberlerin Özellikleri ve Görevleri", "Son Peygamber Olarak Hz. Muhammed (s.a.v.)" konuları işlenmiştir.

Peygamberimiz Hayatı 5. sınıf **3. ünitesi** (Peygamberlik ve Peygamberimiz ünitesi), 4 konu ve 5 kazanımından oluşmaktadır. Bu konular; "Peygamberimizin Ailesinde Çocuk Olmak", "Çocukların Dostu Peygamberimiz", "Yetimlerin Babası Peygamberimiz" "Bir Hadis Öğreniyorum" şeklinde sıralanmıştır.

Peygamberimiz Hayatı 5. sınıf **4. ünitesi** (En Güzel Örnek Peygamberimiz ünitesi), 6 konu ve 6 kazanımından oluşmaktadır. Bu ünite; "Peygamberimizin Allah Sevgisi", "Peygamberimizin Samimiyeti", "Peygamberimizin Hayatında Temizlik" "Peygamberimizin Hayatında Namaz" "Peygamberimizin Beşerî Özellikleri" ve "Bir Hadis Öğreniyorum" konularından oluşmaktadır.

Peygamberimiz Hayatı 5. sınıf 5. **ünitesi** (Peygamberimiz ve Sahabe Ünitesi) 4 konu ve 6 kazanımından oluşmaktadır. Bu ünitede, "Peygamberimizin Yol Arkadaşları: Sahabeler", "Çocuk Sahabeler" ve "Bir Hadis Öğreniyorum" konuları ele alınmaktadır (5. Sınıf Peygamberimizin Hayatı dersi ünite konuları için Bkz. Tablo 1.4.).

Tablo 1. 4. Peygamberimizin Hayatı dersi (5. Sınıf) Öğretim Programının Ünite ve Konuları (Ortaokul-İmam Hatip Ortaokulu Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı, MEB, 2018:8, 17

2.8. Peygamberimizin Hayatı Dersi (5. Sınıf) Öğretim Programı Ünite ve Konuları

1. ÜNİTE	2. ÜNİTE	3. ÜNİTE	4. ÜNİTE	5. ÜNİTE
PEYGAMBERİMİZİN ÇOCUKLUK YILLARI	PEYGAMBERLİK VE PEYGAMBERİMİZ	PEYGAMBERİMİZ VE ÇOCUKLAR	EN GÜZEL ÖRNEK PEYGAMBERİMİZ	PEYGAMBERİMİZ VE SAHABE
1. Peygamberimizin Çocukluk Yılları 1.1. Peygamberimizin Doğduğu Çevre 1.2. Peygamberimizin Doğumu 1.3. Peygamberimizin İsimleri 1.4. Annesiyle Geçen Yıllar 1.5. Dedesinin Sevgili Torunu 1.6. Amcasına Emanet 1.7. Şam'a Yolculuk 2. Peygamberimizin Gençlik Yılları 3. Peygamberimizin Mekke ve Medine Yılları 4. Bir Hadis Öğreniyorum	1. Allah'ın İnsanlığa Lütfu: Peygamberlik 2. Hz. Âdem'den (a.s.) Hz. Muhammed'e (s.a.v.) Peygamberlik 3. Peygamberlerin Özellikleri 4. Peygamberlerin Görevleri 5. Son Peygamber: Hz. Muhammed (s.a.v.) 6. Bir Hadis Öğreniyorum	1. Peygamberimizin Ailesinde Çocuk Olmak 2. Çocukların Dostu Peygamberimiz 3. Yetimlerin Babası Peygamberimiz 4. Bir Hadis Öğreniyorum	1. Peygamberimizin Allah Sevgisi 2. Peygamberimizin Samimiyeti 3. Peygamberimizin Hayatında Temizlik 4. Peygamberimizin Hayatında Namaz 5. Peygamberimizin Beşerî Özellikleri 6. Bir Hadis Öğreniyorum	1. Peygamberimizin Yol Arkadaşları: Sahabiler 2. Sahabenin Dilinden Peygamberimiz 3. Çocuk Sahabiler 4. Bir Hadis Öğreniyorum

1.2. Ders Kitapları

Eğitim-öğretim sürecinde öğrenmenin geçekleşmesi için bir takım araç, gereç ve materyallere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu araç ve gereçler aracılığıyla, öğrenme ve öğretim süreci hem kolaylaşmakta hem de pekişmektedir. Öğrenmenin zamanında gerçekleşmesi ve kalıcı olmasını sağlayan bu araç ve gereçlerin başında ders kitapları gelmektedir.

> *"Bir dersin öğretimine yönelik olarak hazırlanan ve o dersin içeriğine ait bilgileri, öğrencilerin kendi başlarına okuyarak, sıraya göre ve doğru bir şekilde öğrenmeleri amacıyla, öğretim programları paralelinde, belirli bir amaca göre hazırlanmış yazılı metinler"* (Aytuna, 1963: 218; Oğuzkan, 1993: 83).

şeklinde tarif edilen ders kitapları eğitim ve öğretim faaliyetlerinde önemli bir yer tutan yazılı ve görsel materyallerin başında gelmektedir.

Yazılı kültürün eğitim sistemine bir mirası olan ders kitapları, her geçen gün hızla gelişmekte olan teknolojiye rağmen eğitim ortamlarında önemini koruyan

materyallerin başından gelmektedir. Ders kitaplarının bilgileri derli, toplu bir biçimde sunmaları, öğrencilerin istedikleri yer ve zamanda kitabı kendi öğrenme sitillerine göre kullanmaları ders kitaplarının eğitim ve öğretim sürecindeki önemini gösteren diğer bir etkendir (Mehonıkj, 2018:19). Ayrıca yapılan çalışmalara göre öğrencilerde bilişsel, duyusal ve psikomotor becerilerin gelişmesi ve şekillenmesinde ders kitaplarının önemli bir role sahip olduğu söylenebilir (Demirkaya, 2013:91, Akkuş ve Güven, 2004:48).

Öğrenme-öğretme sürecinin temel unsurlardan biri olan ders kitapları, dersin konularına ait bilgileri, sıralı, doğru, sistematik ve planlı bir biçimde aktaran; öğrencilerin kendi kendilerine öğrenmelerine rehberlik eden materyallerdir (Duman ve ark. 2001). Ders kitabı, eğitim-öğretimde hedefleri gerçekleştirmek üzere öğrencinin öğrenme yaşantılarını kolaylaştıran öğretim materyallerinden biri olmasının yanı sıra dersin öğretim programına uygun bir şekilde işlenmesine ve uygulanmasına katkı sağlayan yardımcı birer araç ve gereçlerdendir (Şahin, 2002). Bu itibarla ders kitapları, öğretim programlarının hem tamamlayıcısı hem de sınıf içi ve dışı uygulamalarda öğretmen ve öğrencilere rehberlik etmektedir (Tutsak ve Batur, 2011). Bu doğrultuda MEB Ders Kitapları Yönetmeliği'nde ders kitabı "her tür ve derecedeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılacak olan, konuları öğretim programları doğrultusunda hazırlanmış, öğrenim amacı ile kullanılan basılı eser" şeklinde tanımlanmaktadır (MEB, 1995).

Ders kitapları öğrenme sürecinde etkili bir şekilde kullanıldığında, öğrencilerin okuma, yazma ve düşünme becerilerini gelişmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Ders kitabı aracılığıyla öğrenciler konu ile ilgili temel kavramları ve ilkeleri öğrenirler. Birçok öğrenci, konunun ana fikrini bulmada, okuduğunu anlamada, önceden öğrendikleriyle yeni öğrendiği bilgiyi sentezlemede ders kitaplarından faydalanmaktadır (Akkuş ve Güven, 2004:48). Yapılan araştırmalara göre (Koca ve Şimşek 2001), ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin ödevlerini yaparken yararlandıkları kaynaklar arasında ilk sırada ders kitapları yer almaktadır. Bunu sırasıyla ansiklopediler, yardımcı ders kitapları, bilgisayar ve eğitimle ilgili CD'ler takip etmektedir.

1.2.1. Ders Kitaplarının Hazırlanması

Ülkemizde ders kitaplarının hazırlanması ve onaylanması Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu tarafından yapılmaktadır. Talim Terbiye Kurulu tarafından değerlendirilen taslak halindeki kitap, belirli kriterler etrafından incelenir ve bu kriterleri taşımayan ders kitapları ilgili hizmet birimine veya yayınevine iade edilir (MEB Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği, Madde:13).

İlgili birimler veya yazarlar tarafından Talim Terbiye Kuruluna taslak halinde teslim edilen ders kitapları iki aşamalı bir incelemeye alınır. Birinci aşamada ön inceleme yapılır. Bu ön inceleme aşamasında; inceleme ücretinin ödenmesi, taslak ders kitabının hazırlanmasında MEB Ders Kitapları ve Eğitim Yönetmeliğine uyulup uyulmadığına bakılmaktadır. (MEB Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği, Madde:13/1).

Kurul tarafından birinci aşamadaki kriterlere göre uygun bulunan taslak ders kitabı ikinci aşamadaki incelenmeye alınmaktadır. Bu aşamadaki inceleme elektronik veri tabanı üzerinden panelistler aracılığıyla yapılmaktadır. Kitapları değerlendirecek bu panelistler; öğretmenler, alan eğitimcileri/uzmanları, görsel tasarım uzmanları ile dil uzmanlarından oluşmaktadır (MEB Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği, Madde:17/3, 18/1, 2).

Panelistler, elektronik veri tabanı üzerinde taslak ders kitabıyla ilgili değerlendirme raporlarını MEB'e ulaştırırlar. MEB'in belirlediği bir tarihte bütün panelistler taslak halindeki ders kitabı için nihai karar vermek üzere bir yerde toplanırlar. Müzakerelerden sonra, aşağıdaki ölçütlere göre "gizli puanlama, açık tasnif" yöntemiyle taslak ders kitabı puanlamaya tabi tutulur. Puanlamada ders kitabı, her bir panelist tarafından aşağıdaki dört madde üzerinden değerlendirilir.

1. *İçeriğin Anayasa ve kanunlara uygunluğu,*
2. *İçeriğin bilimsel olarak yeterliliği,*
3. *İçeriğin eğitim ve öğretim programının kazanımlarını gerçekleştirme yeterliliği,*
4. *Görsel tasarımın ve içerik tasarımının, öğrenmeyi destekleyecek nitelikte olması ve öğrencilerin gelişim özelliklerine uygunluğu bakımlarından ayrı*

ayrı yapılır. (MEB Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği, Madde:19/4).

Sayılan bu dört madde üzerinden kitaba puan verilir. Puanlama, "3 = çok iyi", "2 = iyi" ve "0 = iyi değil" şeklinde yapılır. Puanlamada olası yanlışlığı engellemek için en yüksek ve en düşük tek değerler ortalama dışında tutulur. Taslak halinde sunulun bir ders kitabının gerçek bir ders kitabı olarak kabul edilmesi için, MEB Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği dördüncü fıkranın (a), (b), (c) ve (ç) bentlerinde belirtilen her bir kriterden en az 2 puan ve toplamda en az 8 puan almış olması gerekir (MEB Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği, 19/5).

Sayılan bu işlem ve incelemeler sonucunda yeterli puanı alan ders kitabı Talim Terbiye Kurulunca alınan kararla ders kitabı olarak ilan edilir (MEB Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği, 19/6, 7).

1.2.2. Ders Kitaplarının İncelenmesinde Ölçütler

Eğitim ve öğretim ortamında kullanılan ders kitaplarının verimli olabilmesi için bazı özelliklere sahip olması gerekir. Etkili bir ders kitabının yazı, görsel tasarım ve düzenleme, dil-üslup, içerik, ölçme-değerlendirme gibi yönlerden yeterli ve uygun olması beklenir.

Ülkemizde eğitim kurumlarında okutulan ders kitaplarının incelenmesinde etkili olan hususlardan birisi de Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği'dir. 41 maddede oluşan bu yönetmeliğin temel amacı 1. Maddede şöyle açıklanmıştır:

"Türk millî eğitiminin genel amaç ve temel ilkelerine uygun olarak niteliklerinin belirlenmesi, hazırlanması, incelenmesi, değerlendirilmesi, kabulü, uygunluk süresi, ilanı, yayımlanması, dağıtımı, inceletme ve inceleme ücretleri ve ders kitapları üreten yayınevlerinde aranacak kriterlerle ilgili usul ve esasları düzenlemektir" (MEB Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği Madde 1).

Ders kitaplarının incelenmesinde içerik, görsel tasarım, dil-anlatım ve ölçme-değerlendirme boyutların dikkate alınarak yapılmaktadır.

1.2.3. Ders Kitaplarının Boyutları

İlgili alan yazına bakıldığında, ders kitaplarının incelenmesinde dünya ölçeğinde kabul görmüş belirli bir yöntem ve kriterler/ölçütler toplamının bulunmadığı söylenebilir. Bununla birlikte ders kitaplarını incelemeyi konu alan çalışmalar bu incelemeyi –her ne kadar ortak bir fikir olmasa da- genellikle (1) içerik/muhteva, (2) dil, anlatım ve üslup, (3) görsel, tasarımsal ve teknik düzen gibi sınıflamalar dâhilinde yapmaktadırlar (Dane ve arkadaşları, 2004:4; Akbaba, 2013; Demirbaş:2008:54, 55; Şimşek, 2010:3; Methonikj, 2018:20). Bu sayılan üç temel alanın yanı sıra ders kitaplarının öğretim programına uygun olarak hazırlanması (Yılmaz ve Korkmaz, 2017:112) ve ölçme-değerlendirme boyutu (Demirbaş, 2008:55, Göçer:2008) da üzerinde önemle durulan bir husustur.

1.2.3.1. Ders Kitaplarının İçerik Boyutu

Ders kitaplarının en önemli ögesi olan içerik, öğretim programındaki hedef davranışları kazandıracak biçimde, ünite konuları ve kazanımlarından oluşmaktadır. Ders kitaplarının içerik boyutu, alan uzmanları tarafından öğretim programına sadık kalınarak, bazı ilkeler çerçevesinde hazırlanmaktadır. İçerik hazırlamada göz önünde bulundurulması gereken ilkeler şöyle sıralanabilir:

1. Kitaptaki konu anlatımının kolaydan zora doğru olmasına özen gösterilmelidir (Alakaş, 2019:25).
2. İçerik, somuttan soyuta, yakından uzağa ve basitten karmaşığa doğru ilkelerine göre ele alınmalıdır (Demirbaş, 2008:54).
3. Konu özelliğine göre kronolojik sıralamaya dikkat edilmelidir. Konu ya geçmişten günümüze ya da günümüzden geçmişe doğru işlenmelidir.
4. İçeriğin güncellik ilkesine uygun olması için konu ve örnekler günlük hayatla ilişkilendirilmelidir (Alakaş, 2019:25).
5. İçerikte gereksiz bilgi, tekrar ve fazla ayrıntıya yer vermemelidir.
6. İçerik resim, fotoğraf, grafik, tablo, harita, karikatür gibi görsel ögelerle desteklenmelidir (Demirbaş, 2008:55).
7. İçeriğin, yapılandırmacı eğitim yaklaşımı çerçevesinde öğrencilerde eleştirel düşünme, problem çözme ve keşfetme becerisini geliştiren bir nitelikte olması beklenir (Karabacak ve Turan, 2007:212).

1.2.3.2. Ders Kitaplarının Dil-Anlatım Boyutu

Ders kitaplarının dil, anlatım ve üslup bakımından ilgi çekici olması son derece önemli bir husustur. Öğrencilerin kullanımına sunulan ders kitapları, dil ve anlatım yönünden anlaşılır ve öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun olması göz önünde bulundurulması gerekir. Ders kitaplarının dil-anlatım yönünden uygun ve yeterli olması için dikkate alınacak ilkeler şu şekilde sıralanabilir:

1. Ders kitaplarındaki dil ve anlatım öğrencilerin gelişim basamakları ve kavrama düzeylerine uygun olmalıdır (Alakaş, 2019:26).
2. Kitaptaki cümle uzunlukları öğrencilerin düzeyine uygun olmalıdır. Cümledeki kelime sayısı farklı sınıf ve kademedeki öğrencilere göre değişmektedir. Genel olarak cümledeki kelime sayısı; ilkokul için 8 ile 10, ortaokul için 12 ile 15 kelime arasında değişmektedir.
3. Ders kitaplarında yazı karakterleri, yazı-fon ilişkisi gibi etmenler yaş gurubuna göre düzenlenmelidir (Kaptan ve Kaptan 2005:169). Bu itibarla İlköğretimin ilk sınıflarında, yaş grubu ve okunurluğun nedeniyle yazı puntolarının büyük olması gerekir. Sınıflar ilerledikçe, öğrencilerin gelişim özelliklerine de bağlı olarak, yazı puntosunun büyüklüğü küçülür. Altıncı sınıftan itibaren punto büyüklüğü 10'a kadar düşebilir. Algının dağılmaması açısından Times New Roman, Times Turk Arial, Futura, Helvatica gibi yazı sitillerinden, ikiden fazla tercih edilmemek koşuluyla, seçim yapılabilir. (Kaptan ve Kaptan 2005: 171, MEB Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği, Madde 8/6).
4. Kelimelerin Türkçe kullanımına özen gösterilmeli, kelimelerin yazımında imla ve yazım yanlışlarından uzak durulmalıdır (Methonikj, 2018:22, Şahin, 2007:371, MEB Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği, Madde 8).
5. Ders kitaplarının dilin kullanımında, Türk Dil Kurumunun güncel Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu esas alınmalıdır. (MEB Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği, Madde 8).

1.2.3.3. Ders Kitaplarının Görsel Tasarım Boyutu

Ders kitaplarının diğer önemli bir ögesi de görsel, teknik ve tasarım üçlüsünden oluşan tasarım ve düzenleme boyutudur. Ders kitaplarında kullanılan resim, fotoğraf, illüstrasyon, grafik, tablo, şekil, harita, karikatür gibi görseller ve yazı tipi, puntosu gibi düzenlemeler bu boyutun parçaları olarak ele alınmaktadır. Ders kitaplarındaki görsel parçalar, içeriğin öğrenilmesi, pekişmesi ve kalıcı bir hal almasında önemli bir role sahiptir (M. Şahin, 2014:31). Konuların sadece kelime ve cümlelerle aktarılması öğrenmenin sağlamasında yeterli olmayabilir. Bu yüzden konuların resim, fotoğraf, tablo, grafik, şema, harita gibi görsellerle desteklenmesi gerekmektedir.

Ders kitaplarının görsel, teknik ve tasarımsal açıdan yeterli olabilmesi için görsel ögelerin bazı ilkelere uygun hazırlanması gerekir. Bu ilkeler şu şekilde sıralanabilir:

1. Ders kitaplarında kullanılan görsel malzemelerin, öğrencinin ilgisini çekecek nitelikte olması gerekir. Bu yüzden kullanılan bu malzeme, estetik açıdan canlı, renkli, çocukların gelişim ve kavrama dönemine uygun olmalıdır.
2. Kullanılan görsel malzemeyle içerik arasında uyum olmalıdır. Fotoğraf ve resimler içeriği destekler nitelikte ve konuyla alakalı olmalıdır (Methonikj, 2018:23-25)
3. Ders kitaplarında sayfa düzeni de görsel tasarım boyutuyla birlikte ele alınmaktadır. Bu itibarla ders kitaplarındaki sayfa düzenine özen gösterilmelidir. Bir sayfadaki metinlerin yerleşiminde okuyucunun metindeki fikirleri organize etmeye yardımcı olmasına dikkat edilmelidir (Methonikj, 2018:23-25, Şahin, 2007:373, MEB Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği, Madde 8).
4. Kitaplarda kullanılan resim, fotoğraf, şekil gibi görsel malzemelerle metin bir bütünlük oluşturmalıdır. Öğrenci metni okuduğunda görsel ögeyi görmeli ve metinle görsel öge arasındaki ilişkiyi kurmalıdır. Bu açıdan, metinlerin öğrencinin zihninde bir bütünlük oluşturması için görsel ögelerin metinlerle bir bütünlük arz etmesi ve aynı sayfada olması önemlidir (Baş ve İnan Yıldız, 2014:142).

İKİNCİ BÖLÜM

METODOLOJİ

2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin 5. sınıf Peygamberimizin Hayatı dersi kitabı hakkındaki görüşlerini ortaya koymak amacıyla genel tarama modeli kullanılmıştır.

Genel tarama modeli bir durum, olgu ve olayı olduğu gibi tasvir etmeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır. Bu modelde araştırmaya konu olan birey, olay, olgu veya nesne içinde bulunduğu şartlara göre ele alınmakta ve araştırmacı nesnel bir tavır alarak araştırma konusunu değiştirme, etkileme gayretinden uzak durmaktadır (Büyüköztürk ve arkadaşları, 2018:15; Arıl ve Nazik, 2004:5).

Bu araştırmada, ortaokul 5. sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabı hakkında öğretmen görüşlerinin belirlenmesi için Tosun, Doğan ve Korkmaz (2001), Taş (2004), Anılan ve arkadaşları (2007), Alpan (2008), MEB (2008) Dülgeroğlu (2010), Akdeniz (2010), Akbuğa (2010), Aslan (2011), Şimşek (2012), Ercan ve Bilen (2012), Çekin (2013), Yenen (2013), Yıldırım ve Aydemir'in (2015) çalışmalarından faydalanılarak;

- Ders kitabının öğretim programına uygunluk açısından,
- Ders kitabını içerik açısından,
- Ders kitabını görsel tasarım ögeleri açısından,
- Ders kitabını dil ve anlatım açısından,
- Ders kitabını ölçme-değerlendirme açısından

değerlendirme maddeleri oluşturulmuştur.
Oluşturulan bu maddeler "**Yer verme Durumu"** ve **"Uygunluk Durumu"** başlıkları altında sınıflandırılarak 25 (yirmi beş) maddelik bir anket formuna dönüştürülmüştür.

2.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evreni, İstanbul'da ortaokul ve İmam Hatip ortaokullarında görev yapan, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında 5. sınıf Peygamberimizin Hayatı dersini okutan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenleridir. Araştırmanın örneklemi, basit tesadüfi örnekleme yöntemi esas alınarak belirlenmiştir ve İstanbul'un Avcılar, Büyükçekmece, Kartal, Pendik, Sancaktepe ilçelerinde görev yapan 100 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeninden oluşmaktadır.

2.3. Sınırlılıklar

Bu çalışmanın iki yönden sınırlılığı bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda incelenecek ders kitabı 5. sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabı (MEB Yayınları) ile sınırlandırılmış olmasıdır[5]. MEB tarafından 5. sınıfı Peygamberimizin Hayatı dersi için iki kitap kullanılmaktadır. Bu kitaplardan biri MEB yayınlarına ait ve aşağıdaki dipnotta (Bkz. Dipnot, 5) künye bilgileri verilen kitaptır. Diğer bir kitap da özle bir yayın evi [6] tarafından hazırlanan ve künye bilgileri aşağıdaki dipnotta (Bkz. Dipnot, 6) yer alan kitaptır. Bu çalışmanın yapıldığı yıl (2019) İstanbul'daki ortaokul ve İmam Hatip Ortaokullarına Peygamberimizin Hayatı dersi için MEB yayınlarına ait ders kitabı dağıtıldığı için MEB yayınları tarafından hazırlanan 5. Sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabı incelenmiştir. Çalışmamızda incelenen Peygamberimizin Hayatı dersi ortaokul ve ortaöğretim kademelerinin her sınıfında seçmeli din, ahlak ve değerler alanı dersleri arasında yer almaktadır. Bütün kademelerin sınıflarındaki din, ahlak ve değerler alanına ait derslerin kitaplarının değerlendirilmesi bir yüksek lisans tezinin kapsamını aşacağından dolayı böyle bir sınırlamaya gidilmiştir. Araştırmacı 5. sınıf Peygamberimizin Hayatı dersine girdiği için bu kitap tercih edilmiştir.

Çalışmanın ikinci sınırlılığı ise örneklemi ile ilişkilidir. Çalışmada örneklem olarak İstanbul ili seçildiği için sadece 2018-2019 eğitim öğretim yılında İstanbul'da

[5] **Kitabın Künyesi** Adı: 5. Sınıf Peygamberimizin Hayatı (MEB Yayınları Editörü: Nihal SOYDAŞ Yazarlar: Veysel AKKAYA, Âdem SARAÇ, Mahmut Berat DURAK Yayın Tarihi: 2018 Kabul Tarihi ve Sayısı: 28.05.2018/78 Sayfa Sayısı: 123 (Bkz. Ek:4 ve Ek:5).

[6] **Kitabın Künyesi** Adı: 5. Sınıf Peygamberimizin Hayatı (Tutku Yayıncılık) Yazar: Bekir PINARBAŞI Yayın Tarihi: 2019 Kabul Tarihi ve Sayısı: 18.04.2019/8 Sayfa Sayısı: 144.

görev yapan belli sayıdaki 5. sınıf DKAB öğretmenlerinin görüş ve düşüncelerine başvurulmuştur. Bu itibarla kitabın değerlendirmesinde öğrenci, veli ve okul yöneticileri gibi farklı toplulukların görüşlerine başvurulmamıştır.

2.4. Kullanılan Veri Toplama Aracı ve Özellikleri

Araştırmada veri toplama amacıyla "5. Sınıf Peygamberimizin Hayatı Ders Kitabı Değerlendirme Anketi" (Ek:3) oluşturulmuştur. Bu anket aracılığıyla öğretmenlerin 5. Sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabıyla ilgili görüşlerine başvurulmuştur. Anket maddelerinin oluşturulması için öncelikle konu ile ilgili literatür taraması yapılarak olası anket maddeleri tespit edilmiştir. Bu doğrultuda hazırlanan anket formunun pilot uygulaması Ocak 2018 tarihinde 10 DKAB öğretmeni üzerinde gerçekleştirilmiş, uygulama sonunda veri toplama aracındaki bütün maddelerin anlaşılır olduğu ve karışıklık oluşturmadığı sonucuna varılmıştır. Anketin uygulanabilmesi için gerekli izin (Ek:2) Mart 2018 tarihinde İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğünden alındıktan sonra anket öğretmenlere uygulanmaya başlanmıştır.

Geliştirilen anket formuyla demografik özellikler dâhil olmak üzere, öğretmenlerin; 5. Sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabının metin, dil-anlatım, görsel ögeler, ölçme-değerlendirme gibi boyutlarıyla ilgili görüşlerinin belirlenmesine yönelik 5'li likert tipi 25 maddeye yer verilmiştir.

Üç bölümden oluşan anket formunun birinci bölümünde, genel bilgiler başlığı altında araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyet, meslekteki çalışma süresi, eğitim durumu ve çalıştıkları okul türünü öğrenmeye yönelik maddeler sorulmuştur.

Anketin ikinci bölümünde, "**Yer Verme Durumu"** başlığı altında 10 maddeye yer verilmiştir. Bu maddeler aracılığıyla ders kitabında yer alan somut örnek, resim, grafik, okuma parçası, üniteye hazırlık ve üniteyi değerlendirme maddelerinin yeterli olup olmadığıyla ilgili öğretmen görüşlerine başvurulmuştur.

Anketin üçüncü ve son bölümünde ise **"Uygunluk Durumu"** başlığı altında 15 maddeye yer verilmiştir. Bu maddelerle ders kitabının öğretim programına uygunluğu, ders kitabındaki görsel, grafik ve resimlerin öğrencilere göre uygunluğu, kitabın yazı,

dil ve anlatım bakımından öğrencilere uygunluğuna dair öğretmenlerin görüşlerine ulaşılması hedeflenmiştir.

2.5. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Anket formuyla toplanan veriler, SPSS 17.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen veriler SPSS 17 paket programında yüklenmiş; betimsel istatistik (frekans, yüzde ve ortalama) değerleri alınarak tablo haline getirilmiştir.

Araştırmada verilerin analizinde Kesman'ın (2018:16) yaptığı yorumlama yönteminden yararlanılarak, anket formunda yer alan maddeler 5'li likert tipi seçenekler; (1)="Hiç Katılmıyorum" (2)="Katılmıyorum" (3)="Fikrim Yok" (4)="Katılıyorum" (5)="Kesinlikle Katılıyorum" 1-5 puan aralığıyla puanlanmıştır. Puanlamada, aralık sayısının seçenek sayısına bölüp (4/5=0,80) veri analizinde kullanılan değerlendirme aralıkları oluşturulmuştur. Anket forumunda yer alan maddelerin puanlanma ve istatiksel betimlemelerinde kullanılan aritmetik ortalamalar için Tablo. 2.1'deki değer aralıkları esas alınmıştır (Bkz. Tablo 2.1).

Araştırmada kullanılan anket maddeleri çerçevesinde herhangi bir ölçek geliştirilmemiş ve elde edilen veriler, bağımsız maddelerin frekans ve ortalama değerleri üzerinden değerlendirilmiştir. Gruplar arasındaki farlılıkları tespit etmek amacıyla parametrik testlerden olan t-Testi ve Anova testleri kullanılmıştır. Fakat ders kitabının değerlendirmesinde yaş, cinsiyet, öğrenim durumu ve hizmet süreleri gibi değişkenler açısından anlamlı bir farklılık ortaya çıkmadığı için t-Testi ve Anova testleri ile ilgili bulgular/sonuçlar araştırmaya eklenmemiştir.

Tablo 2.1. 5'li Likert Tipi Derecelendirme Ölçeği ve Puan Sınırları

Verilen Cevap	Ölçek Puanı	Değerlendirme Puan Aralığı	Değerlendirme
Hiç Katılmıyorum	1	1,00 - 1,79	Çok Düşük
Katılmıyorum	2	1,80 - 2,59	Düşük
Fikrim Yok	3	2,60 – 3,39	Orta
Katılıyorum	4	3,40 – 4,19	Yüksek
Kesinlikle Katılıyorum	5	4,20 – 5,00	Çok Yüksek

5'li Likert Tipi Derecelendirme Ölçeği ve Puan Sınırları Tablosu (Kesman, 2018:16)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde anket sonuçlarından elde edilen verilerin istatistiksel analizleri yapılmıştır. Sonuçlara göre ulaşılan bulgulara yer verilmiş ve bulgular yorumlanmıştır.

3.1. Demografik Bulgular ve Yorumlar

Çalışmamıza katılan öğretmenlere ilişkin demografik bilgiler aşağıda tablolar halinde sunulmuştur. Bu tabloların altında öğretmenlerin cinsiyet, mezuniyet durumu, öğrenim durumu, meslekteki kıdem ve çalıştığı okul türü gibi değişkenlerle ilgili bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

Tablo 3.1. Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılım

	F	%
Kadın	**57**	**57,0**
Erkek	43	43,0
Toplam	100	100,0

Tablo 3.1. incelediğinde araştırmaya katılanların 57'sini (%57,0) kadın öğretmenler, 43'nü (%43,0) erkek öğretmenler oluşturmaktır. Bu sonuçlara göre, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenleri içinde kadınların oranının daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 3.2. Lisans Mezuniyet Durumuna Göre Dağılım

	F	%
İlahiyat Fakültesi	**60**	**60,0**
DKAB Öğretmenliği	39	39,0
Yüksek İslam Enstitüsü[7]	1	1,0
Toplam	100	100,0

Tablo 3.2'ye göre araştırmaya katılan DKAB öğretmenlerin 60'ının (%60,0) İlahiyat Fakültesi mezunu, 39'ünün (%39,0) DKAB Öğretmenliği Bölümü mezunu, 1'inin (%1,0) Yüksek İslam Enstitüsü mezunu olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre DKAB öğretmenlerinin yarıdan fazlasının (%60,0) İlahiyat Fakültesi mezunu olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu verilere göre Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğu İlahiyat Fakültesi mezunlarından oluşmaktadır.

DKAB öğretmenleri ile ilgili yapılan diğer çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Kesman'ın, daha önce zikredilen çalışmasında öğretmenlerin %60,8'inin İlahiyat Fakültesi mezunu, %38,3'ünün DKAB Öğretmenliği bölümü mezunu olduğu ve %0,9'nün Yüksek İslam Enstitüsü mezunu olduğu görülmektedir (Kesman, 2018:77). Yorulmaz'ın (2014:309) "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Seçmeli Kuranı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı ve Temel Dini Bilgiler Derslerine İlişkin Öz Algıları" adlı araştırmasında, örneklemi oluşturan 806 DKAB öğretmenin %67,2'sini İlahiyat Fakültesi mezun, %30,7 DKAB Öğretmenliği bölümü mezunu, %2,0'ının Yüksek İslam Enstitüsü mezunu olduğu tespit edilmiştir.

[7] Yüksek İslam Enstitüsü düzeyinde araştırmaya bir kişinin katılmasından dolayı, gruplar arası yapılacak analiz ve yorumlarda Yüksek İslam Enstitüsü ve İlahiyat Fakültesi grupları birleştirilerek İlahiyat Fakültesi olarak değerlendirmeye alınmıştır.

Tablo 3.3. Mezuniyet Durumu Değişkenine Göre Dağılım

	F	%
Lisans	**80**	**80,0**
Yüksek Lisans	18	18,0
Doktora[8]	2	2,0
Toplam	100	100,0

Tablo 3.3. incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin 80'inin (%80,0) lisans mezunu, 18'inin (%18,0) yüksek lisans mezunu, 2'sinin (%2,0) doktora mezunu olduğu görülmektedir. Bu verilere göre DKAB öğretmenlerinin %20'sinin lisans öğreniminden sonra bir yükseköğretim kurumunda eğitimlerine devam ettiği söylenebilir. İlgili diğer araştırmalara bakıldığında benzer sonuçlara rastlanmaktadır. Yorulmaz'ın (2014:307) yaptığı çalışmada DKAB öğretmenlerinin %76,2'sinin lisans, %21,8'inin yüksek lisans, %2,1'nin de doktora mezunu olduğu sonucuna yer verilmiştir. Kesman'ın çalışmasına göre (Kesman, 2018:77) DKAB öğretmenlerinin %82,2'sinin lisans, %17,1'inin yüksek lisans ve %0,2'sinin doktora mezunu olduğu sonucuna varılmıştır.

Tablo 3.4. Tablo 3.4. Çalıştığı Okul Türü Değişkenine Göre Dağılım

	F	%
Ortaokul	64	60,0
İmam-Hatip Ortaokulu	36	36,0
Toplam	100	100,0

Tablo 3.4. incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin 64'ünün (%64,0) ortaokulda, 36'sının (%36) İmam-Hatip ortaokullarında görev yaptıkları görülmüştür.

[8] Doktora seviyesinde araştırmaya katılımın az olmasından dolayı, yapılacak gruplar arası karşılaştırmalarda sağlıklı ve güvenilir sonuçların elde edilmesi amacıyla, analiz ve yorumlarda doktora ve yüksek lisans birleştirilerek lisansüstü şeklinde değerlendirmeye alınmıştır.

Tablo 3.5. Tablo 3.5. Çalışma Yılı Değişkenine Göre Dağılım

	F	**%**
0– 5 Yıl	**41**	41,0
6 – 10 Yıl	27	27,0
11 – 15 Yıl	17	17,0
16 – 20 Yıl	6	6,0
21 Yıl Üzeri	9	9,0
Toplam	100	100,0

Tablo 3.5'e göre araştırmaya katılan öğretmenlerin 41'inin (%41,0) 0-5, 27'sinin (%27,0) 6-10, 17'sinin (%17,0) 11-15, 6'sının (%6,0) 16-20 ve 9'unun (%9,0) ise 21 yıl üzeri çalışma yılına sahip oldukları görülmüştür. Bu sonuçlara göre, DKAB öğretmenlerinin çoğunluğunun (%41,0) 0-5 yıl arası çalışma yılına sahip ve genç öğretmenlerden oluştuğu söylenebilir.

DKAB öğretmenleriyle ilgili yapılan diğer araştırmalarda da öğretmenlerin çoğunun 0-5 çalışma yılına sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Kesman'ın yaptığı çalışmaya göre (2018:78), DKAB öğretmenlerinin %40'ının 0-5 yıl, %26,4'ü 6-10 yıl, %16,2'sinin 11-15 yıl, %9,0'ının 16-20 yıl ve %7,6'sının 21 ve üzeri çalışma yılına sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Baltacı ve Aydın (2019:67) tarafından hazırlanan "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Demokratik Tutumları" adlı çalışmada örneklemi oluşturan öğretmenlerin %34,10'unun 1-5 yıl arası çalışma yılına sahip oldukları belirtilmiştir.

Tablo 3.6. Tablo 3.6. Çalıştığı İlçe Değişkenine Göre Dağılım

	F	%
Avcılar	15	15,0
Büyükçekmece	18	18,0
Kartal	28	28,0
Pendik	29	29,0
Sancaktepe	10	10,0
Toplam	100	100,0

Tablo 3.6. göre araştırmaya katılan öğretmenlerin 15'inin (%15,0) Avcılar, 18'inin (%18,0) Büyükçekmece, 28'inin (%28,0) Kartal, 29'unun (%29) Pendik ve 10'unun (%10,0) Sancaktepe ilçesinde görev yapmaktalar. Bu verilere göre araştırmamıza katılan öğretmenlerin çoğunluğunu (%57) Kartal ve Pendik ilçelerinde görevli olanlar oluşturmaktadır.

3.2. Problemlere İlişkin Bulgular ve Yorumlar

3.2.1. Ders Kitabının Öğretim Programına Uygunluğuna Yönelik Bulgular

Tablo 3.7. Öğretmenlerin Ders Kitabının Öğretim Programına Uygunluğuna Yönelik Vermiş Oldukları Cevapların Dağılımının İncelenmesi

Ders Kitabının Öğretim Programına Uygunluğuna Yönelik Görüşler		**Kesinlikle Katılmıyorum**	**Katılmıyorum**	**Fikrim Yok**	**Katılıyorum**	**Kesinlikle Katılıyorum**	**X**
1. Ders kitabı, öğretim programındaki kazanımlara uygun hazırlanmıştır.	F	5	9	20	46	20	3,88
	%	5,0	9,0	20,0	46,0	20,0	

Tablo 3.7'ye göre "Ders kitabı, öğretim programındaki kazanımlara uygun hazırlanmıştır." maddesine öğretmenlerin %5'i "kesinlikle katılmıyorum", %9'u "katılmıyorum", %20'si "fikrim yok", %46'ısı "katılıyorum" ve %20'si "kesinlikle katılıyorum" şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Tablodaki frekans dağılımları incelendiğinde öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (%66) ders kitabının öğretim programında yer alan kazanımları yansıttığına dair olumlu bir kanaate sahip olduğu anlaşılmaktadır. Maddeye ilişkin öğretmen görüşlerinin ortalamasının (X=3,88) olduğu görülmektedir. Bu ortalamaya göre ders kitabının öğretim programındaki kazanımlara uygunluğuna yönelik görüşlerde öğretmenlerin "yüksek" düzeyde bir algıya sahip olduğu söylenebilir.

Ders kitabının öğretim programına uygun olması, dersin içeriğinin belirlenmesinde öğretim programının genel amaçları, ünite kazanım ve konularının dikkate alındığını göstermektedir. Bu durumun, dersin öğrenme-öğretme sürecine olumlu anlamda bir katkı sağlayacağı söylenebilir.

3.2.2. İçerik Boyutuyla İlgili Bulgular

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin 5. sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabının içerik boyutuyla ilgili görüşlerinden elde edilen bulgu ve yorumlara aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 3.8. Öğretmenlerin İçerik Boyutuyla İlgili İfadelere Vermiş Oldukları Cevapların Dağılımının İncelenmesi

	İçerikle İlgili Görüşler		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	X
2.	Konuların anlatımında yeterli sayıda somut örneklere yer verilmiştir.	F	18	25	16	29	12	2,92
		%	18,0	25	16,0	29,0	12,0	
3.	Konulara uygun dini metin ve okuma parçalarına yeterince yer verilmiştir.	F	12	24	18	34	12	3,10
		%	12,0	24,0	18,0	34,0	12,0	
4.	Kitabın anlatımda Hz. Muhammed 'in	F	8	13	16	38	25	3,59

	örnekliği ön planda tutulmuştur.	%	8,0	13,0	16,0	38,0	25,0	
5.	Ders kitabında konuların anlaşılması ve pekişmesi için yeterli etkinliğe yer verilmiştir.	F	23	33	20	17	7	2,52
		%	23,0	33,0	20,0	17,0	7,0	
6.	Kitaptaki anlatım, günlük hayatla ilişkisi açısından uygundur.	F	11	35	19	24	11	2,89
		%	11,0	35,0	19,0	24,0	11,0	
7.	Kitaptaki örnekler güncellik açısından uygundur.	F	12	34	20	22	12	2,88
		%	12,0	34,0	20,0	22,0	12,0	
8.	Ders kitabındaki ayet ve hadisler konuların içeriğine uygun kullanılmıştır.	F	4	15	15	47	19	3,62
		%	4,0	15,0	15,0	47,0	19,0	

Tablo 3.8'e göre "Konuların anlatımında yeterli sayıda somut örneklere yer verilmiştir." maddesine öğretmenlerin %18'i "kesinlikle katılmıyorum", %25'i "katılmıyorum", %16'sı "fikrim yok", %29'u "katılıyorum" ve %12'si "kesinlikle katılıyorum" şeklinde görüş bildirmişlerdir. Bu maddenin frekans dağılımına göre öğretmenlerin %43'ünün ders kitabında, konuların anlatımında yeterli somut örneklere yer verilmediği görüşünde oldukları söylenebilir. Maddenin ortalaması (X=2,92) incelendiğinde, öğretmenlerin Peygamberimizin Hayatı dersi kitabında yer alan hadis, Peygamberimizin ve sahabilerin yaşadığı kısa olaylar, konuyla ilgili günlük örnek olayların yeterli bulma seviyesinin "orta" düzeyde olduğu yorumu yapılabilir.

Tablo 3.8'de görüldüğü üzere "Konulara uygun dini metin ve okuma parçalarına yeterince yer verilmiştir." maddesine öğretmenlerin %12'si "kesinlikle katılmıyorum", %24'ü "katılmıyorum", %18'i "fikrim yok", %34'ü "katılıyorum" ve %12'i "kesinlikle katılıyorum" cevaplarını vermişler. Bu maddenin frekans dağılımına bakıldığında öğretmenlerin yarısına yakını (%46) kitapta yeterli dini metin ve okuma

parçasına yer verilmediği görüşündedirler. Maddenin ortalama değeri (X=3,10) ve frekanslarına göre, öğretmenlerin bu madde hakkındaki algı düzeylerinin "orta" seviyede olduğu söylenebilir.

Tablo 3.8'e göre "Kitabın anlatımında Hz. Muhammed'in örnekliği ön planda tutulmuştur." maddesine öğretmenlerin %8'i "kesinlikle katılmıyorum", %13'ü "katılmıyorum", %16'sı "fikrim yok", %38'i "katılıyorum" ve %25'i "kesinlikle katılıyorum" şeklinde cevap vermişlerdir. Bu verilere göre öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%63) ders kitabında Hz. Muhammed'in örnekliğinin ön planda tutulduğu görüşünde oldukları söylenebilir. Maddenin ortalaması (X=3,59) incelendiğinde Peygamberimizin Hayatı ders kitabında Hz. Muhammed'in örnekliğinin ön planda tutulmasına yönelik öğretmenlerin algısının "yüksek" düzeyde olduğunu söylemek mümkündür. Bu veriye göre ders kitabının, öğretim programının ana hedeflerinden biri olan "Hz. Muhammed'in örnekliği" konusunu yeterli derecede yansıttığı ortaya çıkmaktadır. Bu durum, din eğitimi için önemli bir yere sahip olan Hz. Muhammed'i rol model almaya olumlu bir katkı sağlayacağından bahsedilebilir.

Tablo 3.8'de anketin "Ders kitabında konuların anlaşılması ve pekişmesi için yeterli etkinliğe yer verilmiştir." maddesine öğretmenlerin %23'ü "kesinlikle katılmıyorum", %33'ü "katılmıyorum", %20'si "fikrim yok", %17'si "katılıyorum" ve %7'si "kesinlikle katılıyorum" şeklinde görüş bildirmişler. Bu frekans dağılımına göre öğretmenlerin yarısından fazlasının (%55) ders kitabındaki etkinliklerin yetersiz bulduğu söylenebilir. Maddenin ortalamasına (X=2,52) ve frekans dağılımına bakıldığı zaman, öğretmenlerin ders kitabındaki etkinlikleri yeterli görme seviyesinin "çok düşük" düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 3.8'e göre "Kitaptaki anlatım, günlük hayatla ilişkisi açısından uygundur." maddesine öğretmenlerin %11'i "kesinlikle katılmıyorum", %35'i "katılmıyorum", %19'u "fikrim yok", %24'ü "katılıyorum" ve %11'i "kesinlikle katılıyorum" cevaplarını vermişler. Bu verilere göre, öğretmenlerin yarısına yakını (%46) ders kitabını günlük yaşamla ilişkisi açısından yetersiz buldukları sonucuna ulaşılabilir. Maddenin frekans dağılımı ve ortalamasına (X=2,89) bakıldığında, öğretmenlerin ders kitabının günlük yaşama uygunluğuna yönelik vermiş oldukları cevaplarda "orta" düzeyde bir algıya sahip oldukları söylenebilir.

Tablo 3.8'de yer alan "Kitaptaki örnekler güncellik açısından uygundur." maddesine öğretmenlerin %12'si "kesinlikle katılmıyorum", %34'ü "katılmıyorum", %20'si "fikrim yok", %22'si "katılıyorum" ve %12'si "kesinlikle katılıyorum" şeklinde görüş bildirmişlerdir. Bu sonuçlara göre öğretmenlerin yarısına yakınının (%46) kitaptaki örnekleri güncellik açısından yeterli bulmadıkları bulgusu elde edilebilir. Maddenin ortalama (X=2,88) ve frekans değerlerine göre öğretmenlerin, ders kitabındaki örneklerin güncelliğine yönelik vermiş oldukları cevaplarda "orta" seviyede bir algılaya sahip oldukları sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 3.8'de yer alan "Ders kitabındaki ayet ve hadisler konuların içeriğine uygun kullanılmıştır." maddesine katılımcı öğretmenlerin %4'ü "kesinlikle katılmıyorum", %15'i "katılmıyorum", %15'i "fikrim yok", %47'si "katılıyorum" ve %19'ü "kesinlikle katılıyorum" şeklinde cevap vermiştir. Bu veriler incelendiğinde öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (%66), ders kitabındaki ayet ve hadislerin içeriğe uygun bulmuşlar. Maddenin ortalama (X=3,62) ve frekans değerlerine bakıldığı zaman öğretmenlerin ayet ve hadislerin içeriğe uygunluğuna yönelik vermiş oldukları cevaplarda "yüksek" düzeyde bir algıya sahip oldukları yorumu yapılabilir.

Tablo 3. 9. Öğretmenlerin Ders Kitabının İçerik Boyutuyla İlgili İfadelere Vermiş Oldukları Cevapların Genel Dağılımının İncelenmesi

İçerikle İlgili Genel Değerlendirme		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	X
İçerik Boyutu İle İlgili Genel Değerlendirme (2-8. Maddeler)	F	8	28	21	35	8	3,07
	%	8,0	28,0	21,0	35,0	8,0	

Tablo 3.9'da yer alan frekans dağılımlarına bakıldığı zaman öğretmenleri yarısı (%43) ders kitabının içerik boyutunu yeterli ve olumlu buldukları ortaya çıkmaktadır. Bu verilere göre öğretmenlerin %36'sının ders kitabının içerik boyutunu yeterli bulmadıkları sonucuna da ulaşılabilir. İçerik boyutuyla ilgili ifadelerin ortalamasına (X=3,07) göre öğretmenlerin ders kitabının içeriğine yönelik "orta" düzeyde bir algıya sahip oldukları yorumu yapılabilir.

Gürer ve Keskiner'in yaptığı "Öğretmenlerin Görüşleri Doğrultusunda Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerine Dair Bir İnceleme" adlı araştırmada da katılımcıların yarıdan fazlası tarafından dersin içeriği "yetersiz" bulunmuştur (Gürer ve Keskiner, 2016:238, 239).

3.2.3. Dil ve Anlatım Boyutuyla İlgili Bulgular

Tablo 3. 10. Öğretmenlerin Dil ve Anlatım Boyutuyla İlgili İfadelere Vermiş Oldukları Cevapların Dağılımının İncelenmesi

Dil ve Anlatım İle İlgili Görüşler		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	X
9. Kitaptaki tanımlar, net ve açık bir şekilde verilmiştir.	F	8	14	20	42	16	3,44
	%	8,0	14,0	20,0	42,0	16,0	

10. Konuların işlenişinde doğru, açık ve anlaşılır bir dil ve anlatım kullanılmıştır.	F	10	19	18	30	23	3,37
	%	10,0	19,0	18,0	30,0	23,0	
11. Ders kitabındaki ayet ve hadislerin anlamları, öğrencilerin rahat bir şekilde anlayabilecekleri bir Türkçe ile verilmiştir.	F	13	24	18	32	13	3,08
	%	13,0	24,0	18,0	32,0	13,0	
12. Kitaptaki cümlelerin kelime sayıları öğrenci seviyesine uygundur. (Bir cümlede 8-12 sözcük olması)	F	8	10	25	40	17	3,48
	%	8,0	10,0	25,0	40,0	17,0	
13. Kitaptaki sözlük ve kaynakça öğrenci seviyesine uygun hazırlanmıştır.	F	7	23	22	39	9	3,20
	%	7,0	23,0	22,0	39,0	9,0	
14. Türkçe imla kurallarına uyulmuştur.	F	2	4	15	39	40	4,11
	%	2,0	4,0	15,0	39,0	40,0	

Tablo 3.10. incelendiğinde, “Kitaptaki tanımlar, net ve açık bir şekilde verilmiştir.” maddesine öğretmenlerin %8’i “kesinlikle katılmıyorum”, %14’ü “katılmıyorum”, %20’si “fikrim yok”, %42’si “katılıyorum” ve %16’sı “kesinlikle katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişler. Bu frekans dağılımına göre öğretmenlerin yarısından fazlasına göre (%58), ders kitabında kullanılan tanımların dil ve anlatım bakımından anlaşılır olduğunu ortaya çıkmaktadır. Maddenin ortalama değeri (X=3,44) ve frekans dağılımına bakıldığı zaman, öğretmenlerin ders kitabındaki tanımların anlaşılırlığına yönelik görüşlerinde “yüksek” düzeyde bir algıya sahip olduklarından bahsedilebilir.

Tablo 3.10’da yer alan “Konuların işlenişinde doğru, açık ve anlaşılır bir dil ve anlatım kullanılmıştır.” maddesine öğretmenlerin %10’u “kesinlikle katılmıyorum”, %19’u “katılmıyorum”, %18’i “fikrim yok”, %30’u “katılıyorum” ve %23’ü “kesinlikle katılıyorum” cevaplarını vermiştir. Bu verilere göre öğretmenlerin yarısına

(%53) göre, ders kitabının dil ve anlatım yönünden açık ve anlaşılır bulunduğu söylenebilir. Maddenin ortalama (X=3,37) ve frekans değerlerine göre öğretmenlerin, ders kitabını dil ve anlatım yönünden açık ve anlaşılır bulma seviyesinde "orta" düzeyde bir algılaya sahip olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 3.10 incelendiği zaman "Ders kitabındaki ayet ve hadislerin anlamları, öğrencilerin rahat bir şekilde anlayabilecekleri bir Türkçe ile verilmiştir." maddesine katılımcı öğretmenlerin %13'ü "kesinlikle katılmıyorum", %24'ü "katılmıyorum", %18'i "fikrim yok", %32'si "katılıyorum" ve %13'ü "kesinlikle katılıyorum" şeklinde cevap vermiştir. Bu veriler göre öğretmenlerin yarısına yakını (%45) ders kitabındaki ayet ve hadislerin anlamlarının öğrencilerin anlayabilecekleri bir şekilde Türkçeye aktarıldığı görüşündeler. Maddenin ortalama (X=3,08) ve frekans değerlerine bakıldığı zaman öğretmenlerin ayet ve hadislerin çevrisinin dil ve anlatım yönüne dair vermiş oldukları cevaplarda "orta" düzeyde bir algıya sahip oldukları yorumu yapılabilir.

Tablo 3.10'a göre "Kitaptaki cümlelerin kelime sayıları öğrenci seviyesine uygundur. (Bir cümlede 8-12 sözcük olması)" maddesine öğretmenlerin %8'i "kesinlikle katılmıyorum", %10'u "katılmıyorum", %25'i "fikrim yok", %40'ı "katılıyorum" ve %17'si "kesinlikle katılıyorum" şeklinde görüşlerini ifade etmişler. Bu sonuçlara göre öğretmenlerin yarısından fazlasının (%57) ders kitabında kullanılan cümleleri kelime sayısı bakımında 5.sınıf öğrencilerinin seviyesine uygun buldukları sonuca ulaşılabilir. Maddenin frekans dağılımı ve ortalamasına (X=3,48) bakıldığında, öğretmenlerin kitaptaki cümlelerin kelime sayısı bakımından öğrenci seviyesine uygunluğuna yönelik vermiş oldukları cevaplarda "yüksek" düzeyde bir algıya sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 3.10 incelendiğinde "Kitaptaki sözlük ve kaynakça öğrenci seviyesine uygun hazırlanmıştır." maddesine öğretmenlerin %7'si "kesinlikle katılmıyorum", %23'ü "katılmıyorum", %22'si "fikrim yok", %39'u "katılıyorum" ve %9'u "kesinlikle katılıyorum" şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu verilere göre öğretmenlerin hemen hemen yarısının (%48) kitapta yer alan sözlük ve kaynakçanın 5.sınıf öğrencilerinin seviyesine uygun buldukları söylenebilir. Bu maddenin ortalama (X=3,20) ve frekans değerlerine göre öğretmenlerin kitaptaki sözlük ve kaynakçanın

öğrenci seviyesine uygunluğuna yönelik vermiş oldukları cevaplarda "orta" düzeyde bir algıya sahip oldukları yorumu yapılabilir.

Tablo 3.10'a göre "Türkçe imla kurallarına uyulmuştur." maddesine öğretmenlerin %2'si "kesinlikle katılmıyorum", %4'ü "katılmıyorum", %15'i "fikrim yok", %34'ü "katılıyorum" ve %40'ı "kesinlikle katılıyorum" şeklinde görüş bildirmişler. Bu sonuçlara göre öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%74) ders kitabının yazımında Türkçe imla ve yazım kurallarına uyulduğu görüşünde olduğu söylenebilir. Maddenin frekans dağılımı ve ortalamasına (X=4,11) göre kitabın yazımında Türkçe imla ve yazım kurallarına uyumuna dair öğretmenlerin vermiş oldukları cevaplarda "yüksek" düzeyde bir algıya sahip oldukları görüşü elde edilebilir.

Tablo 3. 11. Öğretmenlerin Ders Kitabının Dil ve Anlatım Boyutuyla İlgili İfadelere Vermiş Oldukları Cevapların Genel Dağılımının İncelenmesi

Dil ve Anlatım Boyutu		**Kesinlikle Katılmıyorum**	**Katılmıyorum**	**Fikrim Yok**	**Katılıyorum**	**Kesinlikle Katılıyorum**	**X**
Dil ve Anlatım Boyutu İlgili Genel Değerlendirme (9-14. Maddeler)	F	5	18	45	30	2	3,29
	%	5,0	18,0	45,0	30,0	2,0	

Tablo 3.11'de yer alan frekans dağılımlarına göre öğretmenlerin %32'sinin ders kitabını dil ve anlatım açısından olumlu buldukları söylenebilir. Bu tabloya göre öğretmenlerin %23'ünün ders kitabını dil ve anlatım yönünden yeterli bulmadıkları sonucuna da ulaşılabilir. Dil ve anlatım boyutuyla ilgili ifadelerin ortalamasına (X=3,44) göre öğretmenlerin ders kitabının dil ve anlatımına yönelik vermiş oldukları cevaplarda "orta" düzeyde bir algıya sahip oldukları yorumu yapılabilir.

3.2.4. Görsel Tasarım ve Düzenleme Boyutuyla İlgili Bulgular

5. sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabında yer alan resim, fotoğraf, diyagram, tablo, grafik gibi görsel ögeler; yazı boyutu, şekil ve bunların düzenleri gibi kitabın tasarımsal boyutları hakkında DKAB öğretmenlerinin görüşlerine ulaşmak için anket formunda sekiz madde kullanılmıştır. Bu maddelerin cevaplarına ilişkin bulgu ve yorumlar aşağıda yer almaktadır.

Tablo 3. 12. Öğretmenlerin Görsel Tasarım ve Düzenleme Boyutuyla İlgili İfadelere Vermiş Oldukları Cevapların Dağılımının İncelenmesi

Görsel Tasarım ve Düzenleme ile İlgili Görüşler		**Kesinlikle Katılmıyorum**	**Katılmıyorum**	**Fikrim Yok**	**Katılıyorum**	**Kesinlikle Katılıyorum**	**X**
15. Kitapta yeterli görsel malzeme kullanılmıştır. (Resim, fotoğraf, tablo, grafik, diyagram vb.)	F	16	24	25	24	11	2,29
	%	16,0	24,0	25,0	24,0	11,0	
16. Görsel tasarım ögeleri, öğrenmeyi destekler niteliktedir. (Kitapta kullanılan resim, şekil, harita, diyafram vb. ögeler öğrenmeyi destekler niteliktedir.)	F	11	24	34	20	11	2,29
	%	11,0	24,0	34,0	20,0	11,0	
17. Görsel tasarım ögeleri, tasarım ve renk açısından uygundur.	F	9	26	23	36	9	3,10
	%	9,0	26,0	23,0	36,0	9,0	

18. Görsel tasarım ögeleri içeriğe uygundur. (Resim, tablo, grafik vb. ögeleri bulundukları sayfalardaki konuların içeriğine uygundur.)	F	7	28	20	36	9	3,12
	%	7,0	28,0	20,0	36,0	9,0	
19. Görsel tasarım ögeleri bütünlük ilkesine uygundur.	F	9	19	26	37	9	3,18
	%	9,0	19,0	26,0	26,0	9,0	
20. Kitaptaki yazı tipi ve boyutu öğrenci düzeyine uygundur.	F	5	7	14	43	31	3,88
	%	5,0	7,0	14,0	43,0	31,0	
21. Kitaptaki yazı karakteri okunabilir düzeydedir.	F	4	9	14	40	33	3,89
	%	4,0	9,0	14,0	40,0	33,0	
22. Kitaptaki önemli kelime ve kavramlar öğrencilerin dikkatini çekecek şekilde hazırlanmıştır. (Koyu, italik veya renkli yazılması)	F	10	13	22	43	12	3,33
	%	10,0	13,0	22,0	43,0	9,0	

Tablo 3.12'ye göre "Kitapta yeterli görsel malzeme kullanılmıştır." maddesine öğretmenlerin %16'sı "kesinlikle katılmıyorum", %24'ü "katılmıyorum", %25'i "fikrim yok", %24'i "katılıyorum" ve %11'i "kesinlikle katılıyorum" şeklinde görüş bildirmişlerdir. Bu bulgulara göre 5. sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabında yer alan görsellerin öğretmenlerin %35'i tarafından yeterli, %40'ı tarafından da yetersiz bulunduğu söylenebilir. Maddenin ortalama değeri (X=2,29) ve frekans değerleri incelendiği zaman, öğretmenlerin ders kitabının görsel ögelerin yeterliliğine ilişkin cevaplarında "düşük" düzeyde bir algıya sahip oldukları yorumu yapılabilir.

Tablo 3.12'deki veriler incelendiğinde "Görsel tasarım ögeleri, öğrenmeyi destekler niteliktedir." maddesine öğretmenlerin %11'i "kesinlikle katılmıyorum", %24'ü "katılmıyorum", %34'ü "fikrim yok", %20'si "katılıyorum" ve %11'i "kesinlikle katılıyorum" şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu verilere göre öğretmenlerin %35'inin görsel ögelerin ders kitabında yer alan içerik ve öğrenmeyi desteklemediğini, %31'inin de desteklediğini düşündükleri çıkarımına ulaşılabilir. Maddenin ortalama değeri (X=2,29) ve frekanslarına göre öğretmenlerin ders kitabındaki görsellerin dersin içeriğini desteklediğine yönelik vermiş oldukları cevaplarda "düşük" düzeyde bir algıya sahip oldukları sonucuna varılabilir.

Tablo 3.12'de yer alan "Görsel tasarım ögeleri, tasarım ve renk açısından uygundur." maddesine öğretmenlerin %9'u "kesinlikle katılmıyorum", %26'sı "katılmıyorum", %23'ü "fikrim yok", %36'sı "katılıyorum" ve %9'u "kesinlikle katılıyorum" şeklinde cevap vermişler. Bu sonuçlar, incelendiğinde öğretmenlerin %45'i tarafından ders kitabında yer alan görsellerin tasarım ve renk yönünden uygun bulunduğu, %35'i tarafından da bu durumun uygun bulunmadığı söylenebilir. Maddenin ortalama değeri (X=3,10) ve frekans değerleri incelendiği zaman öğretmenlerin, ders kitabındaki görsel ögeleri renk ve tasarım açısından uygun bulmaya ilişkin cevaplarında "orta" düzeyde bir algıya sahip oldukları yorumu yapılabilir.

Tablo 3.12'ye göre "Görsel tasarım ögeleri içeriğe uygundur. (Resim, tablo, grafik vb. ögeleri bulundukları sayfalardaki konuların içeriğine uygundur.)" maddesine öğretmenlerin %7'si "kesinlikle katılmıyorum", %28'i "katılmıyorum", %20'si "fikrim yok", %36'sı "katılıyorum" ve %9'u "kesinlikle katılıyorum" şeklinde cevap vermişler. Bu verilere göre öğretmenlerin %35'i görsel ögelerin bulundukları sayfalardaki konuların içeriğine uygun olmadığını, %45'i de bu ögelerin bulunduğu sayfalardaki içeriğe uygun olduğunu düşündükleri çıkarımına ulaşılabilir. Maddenin ortalama değeri (X=3,12) ve frekanslarına göre öğretmenlerin ders kitabındaki görsel ögelerin bulundukları konulara uygun olmaya yönelik vermiş oldukları cevaplardan "orta" düzeyde bir algıya sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 3.12. incelendiğinde "Görsel tasarım ögeleri bütünlük ilkesine uygundur." maddesine öğretmenlerin %9'u "kesinlikle katılmıyorum", %19'u "katılmıyorum", %26'sı "fikrim yok", %26'sı "katılıyorum" ve %9'u "kesinlikle katılıyorum" şeklinde görüş bildirmişlerdir. Bu sonuçlara göre öğretmenlerin %35'i tarafından ders kitabında yer alan görsel ögelerin bütünlük ilkesine uygun bulunduğu, %25'i tarafından da bu durumun uygun bulunmadığı söylenebilir. Maddenin ortalama değeri (X=3,18) ile frekans değerlerine bakıldığı zaman öğretmenlerin ders kitabının görsel ögelerini bütünlük ilkesine uygun bulmaya ilişkin cevaplarında "orta" düzeyde bir algıya sahip oldukları yorumu yapılabilir.

Tablo 3.12'ye göre "Kitaptaki yazı tipi ve boyutu öğrenci düzeyine uygundur." maddesine öğretmenlerin %5'i "kesinlikle katılmıyorum", %7'si "katılmıyorum", %14'ü "fikrim yok", %43'ü "katılıyorum" ve %31'i "kesinlikle katılıyorum" şeklinde cevap vermişlerdir. Bu sonuçlar incelendiğinde öğretmenlerin büyük çoğunluğuna (%74) göre ders kitabındaki yazı tipi ve boyutunun öğrenci seviyesine uygun bulunduğu sonucuna ulaşılabilir. Maddenin ortalama değeri (X=3,88) ve frekans dağılımına göre öğretmenlerin ders kitabındaki yazı tip ve boyutunun öğrenci seviyesine uygun bulmaya yönelik vermiş oldukları cevaplarda "yüksek" düzeyde bir algıya sahip oldukları sonucuna varılabilir.

Tablo 3.12'ye göre "Kitaptaki yazı karakteri okunabilir düzeydedir." maddesine öğretmenlerin %4'ü "kesinlikle katılmıyorum", %9'u "katılmıyorum", %14'i "fikrim yok", %40'ı "katılıyorum" ve %33'i "kesinlikle katılıyorum" şeklinde görüş bildirmişlerdir. Bu bulgulara bakıldığında öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (%73) ders kitabındaki yazı karakterini okunabilirlilik açısından uygun bulduğu söylenebilir. Maddenin ortalama değeri (X=3,89) ve frekans değerleri incelendiği zaman öğretmenlerin ders kitabındaki yazı karakterine ilişkin cevaplarında "yüksek" düzeyde bir algıya sahip oldukları yorumu yapılabilir.

Tablo 3.12. incelendiğinde "Kitaptaki önemli kelime ve kavramlar öğrencilerin dikkatini çekecek şekilde hazırlanmıştır. (Koyu, italik veya renkli yazılması)" maddesine öğretmenlerin %10'u "kesinlikle katılmıyorum", %13'ü "katılmıyorum", %22'si "fikrim yok", %43'ü "katılıyorum" ve %9'u "kesinlikle katılıyorum" şeklinde

cevap vermişler. Bu sonuçlara bakıldığında öğretmenlerin yarısına (%50) göre ders kitabındaki önemli kavramların öğrencinin dikkatini çekecek şekilde farklı bir yazı karakteriyle verilmiş olduğu sonucuna ulaşılabilir. Maddenin ortalama değeri (X=3,33) ve frekanslarına göre öğretmenlerin ders kitabındaki kavramların dikkat çekecek bir şekilde verilmesine yönelik cevaplarda "orta" düzeyde bir algıya sahip oldukları yorumu yapılabilir.

Tablo 3. 13. Öğretmenlerin Ders Kitabının Görsel Tasarım ve Düzenleme Boyutuyla İlgili İfadelere Vermiş Oldukları Cevapların Genel Dağılımının İncelenmesi

Görsel Tasarım ve Düzenleme Boyutu		**Kesinlikle Katılmıyorum**	**Katılmıyorum**	**Fikrim Yok**	**Katılıyorum**	**Kesinlikle Katılıyorum**	**X**
Görsel Tasarım ve Düzenleme Boyutu İle İlgili Genel Değerlendirme (15-22. Maddeler)	F	5	18	45	30	2	3,44
	%	5,0	18,0	45,0	30,0	2,0	

Tablo 3.13'te yer alan frekans dağılımlarına göre öğretmenlerin %32'si tarafından ders kitabının görsel tasarım ve düzen yönünden olumlu bulunduğundan bahsedilebilir. Bu tabloya göre öğretmenlerin %23'ünün ders kitabını görsel tasarım ve düzen açısından yeterli bulmadıkları sonucuna ulaşılabilir. Görsel tasarım ve düzenleme boyutuyla ilgili ifadelerin ortalamasına (X=3,44) göre öğretmenlerin ders kitabının görsel tasarımına yönelik vermiş oldukları cevaplarda "yüksek" düzeyde bir algıya sahip oldukları söylenebilir.

3.2.5. Ölçme–Değerlendirme Boyutuyla İlgili Bulgular

Ders kitabının ölçme–değerlendirme boyutuyla ilgili maddelere ilişkin ortaya konulan görüşler sonucunda ulaşılan bulgu ve yorumlara aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 3. 14. Öğretmenlerin Ölçme ve Değerlendirme ile İlgili İfadelere Vermiş Oldukları Cevapların Dağılımının İncelenmesi

Ölçme – Değerlendirmeyle İlgili Görüşler		**Kesinlikle Katılmıyorum**	**Katılmıyorum**	**Fikrim Yok**	**Katılıyorum**	**Kesinlikle Katılıyorum**	**X**
23. Ünite başlarında, ünite hazırlık çalışmasına ve kavramlarına yer verilmiştir.	F	10	14	20	35	21	3,43
	%	10,0	14,0	20,0	35,0	21,0	
24. Ünite sonlarındaki değerlendirme çalışmaları ünite konularının pekişmesi için uygundur.	F	10	14	19	30	27	3,10
	%	10,0	14,0	19,0	30,0	27,0	
25. Ölçme-değerlendirme soruları öğrencilerin problem çözme becerisi açısından uygundur.	F	10	19	22	34	15	3,25
	%	10,0	19,0	22,0	34,0	15,0	

Tablo 3.14. incelendiğinde "Ünite başlarında, ünite hazırlık çalışmasına ve kavramlarına yer verilmiştir." maddesine öğretmenlerin %10'u "kesinlikle katılmıyorum", %14'ü "katılmıyorum", %20'si "fikrim yok", %35'i "katılıyorum" ve %21'i "kesinlikle katılıyorum" şeklinde cevap vermişlerdir. Bu sonuçlara bakıldığında öğretmenlerin yarısından fazlasının (%56) ders kitabında, ünite başlarında konuya ön hazırlık amacıyla yer verilen kavram ve hazırlık çalışmalarını yeterli bulduğu sonucuna ulaşılabilir. Maddenin ortalama değeri (X=3,43) ve frekanslarına

bakıldığında öğretmenlerin ders kitabındaki ünite hazırlık çalışmalarına ilişkin vermiş oldukları cevaplarda "yüksek" düzeyde bir algıya sahip oldukları söylenebilir.

Tablo 3.14'e bakıldığı zaman "Ünite sonlarındaki değerlendirme çalışmaları ünite konularının pekişmesi için uygundur." maddesine öğretmenlerin %10'u "kesinlikle katılmıyorum", %19'u "katılmıyorum", %14'ü "fikrim yok", %19'ü "katılıyorum" ve %27'si "kesinlikle katılıyorum" şeklinde görüş bildirmişlerdir. Bu bulgular göre öğretmenlerin yarısından fazlası (%57) tarafından, ünite sonlarındaki değerlendirme çalışmalarının konunun pekişmesi için uygun bulunduğu sonucuna ulaşılabilir. Maddenin ortalama değeri (X=3,10) ve frekans değerleri incelendiği zaman öğretmenlerin ders kitabının sonunda yer alan değerlendirme çalışmalarına ilişkin cevaplarında "orta" düzeyde bir algıya sahip oldukları yorumu yapılabilir.

Tablo 3.14'e göre "Ölçme-değerlendirme soruları öğrencilerin problem çözme becerisi açısından uygundur." maddesine öğretmenlerin %10'u "kesinlikle katılmıyorum", %19'u "katılmıyorum", %22'si "fikrim yok", %34'ü "katılıyorum" ve %15'i "kesinlikle katılıyorum" şeklinde cevap vermişlerdir. Bu sonuçlara bakıldığında, öğretmenlerin yarısına (%49) göre ders kitabındaki ölçme-değerlendirme çalışmalarının, problem çözme becerisi yönünden uygun olduğu sonucuna ulaşılabilir. Bu maddenin ortalama değeri (X=3,25) ve frekanslarına bakıldığında öğretmenlerin ders kitabındaki ölçme-değerlendirme çalışmalarının problem çözme becerisine katkısına ilişkin vermiş oldukları cevaplarda "orta" düzeyde bir algıya sahip olduklarından bahsedilebilir.

Tablo 3. 15. Öğretmenlerin Ders Kitabının Ölçme-Değerlendirme Boyutuyla İlgili İfadelere Vermiş Oldukları Cevapların Genel Dağılımının İncelenmesi

Ölçme-Değerlendirme Boyutu		**Kesinlikle Katılmıyorum**	**Katılmıyorum**	**Fikrim Yok**	**Katılıyorum**	**Kesinlikle Katılıyorum**	**X**
Ölçme-Değerlendirme Boyutla İlgili Genel Değerlendirme (23-25. Maddeler)	F	12	10	22	41	15	3,37
	%	12,0	10,0	22,0	41,0	15,0	

Tablo 3.15'te yer alan frekans dağılımına göre öğretmenlerin yarısının (%56) ders kitabını ölçme-değerlendirme açısından olumlu buldukları söylenebilir. Bu tabloya göre öğretmenlerin %22'sine göre ders kitabının ölçme ve değerlendirme boyutu yönünden yeterli olmadığı sonucuna da ulaşılabilir. Ölçme ve değerlendirme boyutuyla ilgili ifadelerin ortalamasına (X=3,37) göre öğretmenlerin ders kitabının ölçme ve değerlendirme boyutuna ilişkin vermiş oldukları cevaplarda "orta" düzeyde bir algıya sahip oldukları yorumu yapılabilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu bölümde, araştırma sürecinde elde edilen bulgular, araştırmanın alt problemlerinden hareketle tartışılacaktır. Bu doğrultuda, 5. sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabına ilişkin DKAB öğretmenlerinin görüşleri; öğretim programına uygunluk, içerik, dil-anlatım, görsel tasarım ve düzenleme, ölçme-değerlendirme başlıkları altında ele alınacaktır.

4.1. Öğretim Programına Uygunluk

Eğitim sürecinde bir dersin temel amaçları, öğretim programları ile belirlenmektedir. Öğretim programı, eğitim sürecinde yapılacak faaliyetleri ve öğrencilere kazandırılması istenen öğretimsel yaşantıların tümünü içine almaktadır. Öğretim programı; hedef-davranış, içerik (kapsam), öğretme-öğrenme, ölçme-değerlendirme olmak üzere dört temel unsurdan oluşmaktadır (Erden, 2011:25). Öğretim programındaki kazanımlar/hedefler, içerik, öğretme-öğrenme süreci ve ölçme-değerlendirme boyutları ders kitabında düzenli bir şekilde yer almalıdır. Bu süreçte ders kitabı, öğretim programının uygulanmasını sağlayan bir araç olarak ele alınabilir (Durakoğlu, Altıparmak ve Coşkun, 2019). Öğretim programının fonksiyonlarını tam anlamıyla yerine getirebilmesi için bir araç olarak ders kitaplarının öğretim programında yer alan konuları, hedef davranışları ve öğretim programının diğer temel unsurlarını kapsaması gerekir. Başka bir deyişle, bir ders kitabının tam anlamıyla işlerlik kazanması için o dersin öğretim programı ile örtüşmesi gerekmektedir (Kılıç ve Seven, 2002:19).

Ders kitaplarını değerlendirmede pek çok ölçüt göz önünde bulundurulmaktadır. Bu ölçütlerden biri de ders kitabının öğretim programının hedef ve kazanımlarını kapsamasıdır. Bu itibarla bir ders kitabının, Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği göre (Madde, 6/1d ve Madde, 19/1c), "Eğitim ve öğretim programının amaçladığı kazanımları kapsaması" ve "İçeriğin eğitim ve öğretim programının kazanımlarını gerçekleştirme yeterliliği" gibi özelliklere sahip olması

gerekir. Bu özelliğe sahip ders kitapları, öğretim programının temel unsurlarının daha verimli bir şekilde işlenmesine katkı sağlamaktadır.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin 5. sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabının öğretim programına uygunluğuna yönelik görüşlerin büyük oranda ders kitabının öğretim programındaki kazanımları yansıttığı yönündedir. Daha açık bir ifade ile araştırmada elde edilen bulgular, öğretmenlerin %66'sının ders kitabının öğretim programında yer alan kazanımları yansıttığı görüşünde olduğuna işaret etmektedir. Yapılan diğer çalışmalarda da Peygamberimizin Hayatı Öğretim Programıyla ders kitaplarının örtüştüğü ortaya konulmuştur. Örneğin; Çelik'in "Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programları ve Ders Kitaplarının İncelenmesi" adlı yüksek lisans çalışmasına göre (Çelik, 2019:116), Peygamberimizin Hayatı ders kitaplarının öğretim programıyla örtüştüğü; kitapların programda belirlenen öğrenme alanı, ünite, konu ve hedefler doğrultusunda hazırlandığı dile getirilmiştir.

Ders kitabının öğretim programıyla tutarlı olması gerekir. Bu tutarlılığın sağlanması ise öğretim programıyla ders kitabının aynı hedeflere hizmet etmesiyle mümkündür. Başka bir deyişle, öğretim programında belirlenen amaçlara ulaşılması için ders kitabının öğretim programının hedefleriyle uygunluk göstermesine özen gösterilmelidir (Durakoğlu, Altıparmak, Coşkun, 2019:394, 395). Öğretim programı, bir dersin teorik boyutunu, ders kitabı ise pratik boyutunu oluşturmaktadır. Bir derste, teorik ve pratik boyutların birbiriyle uyumlu olması için öğretim programıyla ders kitabının tutarlı olması ve aynı amaçlara hizmet etmesi önemli bir husustur. Bu doğrultuda hazırlanan ders kitapları, dersin amaçlarına ulaşılmasında olumlu anlamda bir katkı sağlamaktadır. 5. sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabının öğretmenler tarafından öğretim programına uygun bulunması; ders kitabının öğretim programının amaç ve kazanımlarına uygun hazırlandığını, ders kitabındaki konu ve ünite başlıklarının öğretim programıyla örtüştüğünü göstermektedir. Bu durumun da dersin içerik, öğretme-öğrenme sürecine ve ölçme-değerlendirme boyutlarına olumlu anlamda bir katı sağlayacağı söylenebilir.

4.2. İçerik

Ders kitaplarının içeriği, öğretim programının hedefleri doğrultusunda oluşturulmaktadır. Yapılan çalışmalarda, ders kitaplarının içerik boyutu farklı açılardan değerlendirilmektedir (M. Gümüş, 2018, Çıtırık, 2018, Alanç, 2019). Bu değerlendirmelerde, içeriğin öğrencinin yaş seviyesine uygun, soyuttan somuta, kolaydan zora, yakından uzağa, güncel, görsel ögeler ve etkinliklerle desteklenmesi ve bilimsel olarak yeterli olması gibi hususlar ön plana çıkmaktadır (Tosun, Doğan ve Korkmaz, 2001:21, MEB, 2019a,7-8). Bu araştırmada, 5. sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabının içerik boyutu sekiz madde ile incelenmiştir. Bu maddeler aracılığıyla, içerik boyutu; somut ögeler (hikâye, okuma parçası, örnek olay), güncellik, etkinlikler, Hz. Muhammed'in örnekliği, ayet ve hadislerin kullanımı açısından öğretmen görüşlerinden hareketle ele alınmıştır. Ayrıca, daha sonra bu sekiz maddenin ortalaması alınarak içerikle ilgili genel bir değerlendirme yapılmıştır.

5. sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabının içeriğiyle ilgili yapılan genel değerlendirmede öğretmenlerin %48'i ders kitabının içerik boyutunu yeterli bulduğunu, %36'sı ise yeterli bulmadığını söylemiştir. Bu sonuçlara göre, ders kitabının içerik boyutunda bazı eksikliklerin bulunduğu ve ders kitabının içerik yönünden yetersiz olduğu söylenebilir. Ders kitabının içeriğinin yetersiz oluşu yapılan başka çalışmalarda, öğrenci ve öğretmenler tarafından dile getirilmiştir. Örneğin, Köse'nin "Ortaokullarda Seçmeli Din Derslerinin Öğrenci Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi: Gaziantep İli Örneği" adlı yüksek lisans tez çalışmasında (2018:41), öğrencilerin %53,7'si tarafından ders kitabının içeriğinin "ilgi çekici olmadığı" belirtilmiştir. Gürer ve Keskiner'in yaptığı "Öğretmenlerin Görüşleri Doğrultusunda Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerine Dair Bir İnceleme" adlı araştırmada öğretmenlerin yarıdan fazlası tarafından dersin içeriği "yetersiz" bulunmuştur (Gürer ve Keskiner, 2016:238, 239).

Ders kitaplarının en önemli boyutu içeriktir. İçeriğin hem öğrenciler hem de öğretmenler tarafından yeterli ve olumlu bulunması ders kitaplarının değerlendirmesinde göz önünde bulundurulan önemli kriterlerdendir. İçerik bakımından yeterli olan ders kitapları öğrenci ve öğretmenler tarafından daha ilgi çekici bulunmaktadır. İçeriği yeterli bulunmayan ders kitapları, gerek sınıf içi ve

gerekse sınıf dışı öğrenmelerde bazı sorunlara neden olabilir. 5. sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabının içerik açısından yetersiz bulunması, ders kitabında bazı konu ve kazanımların öğrenme-öğretme sürecini olumsuz etkileyecek durumlara zemin hazırlayabilir. İçeriğin yetersizliği, dersin temel hedeflerine ulaşılmaması ve öğrencilerin derste çabuk sıkılmaları gibi olumsuzlukları ortaya çıkarabilir. Peygamberimizin Hayatı ders kitabının içerik açısından yeterli olması için okuma parçaları, etkinlikler, ayet ve hadislerle desteklenmesi, güncel olması ve Hz. Muhammed'in örnekliğini ön planda tutması gerekir.

4.2.1. Okuma Parçaları

Ders kitaplarının, bilgileri ezberleten pasif verici bir rolde olmaması ve öğrencilerin öğrenirken aktif olmalarına katı sağlayacak bir rolü üstlenmelerine özen gösterilmelidir (Demirkaya, 2013, s. 94). Ders kitabı aracılığıyla öğrencilerin derste daha aktif hale getirilmesi, kitabın etkinlik, hikâye ve örnek olay gibi ögelerle desteklenmesi ile mümkün olabilir. İçeriğinde etkinlik, hikâye ve örnek olay gibi somut ögelere yer verilerek ders kitabının öğrenciler tarafından daha ilgi çekici olması sağlanabilir. Bu araştırmada, öğretmenlerin %43'ü 5. sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabındaki hikâye ve örnek olay gibi somut ögelerin yeterli olmadığını, %41'i ise yeterli olduğunu söylemektedir. Yine öğretmenlerin yarısına yakını (%46) ders kitabında yer alan dini metin ve okuma parçalarının yeterli olduğunu, %36'sı ise yeterli olmadığı görüşünü dile getirmişlerdir. Bu iki veri birlikte düşünüldüğünde, 5. sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabındaki hikâye ve örnek olayların yeterli olmadığı söylenebilir. Yapılan diğer araştırmalarda da Peygamberimizin Hayatı ders kitaplarındaki hikâye ve örneklemeler yeterli bulunmamıştır. Örneğin; Gök'ün "Ortaokul Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinin Verimliliğinin Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi" adlı yüksek lisans tez araştırmasında (Gök, 2019:71), Peygamberimizin Hayatı ders kitapları için, katılımcı öğretmenler tarafından; *"Siyer dersinde… Kitaplarda konularla ilgili yeterince uygulama, örnekleme, konu ile ilgili hikayeler oldukça az hatta yok denecek kadar. Böyle olunca biz bir şeyler yapalım diyoruz ama öğrenci yine de sıkılıyor."* şeklinde cümlelerle ders kitabındaki hikâye ve örneklemelerin yetersiz olduğu belirtilmiştir.

Ders kitabındaki hikâye, örnek olay ve örneklemelerin yetersiz oluşu dersin işleyişini olumsuz yönde etkileyecek birtakım sorunlara neden olabilir. Bu sorunların başında, öğrencilerin derse katılımının azalması ve hikâye, örnek olay üzerinde anlatılacak bazı soyut değerlerin etkin bir şekilde anlaşılmaması gelmektedir. Nitekim Pakdemirli'ye göre (2011:102) ilköğretim çağındaki çocuklar; arkadaşlık, fedakârlık, adalet, özgürlük gibi bazı temel değerleri hikâyeler aracılığıyla somutlaştırarak algılayabilirler. Yıldız'a göre de (2012:196-197) ders kitaplarında örnek olaylara yer verilmesi ile öğrencilerin yorumlama, keşfetme becerileri arttırılabilir ve derste daha aktif olmaları sağlanabilir. Bu itibarla ders kitabında hikâye ve örnek olayların yeterli sayıda bulunmasının hem öğrencilerin soyut kavramları anlamalarına yardımcı olduğu hem de derslerde aktif olmalarına ortam hazırladığı söylenebilir. Başka bir deyişle, basit bir anlatımla içerik yönünden zenginleştirilmemiş bir ders kitabı, özellikle somut işlemler döneminin son evresinde yer alan 5. sınıf öğrencileri açısından sıkıcı olabilir. 5. Sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabının hikâye ve örnek olay açısından yeterli bulunmaması, öğrencilerin derse aktif bir şekilde katılmalarını olumsuz etkileyebilir ve derse yönelik ilgilerini azaltabilir.

Ders kitaplarında yer alan örnek olay ve hikâye gibi destekleyici okuma parçalarının yeterli olmasının yanı sıra bu tür metinlerin işlevsel olması da önemli bir husustur. Kitaplarda yer alan bu tür destekleyici metinlerin daha işlevsel olması amacıyla bazı soru veya etkinliklerle desteklenmesi tavsiye edilmektedir (Tosun, Doğan ve Korkmaz, 2001:67). Örneğin, ders kitabında yer alan bir hikâye veya örnek olay; "başlığı ne olmalı?", "karakterler kimlerdi?", "olay nerede yaşandı?", "olayın devamında ne oldu", "siz olsaydınız ne yapardınız? vb. sorularla daha işlevsel hale getirilebilir. Hikâye ile ilgili bir drama çalışması veya resim çizme de işlevselliği artıran unsurlar olarak ele alınabilir. Bu soru ve çalışmalar, öğrencilerin hikâye ve örnek olay üzerinden derslere etkili bir şekilde katılmasına da katkı sağlayabilir. Bu itibarla 5. Sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabında yer alan örnek olay ve hikâyelerin artırılması ve bunların daha işlevsel hale getirecek bazı etkinlik ve sorularla desteklenmesinde fayda vardır.

4.2.2. Etkinlikler

Ders kitapları aracılığıyla öğrencilerin daha aktif hale getirmenin yollarından biri de kitabın farklı türden etkinliklerle desteklenmesidir. Bu etkinlikler; boşluk doldurma, bulmaca, boyama, görseli inceleme, somut bir materyal yapma (kağıttan/kartondan camii maketi yapma, bir hadis veya olayın maketini yapma vb.) şeklinde ele alınabilir. Bu araştırmanın bulgularına göre, 5. sınıf Peygamberimizin Hayatı Ders kitabında yer alan etkinlikler için öğretmenlerin %24'ü yeterli, %55'i de yetersiz olduğunu söylemektedir. Bu sonuçlar, öğretmenlerin yarıdan fazlasına göre ders kitabındaki etkinliklerin yeterli olmadığına ve ders kitabının etkinlik bakımında zayıf veya yetersiz bulunduğuna işaret etmektedir. Bu bulgu, seçmeli din dersleri ile ilgili yapılan diğer araştırmalarda da göze çarpmaktadır. Daha önce zikrettiğimiz Gök'ün araştırmasına göre (2019:76), *"Etkinliklerimizden şikayetçiyiz."* ve *"Kitaplarda etkinlikler artmalı."* gibi görüşler öğretmenler tarafından dile getirilmiştir. Turgut'un "Ortaokullarda Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Yönetici, Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşleri Bağlamında İncelenmesi (Antalya İli Örneği)" adlı yüksek lisans tez araştırmasında (2019:77), *"Üç dersin*[9] *kitabında da etkinliklere daha çok yer verilip öğrenci daha aktif hale getirilirse, bu derslere olan ilginin artacağına inanıyorum."* görüşü katılımcı öğretmenler tarafından belirtilmiştir.

Bir ders kitabında yer alan; boşluk doldurma, bulmaca, boyama, eşleştirme, ayet ve hadislerden çıkarımlarda bulunma gibi alıştırmalar içeriğin etkinlikler boyutunu oluşturmaktadır. Bu etkinlikler, konuların pekişmesi ve öğrencilerin derslerde daha aktif olmalarına olumlu bir katkı sağlamaktadır (Çevik ve Güneş, 2017:272, 273). Etkinlikler aracılığıyla, öğrenciler derste öğrendikleri konuları tekrar etme imkânını da bulabilirler. Bu itibarla 5. sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabındaki etkinliklerin yetersiz bulunmasının öğrencilerin derse katılımını ve konuların pekişmesini olumsuz etkilediği söylenebilir.

[9] Üç ders: Kur'an-ı Kerim, Temel Dini Bilgiler, Peygamberimizin Hayatı.

4.2.3. Hz. Muhammed'in Örnekliği

Peygamberimizin Hayatı ders kitabının içerik boyutuyla ilgili diğer bir husus da Hz. Muhammed'in örnekliğidir. İslam dinin doğru anlaşılmasında Hz. Muhammed'in örnekliği merkezi bir role sahiptir. Bu öneminden hareketle Peygamberimizin Hayatı veya Siyer derslerinin temel amaçlarından bir de Hz. Muhammed'in örnekliğinin aktarılmasına katkı sağlamaktadır. Nitekim bu amaç, Siyer ve Peygamberimizin Hayatı derslerinin öğretim programı ve vizyonlarında (Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı, 2018:7, 8, İmam Hatip Lisesi Siyer, Dersi Öğretim Programı, 2018:97, 98) "öğrencilerin Hz. Muhammed'i örnek alması/rol model alması" şeklinde bir amaç olarak ortaya konulmuştur. Bu temel amacın tam anlamıyla gerçekleşmesi için Peygamberimizin Hayatı dersi kitaplarında Hz. Muhammed'in örnekliği ve rol modelliği ön planda tutulmalıdır. Yılmaz'ın "5. ve 9. Sınıf Öğrencilerinin Ortaokul ve Liselerde Okutulan Seçmeli Peygamberimizin Hayatı Dersine Yönelik Görüşleri: Giresun Örneği" adlı makalesinde; *"Peygamberimizin Hayatı ders kitabını siz yazsaydınız önceliğiniz ne olurdu?"* sorusuna öğrencilerin %59,9'u *"Hz. Muhammed'in örnek kişiliği merkezli bir anlatım benimserdim.", "Peygamberimizin Hayatı Dersi öncelikli olarak hangi hedefe odaklanmalıdır?"* sorusuna da öğrencilerin %62,8'i *"Hz. Muhammed'in örnek ahlakı hakkında bilgi vermek"* şeklinde cevap vermişlerdir. Öğrencilerin her iki soruya verildikleri cevaplardan anlaşılacağı üzere, Peygamberimizin Hayatı ders kitabında Hz. Muhammed'in örnekliği ön planda tutulmalıdır. Bu araştırmada, DKAB öğretmenlerin %63'ü ders kitabında Hz. Muhammed'in örnekliğinin ön planda tutulduğunu söylemiştir. Bu veriye göre, Hz. Muhammed'in örnekliği kitaba yansıtılmıştır. Yapılan diğer araştırmalarda da Hz. Muhammed'in örnekliği ve sünnetinin ders kitaplarına yansıtıldığı dile getirilmiştir. Çelik'in daha önce zikredilen araştırmasına göre (Çelik, 2019:116-118), ders kitabına Hz. Muhammed'in örnekliği yansıtılmış; fakat "işi ehline vermesi", "istişareye önem vermesi" gibi konularda da Hz. Muhammed'in davranışlarına dair örneklerin artırılması tavsiye edilmiştir.

Peygamberimiz Hayatı dersi açısından Hz. Muhammed'in örnekliği ve rol modelliği son derece önemli bir konudur (Sözen, 2018:112). Hz. Muhammed'in

örnekliği Ortaokul Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programının temel hedeflerinden biri olarak "Peygamberimizin örnek kişiliğinin bireysel ve toplumsal açılardan kavranması" şeklinde açıklanmıştır (Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı, 2018:7). Programın vizyonunda da Hz. Muhammed'in örnekliği (Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı, 2018:8) "Peygamberimizi tanıyan ve seven, onun beşerî ve nebevi özelliklerini ayırt eden, örnek kişiliğini kendisine rehber edinen ve hayatını bütüncül bir yaklaşımla kavrayan bireyler yetiştirmektir." şeklinde ifade edilmiştir. Bu itibarla ders kitabının öğretim programının temel hedeflerinden biri olan Hz. Muhammed'in örnekliğini yansıtmasına özen gösterilmelidir. Hz. Muhammed'i rol modelliği; güzel ahlaki davranış ve tutumlar, aile hayatı, sosyal, kültürel gibi pek çok alanlarda bireylere yol gösterecek bir niteliğe sahiptir (Sarıçam, 2012, Erul, 2012, Çetin, 2011). Bu alanlar, Hz. Muhammed'in rol modelliğini gösteren çalışmalardan yararlanmak suretiyle örnek olaylar üzerinden ve öğrencilerin seviyesine uygun bir şekilde sunulduğu takdir bu eksiklik giderilebilir.

4.2.4. Güncellik

Ders kitaplarındaki içeriklerin ilgi çekici olmasını sağlamada güncellik ilkesi önemli bir yer tutmaktadır. Aktüalite ilkesi olarak da bilinen güncellik ilkesi, ders kitabında yer alan konuların güncel sorun ve olaylar üzerinden ele alınarak işlenmesidir (Şahin ve Tozkoparan, 2017:199). Güncellik ilkesi, ders kitabının içeriğinde yer alan konu, örnek ve olayların yaşanan hayatla ilişkilendirilerek anlatılması ile sağlanmaktadır. Başka bir deyişle güncellik, olayların günlük hayattan, öğrencilerin yaşadığı şehir, bölge ve ülkelerden seçilerek konunun işlenmesidir. Bu araştırmada, ders kitabının içeriği güncelik açısından iki madde üzerinden ele alınmıştır. Bu maddelerden biri içeriğin bütününe yönelik, diğer madde ise kitapta yer alan örneklerin güncelliğine yöneliktir. İçeriğin bütününe yönelik maddede öğretmenlerin %46'sı 5. Sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabının içeriğini güncellik açısından yeterli bulunduğunu, %35'i de bulmadığını söylemektedir. Örneklerin güncelliği ise, öğretmenlerin %46'sına göre yeterli değildir. Bu iki veri birlikte ele alındığında, ders kitabının gerek içerik açısından ve gerekse ders kitabında kullanılan örneklerin güncelliğinin yetersiz bulunduğu söylenebilir. Meydan'ın "Din,

Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinde Karşılaşılan Problemler (Öğretmen Görüşlerine Dayalı Nitel Bir Araştırma)" adlı makalesinde (Meydan, 2015:683) ders içeriğinin öğrencilerin güncel hayatlarına yeterince hitap etmediği ve seçmeli derslerin öğretim programları ve ders kitaplarında "güncellik ilkesi" çerçevesinde bazı yönlerden eksiklilerin bulunduğu dile getirilmiştir (Meydan, 2015:683, 689, 690).

Güncellik ilkesi bireyler için anlam taşıyan güncel örnek ve olaylardan hareketle konuların aktarılması ile sağlanabilir. Bu ilkenin kullanılmasıyla öğrenciler, toplumun gündeminde olan olaylar üzerinde bazı temel mesajları daha rahat anlayabilirler. Diğer dersler de olduğu gibi Peygamberimizin Hayatı ders kitabında güncel örnek ve olaylar ders içine taşınarak öğrencilerin dikkati artırılabilir. Bunun için gazete ve medyadaki Peygamberimizin Hayatı dersine yönelik güncel haberler ders ortamına taşınabilir. Güncel olay ve haberlerin yer verildiği ders kitabıyla dersin daha iyi işlenmesine ve kalıcı olmasına zemin hazırlanabilir. Bu açıdan ders kitabının güncellik boyutunu artırmak amacıyla ders kitabındaki örnek ve olayların günlük hayatla ilişkilendirilmesi, olayların günlük hayatla bağlantısı kurulacak şekilde el alınmasından fayda vardır. Bu şekilde öğrenci, ders kitabında yer alan bilgiler ile günlük hayat arasındaki bağlantıyı daha rahat kurabilecek ve bu sayede öğrendiklerinin kalıcılığı da artırılmış olabilecektir. Ayrıca Hz. Muhammed'i rol model alma noktasında da bu güncel olaylar yol gösterici olabilir. Öğrencinin kendi gündelik hayatıyla Peygamberin hayatı arasındaki benzerlikleri görmesi ve örnek alması da bu şekilde kolaylaşabilir.

4.2.5. Ayet ve Hadislerin Kullanımı

Peygamberimizin Hayatı derslerinde ayet ve hadislerin kullanımı oldukça yaygındır. Kullanılan bu ayet ve hadislerin daha işlevsel olması için içeriğe uygun olması ve içerik ile bir bütünlük oluşturmasına özen gösterilmelidir. Diğer taraftan, Peygamberimizin Hayatı dersinin Kur'an ve sünnet merkezli bir bakış açısıyla işlenmesinde ayet ve hadislerin kullanımı oldukça önemli bir role sahiptir. Ayet ve hadislerin içeriğe uygun olması, Kur'an ve sünnet merkezli yaklaşımın derslere bir yansıması olarak da ele alınabilir. Bu araştırmada, öğretmenlerin %66'sı ders kitabındaki ayet ve hadislerin içeriğe uygun olduğunu söylemişlerdir. Bu bulgu, ders kitabındaki ayet ve hadislerin içeriğe uygun ve içeriği desteklediğine işaret etmektedir. Bu durum ayet ve hadislerin konulara uygun olduğunu göstermektedir.

Ders kitaplarında kullanılan ayet ve hadislerin daha işlevsel olmasını etkileyen diğer bir husus da çevirilerinin öğrencilerin dil ve bilişsel gelişimine uygun olmasıdır. Ayet ve hadislerdeki ana mesajları doğru bir şekilde anlaşılması için çevirilerinin öğrenciler tarafından rahatlıkla anlaşılmasına özen gösterilmelidir. Ayet ve hadislerin öğrenciler tarafından anlaşılması için çevirilerinde kullanılan dilin öğrencilerin seviyesine uygun olması gerekmektedir (Bilecik, 2013:49). Çevirilerde kullanılan kelime ve kavramların anlaşılır olması için ayet ve hadislerin tercümelerinde "Harfî/Lafzî Tercüme"[10] yerine "Manevî/Tefsîrî Tercüme"[11] tekniğinin tercih edilmesi daha uygun görülmektedir. Manevi/Tefsiri tercüme tekniğiyle amaç ve anlamın diğer bir dile tam aktarılması sağlanabilir (Sümertaş, 2011:204). Bu itibarla ders kitaplarında kullanılan ayet ve hadislerin daha anlaşılır olması için farklı tercüme teknikleri de dikkate alınarak ayet ve hadisler daha anlaşılır bir dil ile öğrencilere aktarılabilir.

5. Sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabından yer alan ayet ve hadisler, öğretmenlerin %45'i tarafından dil ve anlatım açısından uygun bulunmuşken, %37'si tarafından uygun bulunmamıştır. Çelik'in daha önce zikredilen araştırmasına göre de (Çelik, 2019:136), Peygamberimizin Hayatı ders kitabında kullanılan ayetlerin çevirilerinde anlaşılması bazı zor kelimelerin bulunduğu, bu sorunun düzeltilmesi için ayetlerde söz konusu anlaşılması zor kelimelerin açıklamalarının parantez içinde veya dipnot olarak verilmesi gerektiği dile getirilmiştir. Bu duruma göre, içerik boyutunda ayet ve hadislerin konuya uygunluğu öğretmenler tarafından olumlu bulunurken; ayet ve hadislerin tercümeleri, dil ve anlatım açısından öğretmenlerin yarısı tarafından uygun bulunmadığı görülmektedir. Bu durumda, ayet ve hadislerin kullanımının içeriğe uygunluk yönünden yeterli görüldüğü; ancak dil ve anlatım açısından bazı eksik yönlerinin bulunduğu ortaya çıkmaktadır.

Bilecik'in yaptığı araştırmaya göre (2013:49), 5. Sınıf öğrencileri yaşları (10-12) itibarıyla somut işlemler döneminin son evresinde bulunmalarından dolayı,

[10] Harfî/Lafzî Tercüme: "Bir cümleyi kelimesi kelimesine tercüme etmektir. Yani bir dildeki ifadeyi inceleyip, aktarılacak dildeki tam karşılığını bulmak ve anlamı aynen aktarmaktır" (DİB, Kur'an Sözlüğü).
[11] Manevî/Tefsîrî Tercüme: "Aktarılan sözün aslına benzemesi gözetilmeyen, sadece asıldaki anlam ve gayeleri güzel bir şekilde aktarmaktır. Günümüzde, daha çok bu tür tercüme yapılmaktadır" (DİB, Kur'an Sözlüğü).

döneminin özellikleri dikkate alınarak ayet ve hadislerin anlamlarının öğrencilerin rahatlıkla anlayabilecekleri bir Türkçe ile verilmesi önemlidir. 5. Sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabında yer alan ayet ve hadislerin çevrilerinin öğretmenler tarafından yeterli bulunmamasının bir sonucu olarak ders kitabındaki ayet ve hadislerin öğrencilerin dil ve bilişsel gelişim düzeyleri dikkate alınarak gözden geçirilmesinin faydalı olacağı söylenebilir.

4.3. Dil ve Anlatım

Bir ders kitabının değerlendirmesinde dil ve anlatım özellikleri önemli bir rol oynamaktadır. Ders kitaplarının dil ve anlatım boyutu bakımından bazı temel özellikler taşıması gerekmektedir. Bu özellikler; anlatımların açık, anlaşılır, öğrenci seviyesine uygun, kelime ve cümlelerin Türkçe imla ve yazım kurallarına uygun olması gibi hususları kapsamaktadır (Tosun, Doğan ve Korkmaz, 2001:105, Tertemiz, Ercan, Kayabaşı, 2011:55-56, MEB Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği, Madde:8/b). Bu araştırmada, 5. Sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabının dil ve anlatım boyutu; açık ve anlaşılır, ayet ve hadislerde kullanılan dil ve anlatımın uygunluğu, kitaptaki tanımların net ve açık bir şekilde verilmiş olması, cümlelerdeki kelime sayısının öğrencilerin seviyesine uygun olması ve Türkçe imla-yazım kurallarına uyulması gibi hususlar üzerinden öğretmen görüşlerinden hareketle ele alınmıştır.

5. sınıf Peygamberimizin Hayatı Ders kitabının dil ve anlatım boyutuna ilişkin genel değerlendirmede, öğretmenlerin %32'si ders kitabını dil ve anlatım yönünden yeterli ve olumlu bulduğunu, kararsızlar hariç, öğretmenlerin %23'ü de ders kitabındaki dil ve anlatımı yeterli bulmadığını söylemiştir. Bu verilere göre dil ve anlatım boyutu genel anlamda olumlu bulunduğu ifade edilebilir. Fakat öğretmenlerin yarıdan fazlasının (%55) karasız olması ve %23'ünün de yetersiz bulması, ders kitabının dil ve anlatım boyutunda bazı eksikliklerin bulunduğuna işaret etmektedir. Peygamberimizin Hayatı ders kitabının dil ve anlatım yönünün yeterli olmadığı başka araştırmalarda da göz çapmaktadır. Aşlamacı ve Gök'ün araştırmasına göre (2019:373), seçmeli din dersleri dil ve anlatım yönünden öğrencilerin seviyesinin üzerinde bulunmuştur.

Ders kitaplarında kullanılan dil ve üslubun anlaşılır olması önemli bir husustur. İçerik, şekil, biçim, tasarımsal ve etkinlikler bakımında yeterli olan bir ders kitabı, eğer anlaşılır bir dil ve anlatım ile yazılmamış ise, sınıf içi ve sınıf dışı öğrenme-öğretme işlevini tam anlamıyla yerine getiremez (Tosun, Doğan ve Korkmaz, 2001:53). Öğretmenlerin %53'ü 5. sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabının anlatımında açık ve anlaşılır bir dilin kullanıldığını söylemektedir. Yine öğretmenlerin %58'i ders kitabında yer alan tanımların, açık ve anlaşılır olduğunu ifade etmektedir. Bu iki veri birlikte ele alındığında, ders kitabının dil ve anlatım yönü öğretmenlerin yarıdan fazlası tarafından yeterli ve olumlu görülmüşken, %40'ından fazlası tarafından da yetersiz görülmüştür. 5. Sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabının dil-anlatım ve tanımların açık, anlaşılır olma durumunun öğretmenlerin %40'ı tarafından yetersiz görülmesi ders kitabında dil ve anlatım bakımından eksiklerin bulunduğuna işaret etmektedir. Nitekim Gök'ün yaptığı araştırmada (2019:76), *"bazı katılımcılar ders kitapların içeriğinin öğrenci seviyesinin üstünde olduğunu, öğrencinin anlamakta zorlandığını"* dile getirmişlerdir. Bu değerlendirmelere göre ders kitabın dil ve anlatım boyutunda bazı eksikliklerin olduğu söylenebilir.

Ders kitaplarının dil ve anlatım yönünü uygun olması için birtakım kriterler göz önünde bulundurularak hazırlanmalıdır. Kullanılan dilin sade ve açık, anlatımın sürükleyici ve paragraflardaki cümle sayısının 3-5 arasında olmasına dikkat edilmelidir (Gümüş, 2018:37, 38). Kitaplardaki sözcüklerin güncel olmasına, mümkün olduğunca yabancı sözcüklerin kullanılmamasına özen gösterilmelidir. Devrik cümle kullanılmamasına, sözcüklerin sadece ilk anlamlarında kullanılmalıdır. Kitaptaki anlatımın öğrencilerin dil gelişimine uygun olmasına dikkat edilmelidir (A. Bangir, 2008:108). Kullanılan yabacı sözcüklerin açıklamalarına dipnot ile veya başka bir şekilde yer verilmelidir. Öğrenciler, anlamadıkları, kendilerine yabancı gelen ve bilinç düzeylerini aşan anlatımlardan çabuk sıkılabilirler (Karakuş, 2014:572). Ders kitabının dil ve anlatımındaki herhangi bir eksiklik derste hedeflenen öğrenme-öğretme sürecini olumsuz bir şekilde etkileyebilir. Bu itibarla ders kitabının öğrencilere hitap edebilmesi için dil ve anlatım boyutunun açık ve anlaşılır olması, konuların daha kolay öğrenilmesine olumlu katkı sağlamaktadır. 5. Sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabının anlatım yönünden açık ve anlaşılır bulunmasının dersin öğrenciler tarafından

daha rahat öğrenilmesine etki edeceği söylenebilir. Ders kitabının bu yönünün yetersiz oluşu da derste öğrencilerin öğrenme isteğini olumsuz etkileyebilir.

Ders kitabının dil ve anlatım boyutunu etkileyen hususlardan biri de cümlelerdeki kelime sayısıdır. Ders kitabının anlaşılır ve akıcı olması için cümlelerin çok uzun olmamasına özen gösterilmelidir. Uzun cümleler, öğrencilerin çabuk sıkılmasına ve anlama sorunlarına sebep olabilir. Soyut işlemler dönemin yeni girmiş olan 5. Sınıf öğrencileri için ders kitabındaki bir cümlede sözcük sayısı 10 ile 15 kelime arasında olması tavsiye edilir (Ceyhan ve Yiğit, 2005:94). 5. Sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabında yer alan cümlelerdeki kelime sayısı öğretmenlerin %57'sine göre öğrencilerin seviyesine uygun bulunmuşken, %28'ine göre uygun bulunmamıştır. Bu bulgulara göre ders kitabında yer alan cümlelerin kelime sayısının öğrencilerin seviyesine uygun olduğu söylenebilir.

Ders kitaplarının dil ve anlatım boyutunun bir parçasını da yazım ve imla kuralları oluşturmaktadır. Kelimelerin yanlış yazımı ve imla kurallarına uyulmaması beraberinde yanlış öğrenmelere ve öğrencilerin dikkatinin dağılmasına etki edebilir. Bu itibarla ders kitabının dil ve anlatımı, güncel olan Türkçe yazım ve imla kurallarına dikkate alınarak yazılmalıdır. Bu durum, ders kitabı değerlendirme kriterlerinde de sıklıkla vurgulanan bir prensip olmanın yanı sıra öğretim programlarında üzerinde durulan bir hususdur (MEB Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği, Madde:8/b3, İmam Hatip Ortaokulu Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı, 2018:13). 5. Sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabı öğretmenlerin 80'ine (%80) göre Türkçe imla kurallarına uyularak hazırlanmıştır. Bu bulguya göre ders kitabının imla ve yazım kurallarına uygun hazırlandığı söylenebilir.

4.4. Görsel Tasarım ve Düzenleme

Ders kitabında kullanılan resim, şekil, grafik, tablo, harita, yazı tipi ve puntosu görsel tasarımın tamamlayıcı elemanları olarak sayılabilir. Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği'ne göre (Madde, 8/c1), ders kitabındaki bu görsellerin, öğrenmeyi destekleyecek nitelikte ve öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun olması vurgulanmıştır. Bu araştırmada 5. sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabının görsel tasarım boyutu; görsel ögelerin yeterliliği, içeriği desteklemesi, tasarım ve renk açısından uyumu ve bütünlük ilkesi çerçevesinde ele alınmıştır.

4.4.1. Görsellerin Yeterliliği

Ders kitaplarındaki bilgilerin daha kalıcı ve ilgi çekici olmasında resim, fotoğraf, grafik, tablo vb. görseller önemli bir işlev görmektedir. Bu görseller aracılığıyla öğrenme daha kolaylaşır, bilginin kalıcı olması sağlanır. Görseller, bireyler üzerinde duygusal etkiler oluşturarak onların tutum değiştirmelerine de yardımcı olmaktadır (Taşkın, 2017:23). Genel olarak bakıldığında, ders kitaplarında görsel malzemelerin kullanılması öğrenciler tarafından sevilen bir durum olduğu çeşitli araştırma sonuçlarıyla ortaya konulmuştur (Arslan, Adem, 2010:65). Gökkaya ve Oruç'un (2003) görsel, işitsel, dokunsal ve kinetik öğrenme sitili üzerine yaptığı araştırmaya göre, diğer öğrenme sitillerine nazaran görsel öğrenmenin öğrenciler için daha etkili olduğu ve ön plana çıktığı görülmüştür. Peeck'in yaptığı araştırmaya göre (aktaran Taşkın, 20017:20), ders kitaplarında yer alan görseller aracılığıyla, öğrencilerin motivasyonu, dikkati artar; öğrenci metin içeriğini açıklar ve bu da bilgilerin karıştırılmasını önlemeye yardımcı olur. Bu araştırmalara göre, ders kitaplarında kullanılan görsel malzemenin öğrenme ve kalıcılığa olumlu bir katkı sağladığı sonucuna varılabilir. Araştırmalar, ders kitaplarının sadece metin ve anlatımlarla tek başına yeterli etkiye sahip olmadığına da işaret etmektedir. Bu durumda, ders kitaplarında hem öğrenmenin daha etkili olması hem de anlatımların daha somutlaşması amacıyla görsellere yeterli ve uygun bir şekilde yer verilmesi önem arz etmektedir. Ders kitaplarındaki anlatımların görsel ögelerle desteklenmesi konuların daha iyi öğrenilmesine, somut durumların soyutlaşmasına, öğrencilerin daha önce öğrendikleri bilgileri hatırlamasında ve konunun etkili bir şekilde öğrenilmesine katkı sağlamaktadır (Akkaya, 2011; Tonga, 2007). Bu araştırmada öğretmenlerin %40'ının

ders kitabında kullanılan görselleri yetersiz, %35'inin yeterli gördüğü bulgusu ortaya çıkmıştır. Bu bulgulara göre ders kitabındaki görsellerin yetersiz olduğu söylenebilir. Seçmeli din, ahlak ve değerler alanı dersleriyle ilgili yapılan diğer araştırmalarda ders kitaplarındaki görsel malzemelerin yeterli bulunmadığı dile getirilmiştir. Turgutlu'nun araştırmasında katılımcı öğretmenler, ders kitabı için *"görsel kaynaklarla zenginleştirilmeli"* ve *"görsel olarak geliştirilmeli"* (Turgutlu, 2019:77) tavsiyesinde bulunmuşlardır. Meydan'a göre de (2015:686) Hz. Muhammed'in Hayatı dersinde çizgi film ve animasyon, harita, pano, şema vb. görsel-işitsel materyallerin yetersizliği dile getirilmiştir.

Ders kitabında kullanılan görsel ögeler, konular ve içeriğin anlaşılmasını kolaylaştıran, derslerin daha iyi işlenmesine katkı sağlayan resim, grafik, diyagram, tablo, harita, şekil vb. unsurlardan oluşur (Şahin, 2014:31). Ders kitabının öğrenciler tarafından daha ilgi çeki bulunması için görsel malzemeler önemli bir rol oynamaktadır. Görseller aracılığıyla ders kitabında yer alan yazılı bilgiler hem somutlaşmakta hem de birçok duyu organına hitap etmesiyle ilgi çekiciliği artmaktadır. Nitekim sadece bilgilerin yer aldığı metinlerden teşekkül eden bir ders kitabı öğrencinin odaklanması ve öğrenmesini tam anlamıyla sağlamayabilir. Görseller, öğrencinin metin ile bağlantı kurmasını kolaylaştırmakla birlikte sıkılmadan daha kalıcı bir öğrenme gerçekleştirmesine de katkı sağlamaktadır. Bu durumda, ders kitabının ilgi çekici olması, kitapta yer alan metin ve okuma parçalarının daha anlamlı ve kalıcı olması; kitabın tasarımsal olarak daha estetik olmasında görsel ögeler önemli rol oynamaktadır. Bu itibarla 5. Sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabında görsellerin yetersiz olması, kitabın öğrenciler tarafından ilgi çekici bulunması, kitaptaki metinlerin anlaşılması ve öğrenme-öğretme süreci gibi hususları olumsuz bir şekilde etkileyebilir.

4.4.2. Görsellerde Bütünlük İlkesi

Ders kitaplarında yer alan görsel malzemelerin işlevsel olmasında için bütünlük ilkesi önemli bir rol oynamaktadır. Kitaplarındaki resim, yazı, renk gibi görsel ögeler aynı mesaja hizmet etmesi bütünlük ilkesi olarak ele alınmaktadır (Uşun, 2006:268). Civelek'e göre de (2014:5) bütünlük ilkesi, bir görseli meydana getiren yazı ve şekil gibi ögelerin bir kompozisyon oluşturarak mesajı almayı ve yorumlamayı

kolaylaştırmasıdır. Ders kitabında yer alan her bir görsel ögenin bir bütünlük çerçevesinde aynı mesaja hizmet etmesi gerekir. Bir sayfada yer alan yazı, şekil ve görsellerin aynı konuyla ilgili olması, aynı temayı destekleyecek bir mesaj vermesi bütünlük ilkesinin bir gereğidir. Bu araştırmada, öğretmenlerin %35'i ders kitabında yer alan görsel ögelerin bütünlük ilkesine uygun olduğunu söylemişlerdir. Bu duruma göre 5. Sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabında yer alan görsel elamanların bir bütünlük oluşturup aynı mesaja hizmet etme durumunun öğretmenler tarafından yetersiz bulunduğu söylenebilir. 5. Sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabında yer alan görsellerin bütünlük ilkesinin, öğretmenler tarafından yeterli bulunmamasının görsellerle anlatım arasındaki bağlantıyı olumsuz etkileyeceği söylenebilir. Bu itibarla ders kitabındaki görsellerin bütünlük ilkesine göre hazırlanması; resim, şekil, grafik, tablo, harita gibi görsel ögelerle anlatım arasından bir bütünlük sağlamasına olumlu katkı sağlayacaktır.

Ders kitaplarında kullanılan görsellerin yeterli olmasının yanı sıra, bu görsellerin içerikle uyumlu olması da önemli bir husustur. İçerikle uyumlu olmayan görsel ögelerin işlevsellik yönü eksik kalacağı için beklenilen etki ortaya konulamayacaktır. İçerikle tutarlı olmayan görsel ögeler, metnin açıklanmasında, somutlaştırılmasında ve bilgileri kalıcı hale getirmede etkili olamaz. Görsellerin içerikle uyumlu olması için görselin bulunduğu sayfadaki anlatımla uyumlu, bu anlatımı destekleyecek bir niteliğine sahip olması gerekir (Taşkın, 20017:23). Başka bir anlatımla, ders kitabında metin veya konuyla ilgili olmayan bir görsel öge, yanlış veya eksik öğrenmelere de yol açabilir (Şahin, 2014:32). Bu itibarla ders kitaplarındaki görsellerin bulundukları sayfalardaki konu ve metinlerle ilgili olması, bu metinlerle bir bütünlük arz etmesi önemli bir husustur. Bu araştırmada, öğretmenlerin % 45'i ders kitabında yer alan resim, tablo, grafik gibi görsel ögelerin içeriğe uygun olduğunu, %35'i ise bu ögelerin bulundukları sayfalardaki konuların içeriğine uygun olmadığını söylemişlerdir. Bu durumda, 5. sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabında yer alan görsel ögelerin içeriğe uygunluk konusunda istenilen düzeyde olmadığı söylenebilir.

Ders kitaplarındaki görsellerin tam anlamıyla işlevsel olması için anlatımla bir bütünlük arz etmesi gerekmektedir. Bu bütünlüğün sağlanması amacıyla görseller, bulunduğu sayfalardaki metin ve anlatımı desteklemeli ve bu anlatımın tamamlayıcı

bir parçası olmalıdır. 5. sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabındaki görsellerin içeriği desteklemesi ve içerikle bir bütünlük arz etme durumu öğretmenler tarafından yetersiz bulunmuştur. Bu durum görsel ögelerle anlatımın bir bütünlük oluşturmasına ve görsellerin işlevselliğin olumsuz etkilediği söylenebilir. Bu itibarla ders kitabındaki görsellerin anlatımla bir bütünlük oluşturması ve metindeki bilgileri desteklemesi yönün gözden geçirilmesinde fayda vardır.

4.4.3. Görsellerin Renk ve Tasarımı

Ders kitaplarında kullanılan görsellerin diğer bir özelliği de estetik açıdan güzel bir görüntüye sahip olmasıdır. Görsellerin estetik açıdan güzel bir görüntüye sahip olması için renk ve tasarım ilkeleri göz önünde bulundurulmalıdır. Renk ve tasarım ilkeleri dikkate alınmayarak hazırlanan görsel ögeler, öğrencilerin ilgisini çekmeyebilir ve güzel bir görüntüye sahip olmayabilir. Bu nedenle ders kitaplarındaki görsel ögelerin bazı tasarımsal ilkeler dikkate alınarak hazırlanması önemli bir husustur. Bu tasarımsal ilkeler; renk uyumu, denge, vurgu, hizalama ve yakınlık şeklinde ele alınabilir (Uşun, 2006:266-269, Bağcı, 2007:17, 18).

Eğitim ve öğretim sürecinde kullanılan ders kitaplarında yer alan görsel ögelerin renklendirilmesi öğrencilerin dikkatini ve ilgisini arttırmaktadır. Kitaplarda yapılan renklendirme çalışmalarının daha etkili olması için renk seçiminde öğrencinin gelişim düzeyine uygunluğu göz önünde bulundurulmalıdır. Renklerin öğrencide bıraktığı etkinin fazla olmasından hareketle resimlemelerde renk seçimi ve uyumuna özen gösterilmelidir. Yapılan çalışmalar, farklı yaş grupları için renklendirmenin de farklı olması gerektiğini ortaya koymaktadır. 9-12 yaş grubundaki çocukları, somutlama yetenekleri gelişmeye başlandığı için renkleri gerçek hayatla kıyaslayabilirler. Bu yaş grubundaki çocukların fiziksel, zihinsel ve duygusal büyüme sonucu olarak renkleri gelişigüzel değil, gerçeğe uygun olarak kullanılabilir. Bu yaş grubunun resimlerinde daha gerçekçi çizimler ve renkler görülür. Doğada gördüklerini gerçek renkleriyle boyamaya özen gösterirler. Örneğin, ağacı yeşil ve tonlarıyla, gökyüzünde gördüğü mavi rengi kendi resmine de yansıtmak ister. Bu yaş grubuna yönelik hazırlanan ders kitaplarında; renk kavramı ve perspektif gelişmeye başladığı için renklerin gerçeğe daha yakın olması, soğuk renklerin (mavi, mor, yeşil, lacivert) ve siyah-beyaz

renklerin az kullanılması önerilebilir (M. Gümüş, 2018:44, 45). Bu itibarla renklerin doğru kullanılmasının ders kitaplarının verimliliğine katkı sağlayacağı söylenebilir. Renk açısından uyumsuz bir görüntüye sahip olan görsel ögeler ise kitaplarda estetik açıdan uyumsuzluğa ve bu durumda dersin akışına dolaylı olarak olumsuz bir etkiye neden olabilir (M. Gümüş, 2018:45). Bu araştırmada, öğretmenlerin %45'i tarafından ders kitabında yer alan görsel ögeler, tasarım ve renk açısından uygun bulunurken, %35'i tarafından da bu durumun uygun bulunmadığı ortaya çıkmıştır. Bu bulguya göre ders kitabındaki görsel ögelerin renklendirme ve tasarım açısından yetersiz bulunduğu söylenebilir.

Ders kitabında kullanılan görsellerin estetik bakımından uygun olması için renk ve tasarım açısından uyumlu olmasında fayda vardır. Bu itibarla bu araştırmaya katılan öğretmenler tarafından 5. Sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabındaki görsel ögelerin renk ve tasarım yönünden eksik bulunması, ders kitabının estetik boyutunu olumsuz etkilemektedir. Bu durumun düzletilmesi için ders kitabındaki görsellerin renk ve tasarım uyumu, yukarıda renklendirme ile ilgili verilen bilgiler ışığında yeniden gözden geçirilmesi faydalı olacaktır.

4.5. Ölçme–Değerlendirme

Eğitim sürecinin temel unsurlarından biri de ölçme ve değerlendirmedir. Ölçme ve değerlendirme süreciyle öğrencilerde istendik yönde bir değişim olup olmadığı tespit edilir. Öğrencilerin, neleri ne kadar öğrendikleri veya benimsediklerinin anlaşılması ölçme ve değerlendirmenin uygun bir şekilde yapılmasıyla ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple, ders kitaplarında ölçme ve değerlendirme sürecine katkı sağlayacak bazı düzenleme ve etkinliklerin bulunması bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Kitaplarındaki hazırlık ve değerlendirme çalışmaları bu düzenlemelerin önemli parçalarındandır (Tertemiz, Ercan, Kayabaşı, 2011:52).

Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2434 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayınlanan "Kitapların Hazırlanması ve İncelenmesi İle İlgili Esas ve Usuller" düzenlemesinde ders kitabındaki ölçme ve değerlendirme etkinlikleri öğrencinin kendini geliştirmesine, değerlendirmesine ve problem çözüme yeteneğini geliştirmesine olanak sağlayacak bir yapıda olması ve soruların çeşitliliğinin fazla olmasına dikkat

edilmesi gerektiği hatırlatılmaktadır (S, 599). Bu araştırmada, 5. sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabının ölçme-değerlendirme boyutu, ders kitabında yer alan üniteye hazırlık ve üniteyi değerlendirme çalışmaları; bu çalışmaların konuların pekişmesine ve öğrencilerin problem çözme becerisine katkısı ele alınmıştır.

5. Sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabının ölçme-değerlendirme boyutuna ilişkin genel değerlendirmede, öğretmenlerin %56'sı ders kitabının ölçme-değerlendirme boyutunu yeterli bulduklarını söylemişlerdir. Öğretmenlerin %56'sı ders kitabında ünite başlarında, konuya ön hazırlık amacıyla yer alan kavram ve hazırlık çalışmalarının yeterli bulduklarını, öğretmenlerin %57'si konuların pekişmesi için ünite sonlarında yer alan değerlendirme çalışmalarının yeterli olduğunu söylemişlerdir. Bu üç bulgu, ders kitabının ölçme-değerlendirme boyutunun öğretmenlerin yarıdan fazlası tarafından olumlu bulunduğuna işaret etmektedir. Bu sonuçlara diğer bir açıdan bakıldığından öğretmenlerin %40'sından fazlası tarafından ölçme ve değerlendirmeyle ilgili etkinliklerin yetersiz ve olumsuz bulunduğu da söylenebilir. Bu durum, ders kitabının ölçme ve değerlendirme boyutunun istenilen düzeyde olmadığına dair bir işaret olarak ele alınabilir. Yapılan diğer araştırmalarda, ders kitabındaki ölçme ve değerlendirme sürecinin gözden geçirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Örneğin Gök'ün araştırmasında (Gök, 2019:88) "boşluk doldurma" ve "açık uçlu" sorularının yanı sıra farklı ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin bulunması gerektiği ifade edilmiştir.

Karbeyaz'a göre (2018:204) derslerde, öğrenme-öğretim sürecinin tamamlayıcı bir boyutu olan ölçme-değerlendirme ile öğrencinin hedeflenen başarıyı sağlayıp sağlamadığı, öğrencide istenen bilgi, beceri ve tutumun oluşup oluşmadığı tespit edilir. Ders kitaplarının bu boyutu aracılığıyla öğrenciler; hangi bilgi, beceri ve tutumu öğrendiklerini ve hangi konuda eksik yönlerinin bulunduğunu test ederler. 5. sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabının ölçme-değerlendirme boyutunun öğretmenler tarafından istenilen ölçüde yeterli bulunmasının öğrencilerin derste öğrendiklerini test etmelerine, konuların daha iyi bir şekilde pekişmesine olumlu anlamda katı sağlayacağı söylenebilir.

Ders kitaplarındaki ölçme-değerlendirme süreci, hazırlık ve değerlendirme çalışmaları şeklinde iki aşamalı olarak ele alınabilir (Göçer, 2008:198). Hazırlık çalışmaları, daha çok konuya ön hazırlık amacıyla bazı soru ve kavramalardan oluşur. Bu soru ve kavramlarla öğrenci konuyu öğrenmek için gerekli ön bilgileri edinir. Değerlendirme çalışmalarıyla ise, konu veya ünite sonunda yer alan bütün konu/ünite boyunca öğrencinin edindiği bilgi, beceri ve tutumunu değerlendirmesine ve hangi konulardan eksiklerin bulunduğunu tespit etmeye yardımcı olmaktadır. Bu çalışmada 5. sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabının öğretmenler tarafından üniteye hazırlık ve üniteyi değerlendirme çalışmaları bakımından yeterli bulunması ders kitabında ölçme-değerlendirme boyutunu uygun hazırladığına dair bir işaret olarak ele alınabilir.

SONUÇ

Ülkemizde 2012 yılında yapılan ve kamuoyunda 4+4+4 şeklinde bilinen kanunla eğitim sisteminde birçok değişiklik yapılmıştır. Bu kanunla birlikte örgün eğitim ilkokul, ortaokul ve lise olarak yapılandırılmış, ortaokul ve liselerin haftalık ders çizelgelerine farklı alanlara ait seçmeli dersler konulmuştur. Bu dersler arasında din, ahlak ve değerler alanında yer alan Kur'an-ı Kerim, Peygamberimizin Hayatı ve Temel Dini Bilgiler dersleri de bulunmaktadır. Peygamberimizin Hayatı dersi ortaokul ve ortaöğretim kurumlarında, Hz. Muhammed'in hayatı, ahlakı ve rol modelliğinin öğrencilere aktarılmasını sağlamak amacıyla sisteme eklenen bu seçmeli derslerden biridir. Peygamberimizin Hayatı dersin amaçlarına ulaşılmasında ders kitabı önemli bir role sahiptir. Ders kitabının öğretim sürecinde başarılı olması için içerik, dil-anlatım, görsel tasarım ve düzenleme, ölçme-değerlendirme yönünden bazı temel özelliklere sahip olması gerekmektedir. Ders kitabının bu özelliklere ne derecede sahip olduğunun tespit edilmesinde öğretmen görüşleri önemli bir rol oynamaktadır. Bu itibarla bu tez çalışmasında, 5. sınıf Peygamberimiz Hayatı ders kitabının öğretim programına uygunluk, içerik, dil-anlatım, görsel tasarım ve düzenleme, ölçme-değerlendirme boyutlarına ilişkin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin görüşleri ele alınmıştır. DKAB Öğretmenlerinin ders kitabı ile ilgili görüşlerinin toplanması için araştırmacı tarafından oluşturulan 25 maddelik bir anket kullanılmıştır. İstanbul ilinin farklı ilçelerinde görev yapan 100 DKAB öğretmeniyle yapılan araştırmanın bulguları doğrultusunda elde edilen sonuç ve öneriler bu bölümde ele alınmıştır.

5. sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabı, öğretmenlerin çoğunluğuna göre (%66) öğretim programına uygun hazırlanmıştır. Bu bulgudan hareketle ders kitabının öğretim programının hedefleriyle örtüştüğü sonucuna ulaşılabilir ve ders kitabındaki ünite ve konu dağılımının öğretim programına göre yapıldığı söylenebilir.

Araştırmada, 5. sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabının içerik boyutu, genel olarak öğretmenlerin yarısına yakını (%48) tarafından yeterli ve olumlu bulunmuştur. Ancak -kararsızlar (%16) hariç- ders kitabının içerik boyutu öğretmenlerin %36'sı tarafından yetersiz görülmüştür. İçerikle ilgili ayrıntılı

incelemeyi ele alan anket maddelerinin sonuçlarına bakıldığında, ders kitabının içeriğiyle ilgili olumlu ve olumsuz özellikler daha net ortaya çıkmaktadır. Ders kitabında yer alan hikâye, örnek olay ve etkinliklerin yetersiz bulunması içerikle ilgili olumsuzluklardandır. Nitekim içeriğin tamamlayıcı bir parçası olan ve konuların pekişmesi amacıyla ders kitabında yer alan etkinlikler (boşluk doldurma, boyama, bulmaca vb.) öğretmenlerin yarıdan fazlasına (%55) göre yetersiz bulunmuştur. İçerikle ilgili bir diğer olumsuzluk, içeriğin güncelliği öğretmenlerin %46'sı tarafından yeterli bulunurken, %35'i tarafından yetersiz bulunmasıdır. Ayet ve hadislerin konulara uygunluğu öğretmenlerin %66'sı ve ders kitabının anlatımında Hz. Muhammed'in örnekliğinin ön planda tutulmuş olması %63'ü tarafından uygun bulunması ders kitabının içeriğiyle ilgili olumlu özelliklerdendir.

Ders kitaplarının bir diğer önemli boyutu da dil ve anlatımdır. Araştırmada, 5. sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabının dil ve anlatım boyutunun DKAB öğretmenlerin %32'sine göre yeterli ve olumlu bulunduğu ortaya çıkmaktadır. Ancak, kararsızlar hariç, öğretmenlerin %23'ünün de ders kitabının dil-anlatım boyutunu yeterli ve olumlu bulmadığı da görülmektedir. Öğretmenlerin yarıdan fazlasına göre (%53) ders kitabının işlenişinde açık ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Ders kitabındaki ayet ve hadislerin dil ve anlatım yönü, öğretmenlerin yarısına yakını (%45) tarafından uygun bulunmuştur. Dil ve anlatım boyutunun diğer bir parçası olan, ders kitabında yer alan cümlelerdeki kelime sayısının öğrencilerin seviyesine uygunluğu öğretmenlerin yarısından fazlası tarafından uygun bulunmuştur. Ders kitabı yazımında öğretmenlerin büyük çoğunluğuna (%74) göre Türkçe imla ve yazım kurallarına uyulmuştur.

Ders kitaplarında birçok görsel malzeme kullanılmaktadır. Bu görsel malzemeler konuları anlaşılmasına yardımcı olan, ders kitaplarının görsel tasarım ve düzenleme boyutunu oluşturmaktadır. Bu araştırmada, 5. sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabında yer alan görseller, öğretmenlerin %35'i tarafından yeterli, %40'ı tarafından yetersiz bulunmuştur. Bu itibarla ders kitabındaki fotoğraf, resim, şekil, harita, grafik gibi görsel malzemelerin yetersiz olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca görsel ögeler, öğretmenlerin %35'i tarafından içeriğe ve bütünlük ilkesine uygun bulunmamıştır. Görsel ögelerin renklendirmesi de istenilen düzeyde olmadığı ortaya

çıkmıştır. Bununla birlikte görsel boyutun bir diğer parçası olan yazı tipi, boyutu ve karakteri öğretmenlerin büyük çoğunluğuna göre (%74) öğrencilerin yaş seviyesine uygun bulunmuştur.

Ders kitabındaki hazırlık ve değerlendirme çalışmaları öğretmenlerin yarısından fazlasına (%56) göre yeterlidir. Öğretmenlerin yarıdan fazlası (%56) ders kitabında, ünite başlarında konuya ön hazırlık amacıyla yer verilen kavram ve hazırlık çalışmalarını ve konuların pekişmesi için ünite sonlarında yer alan değerlendirme çalışmalarını yeterli görmüştür. Ünite sonlarında yer alan soruların yeterli bulunmasıyla birlikte soru çeşitliliğin artırılması gerekliliği de öğretmen görüşlerinden elde edilen sonuçlardan biridir.

Sonuç olarak 5. sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabının öğretim programına uygun hazırlandığı, içeriğin Hz. Muhammed'in örnekliğini yansıttığı, kitabın içerik ve dil-anlatım yönünden öğrencilerin yaş düzeylerine uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kitap içeriğinin güncellik, görsel ögeler, etkinlik ve ölçme-değerlendirme bakımından yetersiz olması öğretmenlerin görüşlerinden hareketle ortaya çıkan eksiklikler olarak dikkat çekmektedir. Ders kitabının içerik, dil-anlatım, görsel tasarım ve düzenleme boyutlarının bazı yönlerden yetersiz bulunmasından dolayı ders kitapları aşağıdaki öneriler dikkate alınarak yeniden yazılabilir.

Çalışmamız verileri doğrultusunda sunulan en temel öneri; yeni yazılacak kitabın içeriğinin güncel olmasına dikkat edilmesi; kitaptaki hikâye, örnek olay ve etkinliklerin çeşitlendirilmesi, görsel tasarımın yeniden ele alınması ve ölçme değerlendirme sorularının artırılması yönündedir.

Araştırmada elde edilen bulgu, yorum ve sonuçlarından hareketle aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

- Ders kitabının öğretim programıyla büyük oranda örtüştüğü görülmüştür. Kitabın yeniden yazılma sürecinde bu özelliğin aynen korunması,
- 5. Sınıf Peygamberimizin Hayatı ders kitabındaki etkinlikler öğretmenlerin çoğunluğuna göre yetersiz bulunmuştur. 5. Sınıf öğrencilerinin yaş ve gelişim dönemleri dikkate alındığında ders kitabında bulmaca, eşleştirme,

boyama, doğru-yanlış, boşluk doldurma, eksik cümleyi tamamlama gibi etkinliklere daha fazla yer verilmesi gerekmektedir. Bu itibarla ders kitabında sayılan bu tür etkinliklerin artırılması,

- Ders kitabında yer alan hikâye, kısa/örnek olay gibi okuma parçalarının öğretmenler tarafından yetersiz bulunmasından dolayı sayılan bu ögelerin öğrencilerin gelişimine uygun olarak artırılması,
- Ders kitabındaki etkinlik ve hikâyelerin daha işlevsel olması için bazı soru ve çalışmalarla desteklenmesi,
- Ayet ve hadislerin tercümelerinin dil ve anlatım açısından öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun olacak şekilde gözden geçirilmesi,
- Öğretmenlerin, ders kitabının içeriğini ve ders kitabında yer alan örnekleri günlük hayatla ilişkisi bakımında yetersiz görmelerinden dolayı ders kitabının güncellik ilkesi çerçevesinde yeniden ele alınması,
- Öğretmenlerin ders kitabındaki görselleri yetersiz bulmaları sebebiyle ders kitabındaki görsel ögelerin artırılması, bu ögelerin renk, tasarım ve bütünlük açısından öğrencilerin yaş seviyelerine ve kitabın içeriğine uygun olmasına dikkat edilmesi,
- Öğretmenlere göre ders kitabının ölçme değerlendirme boyutu yeterli bulunmakla birlikte ders kitabının ölçme ve değerlendirme çalışmalarında yer alan soru çeşitliliğinin artırılması adına ünite değerlendirme kısımlarına çoktan seçmeli sorular, doğru-yanlış, eşleştirme, boşluk doldurma gibi çeşitli ölçme-değerlendirme türlerine yer verilmesi, var olan soruların sayısının artırılması,
- Din, ahlak ve değerler alanında yer alan seçmeli dersler ile DKAB dersleri arasındaki içerik ve konu benzerliklerinin giderilmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Akbaba, Bülent: "Lise Tarih Ders Kitaplarını Değerlendirme Formunun Geliştirilmesi", **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**, C.11, S.1, 2013, 26-41.

Akbuğa, Muzaffer: "İlköğretim Dördüncü ve Beşinci Sınıf öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Görüşleri (Konya İli örneği)" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2010.

Akdeniz, Safiye. "İlköğretim Dördüncü ve Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının İncelenmesi", **Akdeniz Sanat**, C. 3, S. 5, 2010.

Akgül, Şengül: "Hz. Muhammed'in Hayatı Öğretim Programının Amaçlarının ve İçeriğinin Alan Uzmanı Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum, 2016.

Akkuş, Zekeriya,-
Güven, Aydın: "İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Osmanlı Kültür Ve Uygarlığı Ünitesinin Değerlendirilmesi", **Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi**, S. 9, 2004, 47-63.

Alpan (Bangir),
Gülgün: "Ders Kitaplarındaki Metin Tasarımı" **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi,** C. 6, S. 1, 2008, 107-134.

Alakaş, Yasemin: Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi: Afyonkarahisar Örneği", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Afyonkarahisar, 2019.

Anılan, Hüseyin-
Balbağ, M. Zafer-
Anılan, Burcu-Görgülü,
Aslı-Çemrek, Fatih: "Fizik, Kimya Ve Biyoloji Dersi Ders Kitaplarının Öğretmen Adayları Tarafından Değerlendirilmesi", **e-Journal of New World Sciences Academy Social Sciences**, C. 2, S. 4, 2007, 313-320.

Arlı, Mine-Nazik, Hamil: **Bilimsel Araştırmaya Giriş**, 3. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004.

Arslan, Mustafa, Ergin, Adem: "Yabancılara Türkçe Öğretiminde Görsel ve İşitsel Araçların Etkin Kullanımı"**, Dil Dergisi,** S. 147, 2010, 63-86.

Aslan, Mustafa: "Ortaokullarda Okutulan Seçmeli Derslerin Seçiminde Velilerin Göz Önünde Bulundurduğu Kriterlerin İncelenmesi", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, 2014.

Aşlamacı, İbrahim-Gök, F. Ömer: "Öğretmenlerine Göre Ortaokul Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinde Karşılaşılan Sorunlar: Nitel Bir Araştırma", **Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,** C.7, S.14, 2019, 354-385.

Atmaca, Sevilay-Aslan, Funda-kaptan, Fitnat: "İlköğretim Ders Kitaplarını İncelemek İçin bir Ölçüt Listesinin Oluşturulması", **Çağdaş Eğitim Dergisi,** C. 33, S. 356, 2008, 22-30.

Aydemir, Murat: "Ortaokul Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer alan Beceriler Açısından İncelenmesi", **Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi,** C.3, S. 2, 2017, 1-17.

Aytuna, Hasip Ahmet: **Orta Dereceli Okullarda Öğretmenlik ve Problemleri**, Ankara, MEB Yayınları, 1963.

Bağcı, Hakkı, "Dokuzuncu Sınıf Bilgi ve İletişim Teknolojileri Ders Kitabının Görsel Tasarım İlkelerine Göre Değerlendirilmesi", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 2007.

Bahçekapılı, Mehmet: **Yeni Eğitim Sisteminde Seçmeli Din Dersleri,** İlke Yayınları, İstanbul, 2013.

Baltacı, Ali-Aydın, Yusuf: "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Demokratik Tutumları", **Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,** C. 10, S. 22, 2019, 58-78.

Baş, Bayram-İnan Yıldız, Funda: İlkokul Türkçe Ders Kitaplarının Resim-Metin İlişkisi Açısından Değerlendirilmesi, **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2015, C.11, S. 28, 139-151.

Büyükkaragöz, Savaş: **Program Geliştirme**, Öz Eğitim Yayınları, Konya, 1997.

Büyüköztürk, Şener-Çakmak, E. Kılıç-Akgün, Ö. Erkan-Karadeniz, Şirin-Demirel, Funda: **Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri,** Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara, 2018.

Cebeci, Suat: **Bilimsel Araştırma ve Yazma Teknikleri,** Alfa Yayınları, İstanbul, 2018.

Civelek, Murat Öğretim Teknolojileri Ve Materyal Tasarımı (Özet), (Çevrimiçi), http://www.igdir.edu.tr/Addons/Resmi/announc/4691/materyal.tasarimi.%20%C3%96ZET.pdf, 04.01.2020.

Çelik, Mehmet: "2005 Yılından Beri Seçmeli Dersler" Kesintili On iki Yıllık Zorunlu Eğitim Modelinde Seçmeli Dersler Sempozyumu, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van, 2013.

Çekin, Abdulkadir: "Kur'an Kursu Ders Kitaplarının Öğretici Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi", **Milli Eğitim Dergisi**, C. 43, S. 198, 2013, 259-270.

Çiçek, Hasan Basri: "Güncellenen İlköğretim Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağrı, 2019.

Çiftçi, Harun: "Ortaokul Din, Ahlak ve Değerler Alanı Derslerinin Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşleri İle Değerlendirilmesi", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2017.

Abdurrahman, Çetin	**Örneklerle Peygamberimiz**, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2011
Dane, Arif, Doğar, Çetin, Balkı, Nihat:	"7. Sınıf Matematik Ders Kitaplarının Değerlendirilmesi". **Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi**, C. 6, S. 2, 2004, 1-18.
Demirbaş, Murat:	"İlköğretim 6. Sınıf Fen Ve Teknoloji Ders Kitaplarının Belirli Değişkenler Bakımından İncelenmesi," **Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi** , S. 11, 2008, 53-68.
Demirel, Özcan:	**Öğretimde Planlama ve Değerlendirme Öğretme Sanatı.** Pegem A Yayıncılık, Ankara, 2005.
Demirel, Özcan, Kıroğlu, Kasım:	**Eğitim ve Ders Kitapları,** Pegema Yayıncılık, Ankara, 2006.
Demirkaya, Hilmi:	"Sosyal Bilgiler Öğretiminde Ders Kitabı", Ed. Ramazan Sever & Erol Koçoğlu, **Sosyal Bilgiler Öğretiminde Eğitim Teknolojisi ve Materyal Tasarımı,** Pegem Akademi, Ankara, 2013, 89-105.
Dilek, Güzel, Şimşek, Ahmet:	"Milli Eğitim Şûralarında Ders Kitapları", Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 23 (23) , 2014, 172-216.
Duman, Tayyip, Çakmak, Melek:	**Ders Kitaplarının Nitelikleri**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2004.
Durmuşçelebi, Mustafa, Mertoğlu, Burcu:	"Ortaokul Öğrencilerinin Eğitiminde Seçmeli Derslerin Yeri", **OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi**, C. 8, S. 1, 2018, 170-211.
Durakoğlu, Abdullah, Altıparmak, İpek Beyza Coşkun, Hamit	"Ortaöğretimde Felsefe Ders Kitaplarının İçerik Açısından Değerlendirilmesi", **FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi,** C. 14, S. 27, 2019, 393-408.
Dülgeroğlu, İlhami:	"Yeni Öğretim Programına Göre Hazırlanan Ortaöğretim 9. Sınıf Fizik Ders Kitabının Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi: Kocaeli İli Örneği",

Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2010.

EARGED, (2008). Seçmeli Derslerin Seçim Kriterlerinin Değerlendirilmesi Araştırması. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı. https://www.meb.gov.tr/earged/earged/secmeli_dersler_arastirmasi.pdf (Çevrimiçi, 30.12.2019).

Elmas, Betül: "6. Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Dersi Müfredatının "İnanç, Hz Muhammed, Ahlak" Öğrenme Alanı Öğrenci Kazanımlarının Öğretmenler Tarafından Değerlendirilmesi", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2017.

Epçaçan, Cevdet, Okçu, Veysel "İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi", **Milli Eğitim Dergisi**, C. 93, S. 196, 2012, 168-187.

Erdal, Ceyhan, yiğit, Birol: **Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2005.

Ercan, Orhan- Bilen, Kadir: "Kimya Dersi 9 Ve 10. Sınıf Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi", **Milli Eğitim Dergisi**, C. 42, S. 187, 2010, 39-51.

Erul, Bünyamin: **Örnek Bir Lider Hz. Peygamber**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2012.

Ertürk, Zafer, Erdinç Akan, Oya: "TIMSS 2015 Matematik Başarısını Etkileyen Değişkenlerin Yapısal Eşitlik Modeli ile İncelenmesi" **Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi**, C. 2, S. 2, 2018, 14-34.

Göçer, Ali: "İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarının Ölçme Ve Değerlendirme Açısından İncelenmesi", **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi** C. 11, S.1, 2010, 197-210.

Gök, Ömer Faruk: "Ortaokul Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinin Verimliliğinin Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya, 2019.

Görer, Ümmügülsüm: "Ortaokul Düzeyindeki Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Öğretmen-Öğrenci Görüşlerine Göre Program Açısından Değerlendirilmesi (Denizli Yatılı Bölge Ortaokulları Örneği)", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2015.

Gümüş, Mehmet Mezher: "İlk ve Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarının Görsel Boyut ve İçerik Tutarlılığı Açısından İncelenmesi", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kilis 7 Arlık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kilis, 2018.

Gündoğdu, Yusuf Bahri: "Seçmeli Din Dersleri Neden Tercih Edilmiyor? (Ordu İli Örneği)", **Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C. 16, S. 32, 2017, 557-582.

Gürer, Banu, Keskiner, Emine: "Öğretmenlerin Görüşleri Doğrultusunda Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerine Dair Bir İnceleme", **Route Educational and Social Science Journal,** C. 3, S. 1, 2016, 219-254.

Kahraman Keleş, Nur: "Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarında Yer Alan Hz. Muhammed (s.a.s.) ile İlgili Ünitelerin Öğretim Programı Kazanımlarının Gerçekleşmesine Katkısı", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2019.

Kaptan, Ata Yakup, Kaptan, Serpil: "Ders Kitaplarındaki Tasarım Sorunları ve Öğrencilerin Öğrenme Düzeyine Etkisi", **On dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,** S. 19, 2005, 59-66.

Karabacak, Nermin, Turan, İlhan: "İlköğretim Birinci Kademe Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Sınıf Öğretmenliği Öğretmen Adaylarına Göre Bir Değerlendirmesi". **Atatürk Üniversitesi Kazım**

Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, S.16, 2007, 209-233.

Karakuş, Neslihan: "Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Dil ve Anlatım Yönünden İncelenmesi", **Tarih Okulu Dergisi (TOD) ,** S. XVIII, 2014, S. 567-593.

Karbeyaz, Pervin: "Dkab Öğretmenlerinin Alternatif Ölçme Değerlendirme Tekniklerini Kullanma Düzeyi" **Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 8, S.16, 2018, 201-225.

Katipoğlu, İshak: "Liselerde (9. ve 10. sınıf) seçmeli olarak okutulan Hz. Muhammed'in Hayatı dersinin öğretmen ve öğrenci görüşleri açısından değerlendirilmesi (Samsun örneği)", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, On dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun 2015.

Kaya, Mustafa: "Din, Ahlâk ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinin Veliler Tarafından Seçilme Nedenleri (Antalya, Burdur Ve Isparta Örneği)", Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2016.

Kaymakcan, Recep, Aşlamacı, İbrahim, Yılmaz, Mustafa, Telli, Adnan: **Seçmeli Din eğitimi Dersleri İnceleme ve Değerlendirme Raporu**, Değerler Eğitimi Merkezi, İstanbul, 2013.

Kesman, Mevlüt: "İmam Hatip Ortaokulu Meslek Dersleri Öğretim Programlarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2018.

Koca, Sibel, Şimşek, Selma: "Ortaöğretim İçin Alternatif Bir Fizik Programı" **On dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, C. 13 S. 1, 2014, 37-45.

Koç, Ahmet, Hayri Güzel: "Ortaöğretim Hz. Muhammed'in Hayatı Dersi Hakkında Bir Değerlendirme", **Türkiye'de Tüm Yönleri ile Siyer**

Çalışmaları Sempozyumu Tebliğler Kitabı C.II, İstanbul 2016, 255-272.

Köse, Ümit: "Ortaokullarda Seçmeli Din Derslerinin Öğrenci Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi: Gaziantep İli Örneği", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, 2018.

Manaz, Aslı "Ortaokul Seçmeli Derslerinin Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2018.

MEB, 12 yıl zorunlu eğitim: sorular-cevaplar. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2012a, (Çevrimiçi) http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular2012/12Yil_Soru_Cevaplar.pdf, 04.01.2020

MEB Talim ve Terbiye Kurulunun 14.08.2012 tarihli ve 124 sayılı kararı, 2012b.

MEB Ders Kitapları İle Eğitim Araçlarının İncelenmesi ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönerge.

Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği, (Çevrimiçi) https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/09/20120912-2.htm, 04.01.2020.

MEB Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı, (Çevrimiçi) http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=322 01.04.2020.

MEB Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (4-8. Sınıflar) Dersi Öğretim Programı, (Çevrimiçi) http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=318, 01.04.2020.

Meydan, Hasan: "Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinin Öğrenci Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi".

Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. 40, 2013, 219-250.

Meydan, Hasan: "Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinde Karşılaşılan Problemler (Öğretmen Görüşlerine Dayalı Nitel Bir Araştırma)" **International Periodical For The Languages, Literatureand History of Turkıshor Turkıc**, S. 10, C.3, 2015, 673-694.

Oğuzkan, Ferhan: **Eğitim Terimleri Sözlüğü**, Emel Matbaacılık Ankara, 1993.

Pakdemirli, M. Nur "İlköğretim DKAB Derslerinde Hikâye Kullanımının Önemi: Eğitim Psikolojisi Açısından Bir Yaklaşım", **Değerler Eğitimi Dergisi**, C.9, No. 21, 2011, 99-129,

Pamuk, Erbil, Kiraz, Zafer: "Ortaokullarda Okutulan Seçmeli Ders Uygulamalarında Okul Yöneticilerinin Karşılaştıkları Problemler", **Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, C. 16, S. 3, 2016, 977-1003.

Sarıçam, İbrahim: Hz. Peygamber'in Çağımıza Mesajları, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2012

Sarıer, Yılmaz: "Türkiye'de Öğrencilerin Akademik Başarısını Etkileyen Faktörler: Bir Meta-analiz Çalışması", **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)**, C. 31, S. 3, 2016, 609-627.

Sarıkaya, Asım: "Diyanet İşleri Başkanlığı Tarafından Hazırlanan Hutbelerde (2015-2017) Siyer Öğretimi –Sorunlar ve Çözüm Önerileri-", **Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD),** C. 19, S. 2, 2019, 714-729.

Seven, Mehmet Ali-Engin, Ali Osman: "Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler", **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. 12, S. 2, 2010,189-212.

Songur, Fatma: "Siyer Dersi Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Isparta Örneği", Basılmamış

Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2014.

Sözen, Hasan: "Peygamberimizin Hayatı Dersinde Hz. Muhammed'in Örnek Kişiliğinin Model Alma Yoluyla Öğretimi", **Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C. 4, S. 8, 2018, 101-116.

Sümertaş, Burhan: "İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Ders Kitaplarında Kullanılan Ayet Çevirilerinin Anlaşılabilirlik Sorunu" **Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi,** Cilt 11, S. 3, 2011, 201-216.

Şahin, Hasan: "Etkili Bir Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Nitelikleri", **Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi,** C.0, S.9, 2004, 365, 375.

Şahin, Harun, Tozkoparan Uğur: "Sosyal Bilgiler Dersi Coğrafya Konularının Öğretiminde Kullanılan İlkeler, Yöntemler ve Teknikler", **I. Uluslararası Multidisipliner Çalışmaları Sempozyumu Bildiri Kitabı**, Ed. Abidin Temizer ve Rıdvan Karapınar, Gece Kitaplığı, Ankara, 2017.

Şahin, Mehmet: "Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi", **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,** C. 23 S.1, 2014, 31-46.

Şahin, Tuğba Yanpar, Yıldırım, Soner: **Öğretim Teknolojileri Ve Materyal Geliştirme**, Anı Yayıncılık, Ankara, 1999.

Şimşek, Eyup: "İlköğretim Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitapları 'Ahlak' Öğrenme Alanlarının İncelenmesi", **Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,** S. 38, 2012, 189-214.

Şimşek, Hatice: "Lise Dördüncü Sınıf Fizik 12 Ders Kitabına İlişkin Öğretmen Görüşleri", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi,

Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Konya, 2010.

Taş, Büğe Sonay: "İlköğretim 6, 7 ve 8. Sınıflar Seçmeli Ders Programlarının Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, 2004.

Türkiye Din Eğitim Formu Raporu, 2012 (çevrimiçi), http://timav.org.tr/wp-content/uploads/2016/03/T%C3%BCrkiyede-Din-%C3%96%C4%9Fretimi-Forumu-Sonu%C3%A7-Raporu.pdf, 04.01.2020.

TIMSS Uluslararası Veri tabanı (2015). tarihinde, (Çevrimiçi), https://timssandpirls.bc.edu/timss2015/international-database/ , 10.12.2019.

Tosun, Cemal, Doğan, Recai, Korkmaz, Ayşe: **Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi,** Ed. Leyla Küçükahmet, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara. 2001

Turgut, Mustafa: "Ortaokullarda Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Yönetici, Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşleri Bağlamında İncelenmesi (Antalya İli Örneği)" Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya, 2019.

"Türkiye'de Siyer Öğretimi ve Çözümleri" https://www.siyervakfi.org/i-siyer-calistayi-sonuc-bildirgesi/ (Çevrimiçi), 28 Ara. 2019.

Uşun, Salih: **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2006.

Yazıbaşı, Muhammet Ali: "Ortaöğretim Öğrencilerinin Gözünden Seçmeli Din Dersleri: Kırıkkale Örneği", **Dini Araştırmalar**, C. 21, S. 53, 2018, 149-168.

Yenen, Havva: "Ders Kitabı İnceleme Tekniklerine Göre Kız Kur'an Kursu Öğreticilerinin "İbadetim" Ders Kitabı Hakkındaki Değerlendirmeleri", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2010.

Yıldırım, Gökhan: "Ortaokul Din ve Değerler Alanı Seçmeli Dersler Hakkında Velilerin Beklentileri Ve Memnuniyet Düzeyleri (Ertuğrulgazi Ortaokulu Örneği)", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2017.

Yıldız, Hatice, Çezik, Bülent: "Orta Okullarda Okutulan Seçmeli Derslerin Verimliliğine İlişkin Öğretmen Görüşleri", **Milli Eğitim Dergisi**, C. 46, S. 216, 2017, 53-77.

Yılmaz, Muaber, Korkmaz, Canan: "1-5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İçerik Açısından Değerlendirilmesi", **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. 14, S.38, 2017, 111-130.

Yorulmaz, Bilal: "Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmenlerinin Seçmeli Kuranı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı ve Temel Dinî Bilgiler Derslerine İlişkin Öz Algıları", **Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi**, S. 41, 2014, 301-324.

Zengin, Ferat: "Yenilenen İlköğretim VI. Sınıf Müfredatındaki (2007) Peygamberlere ve İlahi Kitaplara İnanç, Namaz İbadeti, Son Peygamber Hz. Muhammed Ünitelerinin İşlenişine Yönelik Bir Deneme", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2008.

EKLER

EK:1

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-44-E.2156484 31.01.2019
Konu : Anket Araştırma İzni

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ'NE
(Sosyal Bilimler Enstitüsü)

İlgi: a) 17.12.2018 tarihli ve 378136 sayılı yazınız.
b) Valilik Makamının 29.01.2019 tarih ve 1988563 sayılı oluru.

Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Mustafa YILDIRIM'ın **"5. Sınıf Peygamberimizin Hayatı Ders Kitabına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi"** konulu araştırma çalışması hakkındaki ilgi (a) yazınız ilgi (b) valilik onayı ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve araştırmacının söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanmaması, **uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanılması,** katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılmaması koşuluyla, gerekli duyurunun araştırmacı tarafından yapılması, okul idarecilerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Valilik Onayı doğrultusunda uygulanması ve işlem bittikten sonra 2 (iki) hafta içinde sonuçtan Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Bölümüne rapor halinde bilgi verilmesini arz ederim.

Abdurrahman ENSARİ
Müdür a.
Şube Müdürü

EK:
1- Valilik Onayı
2- Ölçekler

Milli Eğitim Müdürlüğü Binbirdirek M. İmran Öktem Cad.
No:1 Eski Adliye Binası Sultanahmet Fatih/İstanbul
E-Posta: sgb34@meb.gov.tr

A. BALTA VHKİ
Tel: (0 212) 455 04 00-239

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. http://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden b7f4-bad6-3cab-9bd9-8850 kodu ile teyit edilebilir.

EK:2

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-20-E.1988563 29/01/2019
Konu : Anket ve Araştırma İzin Talebi.

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: a) İstanbul Üniversitesinin 17.12.2018 tarihli ve 378136 sayılı yazısı.
b) MEB. Yen. ve Eğ. Tk. Gn. Md. 22.08.2017 tarih ve 12607291/ 2017/25 No'lu Gen.
c) Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma ve Anket Komisyonunun 22.01.2019 tarihli tutanağı.

İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Mustafa YILDIRIM'ın **"5. Sınıf Peygamberimizin Hayatı Ders Kitabına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi"** konulu tezi kapsamında, ilimiz genelinde bulunan ortaokullarda görev yapan öğretmenlere; anket uygulama istemi hakkındaki ilgi (a) yazı ve ekleri Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Araştırmacının söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılmaması, **uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanılması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılmaması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Bakanlık emri esasları dâhilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüze rapor halinde (CD formatında) bilgi verilmesi kaydıyla** Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Milli Eğitim Müdürü

Ek:
1- Genelge.
2- Komisyon Tutanağı.

OLUR
29/01/2019

Ahmet Hamdi USTA
Vali a.
Vali Yardımcısı

Milli Eğitim Müdürlüğü Binbirdirek M. İmran Öktem Cad.
No:1 Eski Adliye Binası Sultanahmet Fatih/İstanbul
E-Posta: sgb34@meb.gov.tr

A. BALTA VHKİ
Tel: (0 212) 455 04 00-239

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. https://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden 599a-cd4a-34bb-a5ca-c4c0 kodu ile teyit edilebilir.

EK:3

5. SINIF PEYGAMBERİMİZİN HAYATI DERS KİTABINI DEĞERLENDİRME ANKETİ

Değerli Öğretmen Arkadaşım;

Bu çalışmanın amacı, ortaokullarda görev yapan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında 5. sınıflarda okutulan Peygamberimizin Hayatı (MEB) ders kitabı ilgili görüş ve düşüncelerini tespit etmektedir.

Anket, "5.SINIF PEYGAMBERİMİZİN HAYATI DERS KİTABINA İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ" isimli yüksek lisans tez çalışmasında kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Ankette bulunan sorulara vereceğiniz cevaplar tarafımızca saklı tutulacak ve tamamen bilimsel amaçlı olarak kullanılacaktır.

Hazırlanacak çalışmanın sonuçlarının sağlıklı olabilmesi için soruları samimi ve doğru olarak yanıtlamanız önem taşımaktadır.

İlgi ve yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Mustafa YILDIRIM
İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Öğrencisi

BİRİNCİ BÖLÜM (GENEL BİLGİLER)

Cinsiyet	Bayan ( )	Erkek ( )			
Mezuniyet Durumunuz	İlahiyat Fakültesi ( )	Dkab Öğretmenliği ( )		Yüksek İslam Enstitüsü ( )	
Öğrenim Durumunuz	Lisans ( )	Yüksek Lisans ( )		Doktora ( )	
Meslekteki kıdeminiz	1–5 Yıl ( )	5–10 Yıl ( )	10–15 Yıl ( )	15–20 Yıl ( )	20 Yıl Üzeri ( )
Çalıştığınız Okul Türü	Ortaokul ( )		İmam-Hatip Ortaokulu ( )		

İKİNCİ BÖLÜM

Bu bölümde 2018-2019 eğitim öğretim yılında 5. Sınıflarda okutulan Peygamberimizin Hayatı (MEB) ders kitabına ilişkin görüşlerinizi öğrenmek amacıyla çeşitli sorular verilmiştir. Lütfen bu soruları kendi düşünceleriniz doğrultusunda;

1-Kesinlikle Katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Fikrim Yok, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle Katılıyorum, seçeneklerinden birine **(X)** işareti koyarak cevaplandırınız.

	Ölçütler **Yer verme Durumu**	**Kesinlikle Katılmıyorum**	**Katılmıyorum**	**Fikrim Yok**	**Katılıyorum**	**Kesinlikle Katılıyorum**
1.	Kitapta yeterli görsel malzeme kullanılmıştır. (Resim, fotoğraf, tablo, grafik, diyagram vb.)					
2.	Görsel tasarım öğeleri, öğrenmeyi destekler niteliktedir. (Kitapta kullanılan resim, şekil, harita, diyafram vb. öğeler öğrenmeyi destekler niteliktedir.)					
3.	Konuların anlatımında yeterli sayıda somut örneklere yer verilmiştir.					
4.	Konulara uygun dini metin ve okuma parçalarına yeterince yer verilmiştir.					
5.	Kitaptaki tanımlar, net ve açık bir şekilde verilmiştir.					
6.	Kitabın anlatımda Hz. Muhammed (sav)'in örnekliği ön planda tutulmuştur.					
7.	Konuların işlenişinde doğru, açık ve anlaşılır bir dil ve anlatım kullanılmıştır.					
8.	Ders kitabında konuların anlaşılması ve pekişmesi için yeterli etkinliğe yer verilmiştir.					
9.	Ders kitabındaki ayet ve hadislerin anlamları öğrencilerin rahat bir şekilde anlayabilecekleri bir Türkçe ile verilmiştir.					
10.	Ünite başlarında, ünite hazırlık çalışma ve kavramlarına yer verilmiştir.					

Ölçüt NO	**ÖLÇÜTLER** **Uygunluk Durumu**	**Kesinlikle Katılmıyorum**	**Katılmıyorum**	**Fikrim Yok**	**Katılıyorum**	**Kesinlikle Katılıyorum**
11.	Ders kitabı, öğretim programındaki kazanımlara uygun hazırlanmıştır.					
12.	Kitaptaki yazı tipi ve boyutu öğrenci düzeyine uygundur.					
13.	Kitaptaki yazı karakteri okunabilir düzeydedir.					

14.	Kitaptaki cümlelerdeki kelime sayıları öğrenci seviyesine uygundur.(Bir cümlede 8-12 sözcük olması)					
15.	Kitaptaki önemli kelime ve kavramlar öğrencilerin dikkatini çekecek şekilde hazırlanmıştır. (Koyu, italik veya renkli yazılması)					
16.	Kitaptaki sözlük ve kaynakça öğrenci seviyesine uygun hazırlanmıştır.					
17.	Görsel tasarım öğeleri, tasarım ve renk açısından uygundur.					
18.	Görsel tasarım öğeleri içeriğe uygundur. (Resim, tablo, grafik vb. öğeleri bulundukları sayfalardaki konuların içeriğine uygundur.)					
19.	Görsel tasarım öğeleri bütünlük ilkesine uygundur.					
20.	Kitaptaki anlatım, günlük hayatla ilişkisi açısından uygundur.					
21.	Kitaptaki örnekler güncellik açısından uygundur.					
22.	Ders kitabındaki ayet ve hadisler konuların içeriğine uygun kullanılmıştır.					
23.	Türkçe imla kurallarına uyulmuştur.					
24.	Ölçme-değerlendirme soruları öğrencilerin problem çözme becerisi açısından uygundur.					
25.	Ünite sonlarındaki değerlendirme çalışmaları ünite konularının pekişmesi için uygundur.					

Ek 4: 5. Sınıf Peygamberimizin Hayatı Ders Kitabının Kapak Sayfası

Ek 5: 5. Sınıf Peygamberimizin Hayatı Ders Kitabının Kapak Sayfası (2)

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI .....: 6655
DERS KİTAPLARI DİZİSİ .....: 1730

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

EDİTÖR
Nihal SOYDAŞ

DİL UZMANI
Ahmet POLAT

GÖRSEL TASARIM
Öznur ÖZDEMİR

ISBN 978-975-11-4564-2

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 28.05.2018 gün ve 78 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiş, Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 28.05.2019 gün ve 10444088 sayılı yazısı ile ikinci defa 83.206 adet basılmıştır.

Ek 6: 5. Sınıf Peygamberimizin Hayatı Ders Kitabından Bir Sayfa

Allah Resulü'nün (s.a.v) doğumundan önce Mekke, Cahiliye Dönemi'ni yaşıyordu. Puta tapıcılık, kan davaları, içki, kumar, yağmacılık gibi kötülükler yaygındı. Doğruluk, adalet, hukuk, yardımseverlik gibi insani değerler ise yok denecek kadar azdı. Şehir, kabile reislerinin ortak yönetimiyle idare ediliyordu. Halk ise zengin fakir, efendi köle, güçlü zayıf olarak birçok sınıflara ayrılmıştı. Kadınlara, zayıflara, fakirlere, kölelere değer verilmezdi. Şehirdeki kabileler arasında sürekli savaş çıkıyordu. Toplum huzur ve güven duygusundan yoksundu. Mekkeliler kendilerine gönderilen Hz. İbrahim'in (a.s) dinini de zamanla değiştirmişlerdi. Tek olan Allah'a (c.c) ibadet etmek için yapılan Kâbe'yi putlarla doldurmuşlardı.

1.2. Peygamberimizin Doğumu

Peygamber Efendimizin (s.a.v) babası Abdullah, Kureyş'in Haşimoğulları kolundan Abdulmuttalib'in oğludur. Annesi ise Kureyş'in Zühreoğulları kolundan Vehb b. Abdimenaf'ın kızı Âmine'dir.

Peygamber Efendimizin (s.a.v) babası Abdullah ticaretle uğraşıyordu. Peygamberimiz (s.a.v) henüz dünyaya gelmemişken ticaret için Suriye tarafına gitmişti. Ancak dönerken Medine'de hastalanarak vefat edince Peygamberimiz (s.a.v) daha doğmadan yetim kaldı.

Bilgi Kutusu

Hz. Peygamber'in doğumunu, doğum sırasında meydana gelen olağanüstü olayları ve hayatından bazı bölümleri anlatan şiir şeklinde yazılmış eserlere mevlit denir. Toplumumuzda yaygın olarak okunan mevlit, Süleyman Çelebi tarafından yazılan eserdir.

(Komisyon, Dinî Terimler Sözlüğü, s.237.)

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v) 571 yılında Rebiülevvel ayının 12. gecesi Mekke'de dünyaya geldi. Doğumuyla dünyamızı aydınlatan Peygamberimiz (s.a.v) annesine de büyük bir sevinç yaşattı. Âmine Hanım sevgili yavrusunu şefkatle bağrına bastı.

Resim 6: Bereket.

Torununun doğum haberi bir müjdeci ile Abdulmuttalib'e ulaştırıldı. Abdulmuttalib hemen geldi ve torununu kucağına alarak Kâbe'ye gitti. Yüce Allah'a (c.c) şükretti ve bebeğe "Muhammed" ismini verdiğini duyurdu. Daha sonra torununun doğumu şerefine bir ziyafet verdi.[8]

8 İbni Hişam, Sîretu'n-Nebeviye, C 1, s, 143.

Ek 7: 5. Sınıf Peygamberimizin Hayatı Ders Kitabından Bir Sayfa (2)

1. Peygamberimizin Ailesinde Çocuk Olmak

Peygamber Efendimiz (s.a.v), Mekke döneminde ilk önce Hz. Hatice (r.a)[1] ile evlendi. Bu evliliğinden Kâsım ve Abdullah adlı iki oğlu ile Zeyneb, Rukiye, Ümmü Gülsüm ve Fâtıma (r.anhüm)[2] isimlerinde dört kızı oldu. Medine'de evlendiği, Hz. Mâriye'den (r.a) de İbrahim adlı bir oğlu dünyaya geldi.

Peygamberimizin (s.a.v) erkek çocukları çok küçük yaşta vefat ettiler. Kız çocuklarının dördü de büyüyüp evlenerek yuva kurdular.

Peygamberimiz (s.a.v) çocuklarına karşı şefkat ve merhamet dolu bir babaydı. Hanımlarının bazısının önceki evliliklerinden olan çocukları vardı. Peygamberimiz (s.a.v) onlara karşı da aynı şefkat ve merhameti gösterirdi. Bunun yanında Zeyd b. Hârise ve Hz. Ali de Peygamberimizin (s.a.v) güzel yuvasının üyelerindendi.

Allah Resulü (s.a.v) ailesinin bütün fertleri ile ayrı ayrı ilgilenirdi. Onlara vakit ayırır, dertlerini dinler, sorunlarını çözerdi. Yeri geldiğinde onlarla oyunlar oynar, onlarla birlikte çocuklaşırdı. Sevgili Peygamberimizi (s.a.v) o dönemin babalarından ayıran özelliklerinden biri de kız çocuklarına çok değer vermesiydi. Çünkü o dönemde insanlar kız çocuk sahibi olmayı bir kusur gibi görüyor, bundan utanıyorlardı. Peygamberimiz (s.a.v) ise kızları ile yakından ilgileniyor, onların varlığından duyduğu mutluluğu her vesile ile dile getiriyordu.

Sevgili Peygamberimizin (s.a.v) ailesinde çocuk olmanın ne tatlı bir nimet ve ne hoş bir mutluluk olduğunu anlamak için bu ailedeki çocukların hatıralarına bakmak gerekir.

Dolduralım

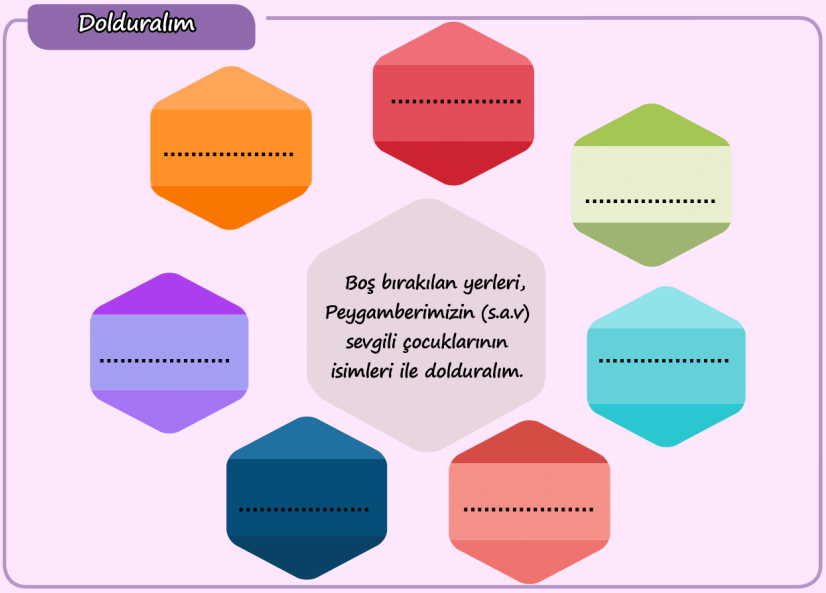

1 Radıyallahu anh (Allah, ondan razı olsun.).
2 Radıyallahu anhüm (Allah, onlardan razı olsun.).

Ek 8: 5. Sınıf Peygamberimizin Hayatı Ders Kitabından Bir Etkinlik

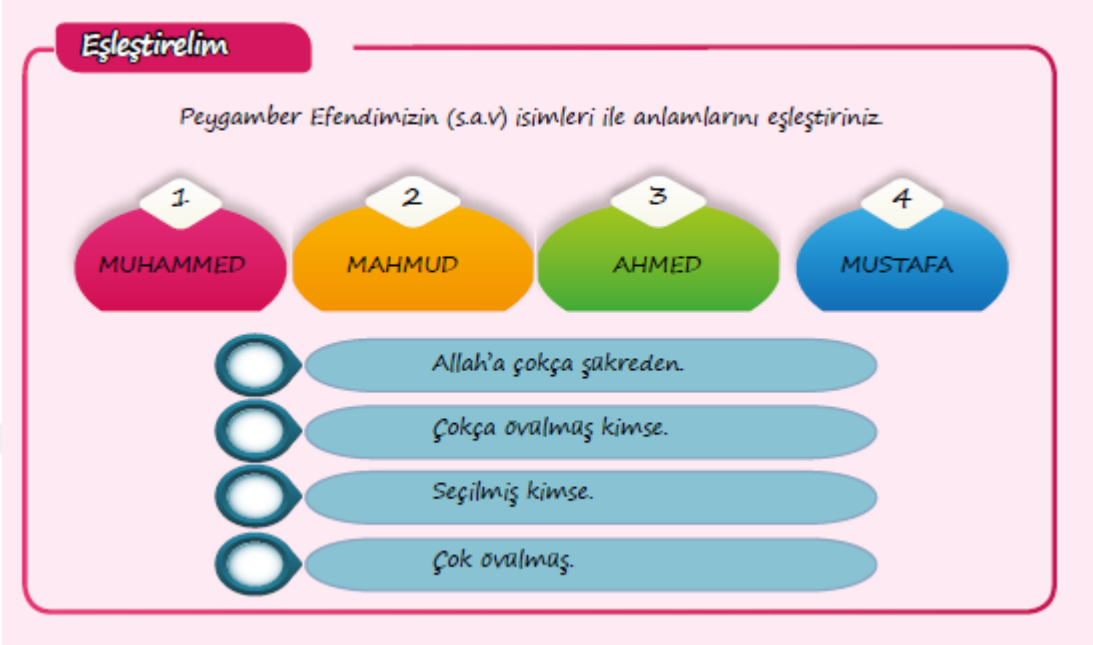

Ek 9: 5. Sınıf Peygamberimizin Hayatı Ders Kitabından Bir Görsel

telef olmak üzeredir. Bizler, hepimiz sana yönelip ve yine sana sığındık Allah'ım! Duamızı kabul buyur! Üzerimizdeki kıtlığı gider! Bize, bolluk bereket getirecek yağmuru acele yağdır! Sevgili nur torunum, Muhammed'im hürmetine bize yağmur yağdır!

Abdulmuttalib böyle duâ ederken bütün halk da içtenlikle "Amin!" diyordu. Peygamberimiz (s.a.v) de ellerini yüce dergâha açmış, *"Yağmur yağdır Allah'ım."* diye dua etmişti. Onun, sevgili dedesinin duasına *"Amin"* dediğini, ardından da dua ettiğini gören halk, büyük bir ümitle bakınmaya başladı.

Resim-10: Mekke'de kuraklık yılları.

Peygamberimiz (s.a.v) dua eder etmez bir anda bulutlanan hava herkesi sevindirdi. Daha bulundukları yerden ayrılmamışlardı ki gök yarılıp boşalmaya başlamış, Mekke Vadisi sularla dolmuş, o gün herkes bir başka bayram yaşamıştı. [15]

Dedesinin sevgi dolu himayesi altında içinde ancak iki sene geçmişti ki şefkatli dede hastalandı. Sevgili torunun üzerine titreyen, 82 yaşını geçmiş dede, şimdi hasta yatağında yatıyor; sevgili torununa çok iyi bakmaları için çocuklarına vasiyette bulunuyordu.